DEVRİM

TÜRKİYE İÇİN

"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Sayı: 1 - 21 EKİM 1969 - 150 Krş.

Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü : Uluç Gürkan.

İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara, Telefon : 12 72 00

Abone : Yıllık 70 TL. altı aylık 35 TL. üç aylık 17,5 TL. dır. (Yurt dışı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân : Bir sütunda santimi 40 TL. dır.

Ankara'da Murat Matbaasında dizilmiş, Hürriyet Matbaasında basılmıştır.

İKİLİ ANLAŞMALAR

Temel Anlaşma, Türkiye'nin değil, Amerika'nın güvenliğini sağlıyor

YENİ Meclisin önemle ele alacağı konulardan biri, bu yaz ABD ile imzalanan Temel İkili Anlaşma olacaktır. Her ne kadar AP iktidarı, anlaşmayı Meclis'ten geçirmeyip, oldu bitiye getirme niyetinde gözükmekteyse de, Anayasa'nın 65. maddesi ,tereddüde yer bırakmayacak kadar açıktır: Anlaşma bir uygulama anlaşması değil, tersine bunları düzeltmek üzere ilkeler getiren bir temel metindir ve Parlâmentonun denetiminden geçmesi zorunludur. Nitekim Devletler Hukuku Profesörü Edip Çelik, «Parlâmentonun denetiminden geçmeden bu çeşit bir anlaşmanın yürürlüğe konulması anayasanın açık bir ihlâli olur» demektedir. Ana muhalefet partisi de bu görüşü benimsemiş ve seçim bildirgesinde tutumunu açıkça ortaya koymuş-

(Sonu S. 2'de)

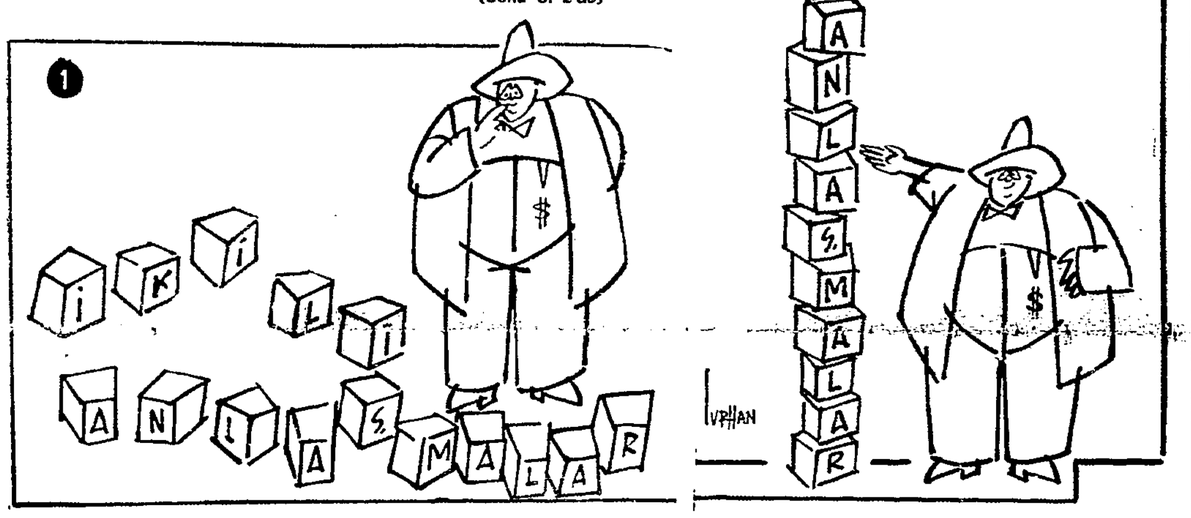

Dinsel irtica'ın genel karargâhı

"İlim yayma cemiyeti,,dir

Geçen ay İstanbul'da ,Türkiye'de mevcut 46 şubesinin temsilcileriyle birlikte, İlim Yayma Derneği, istişarı toplantısını yapmaktaydı. Toplantıda, Genel Başkan Yusuf Türel, faaliyetteki 71 İmam - Hatip Okulundan ayrı olarak, 73 İmam - Hatip Okulu binasını tamamladıklarını, yalnızca müsaade ve kadro beklediklerini açıkladı. Türel'e göre, halk, 73 yeni okulun açılmasını sabır sızlıkla beklemekteydi. Avukat Genel Başkan, Başbakan Demirel'le görüşmüş, 73 okul için kadro ve müsaade istemişti.

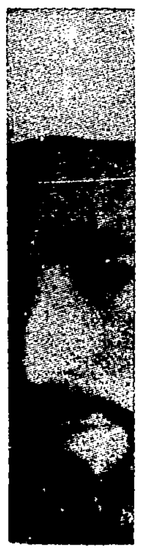

Lütfi Doğan

Dernek, bunların dışında, daha 250 İmam - Hatip Okulunun açılmasını gerekli görmekteydi Derneğin araştırmalarına göre. Türkiye'de hâlen 85 bin cami mevcuttu. Bunlarda 10 bini kadrolu, 9 bini vekâleten tayin edilmiş imamlar görev yapmaktaydı. Demek ki, imam açığı çok büyüktü. Ancak 250 İmam - Hatip Okulu daha açılırsa, camilerin imam ihtiyacı, makûl bir süre sonra karşılanabilecekti.

İlim Yayma Dernegi, topladığı büyük tonlarla İmam — Hatip Okulları inşa etmekte ve Hükümet üzerine baskı yaparak, kadro ve müsaade sağlamaya çalışmaktaydı. Türkiye'de 46 şubesiyle dev bir kuruluş hâline gelen «İlim Yayma» nın faaliyeti yalnızca imam — Hatip Okulları inşasında öncülük etmekten ibaret değildir. Dernek, Topkapı'da, Çarşıkapı'da ve çeşitli yerlerde yurtlar kurmuştur; buralarda meşrebine uygun gençleri barındırmaktadır. Kur'an kurslarına mali destek sağlanmaktadır. Yöneticileri arasında İstanbul Müftüsü Fikri Yavuz'un da bulunduğu

(Sonu S. 3'de)

Sandıktan ne çıktı?

Sonuçları nasıl karşıladılar?

Altan Öymen

CHP'nin son. seçimlerdeki oy kaybının sebeplerini, CHP'liler nasıl görüyorlar? Bu seçimlerden sonra nasıl bir stratejî izlemeyi düşünüyorlar? Ve gelecek için hangi ümitleri besliyorlar?

Bu soruların cevabını öğrenmek için, CHP'nin aktif uzman kadrosunun en tanınmış elemanlarından Doç. Halûk Ülman'la (CHP Yüksek Danışma Kurulu Genel Sekreteri — Ulus Gazetesi Başyazarı) konuştuk.

Gerek sorularımızı, gerekse, Ülman'ın cevaplarını, konuştuğumuz gibi, aynen not ettik. Sonra metin haline getirip, Ülman'la birlikte beraberce gözden geçirdik.

Bu metnin birinci kısmını bu sayıda yayınlıyoruz. Son kısmını gelecek sayıda sunacağız...

— Bu seçimlerde CHP'nin oy oranının yükselmiyeceğini, hattâ belirli ölçüde düşeceğini tahmin ediyor muydunuz?

— Açıkça konuşmak gerekirse, CHP'nin oy oranın yüzde 30-31 arasında oynayacağını kestiriyorduk. Çıkaracağı milletvekili sayısı da 145 — 160 olarak düşünüyorduk.

— Neye dayanarak?

— 1968 mahalli seçimlerindeki oranları dikkate alarak .

O dönemden bu yana Türkiye'nin yaşantısında büyük bir değişme olmadı. Tarım ürünlerinin gereği gibi değerlendirilmemesi konusundaki genel ve olağan şikâyetin dışında, Türkiye'd ekitlele tin dışında, Türkiye'de kitlesle rin ekonomiö durumunu büyük ölçüde etkileyen göze batıcı bir gelişme olmadı.

(Sonu S. 2'de)

Doç. Dr. Halûk Ülman

«HER SÖZÜNDE BİR KERAMET VAR» EFSANESİ

muammer aksoy

14 Ekim günlü Milliyet Gazetesinde, Ismet Paşa'nın seçimden sonraki ilk vecizesi (özdeyişi) büyük harflerle yer almaktadır. Seçim sonuçlarına sevindiği belirtilen Inönü, «BAŞARI Ecevit'in» diyor. Demekki, bu seçimden CHP galip çıkmış. Seçimden üç gün hatta bir gün önceki konuşmalarında «Sandıktan CHP çıkacaktır. Seçimi biz kazanacağız.» Iktidara geleceğimize kesinlikle inanıyorum» 9.10.1969), ve «AP iktidardan düşecektir» (11.10.1969 günlü Radyo konuşması) demiş olan da, yine Ismet Paşa'dır. CHP'nin değişmez Genel Başkanı, seçim kampanyasından önce de — «Kuyudan adam çıkarma oyunu»na başvurulduktan sonra ve bu sayede — 1969 seçimlerinde iktidara gelineceğini (bu çalım ile AP'nin sırtüstü düşürileceğini) çeşitli biçimlerde dile getirmişti. Ecevit ve onun «evet efendimci» ekibi de, «iktidara yalnız başına gelmek üzere olduklarını» tekrar tekrar belirtmişlerdi. Hatta yalnız seçim kampanyası gibi büyük lâf etmenin artık «normal» (!) sayılma-

(Sonu S. 2'de)

Güçlerin Birbirine Yansması

Mustafa Kemal anlar ilkin orduyu
Dag olur
Ova olur
Sınırlarda ta bayrak.

Subaylarından erlerine yalaz çiçeği,
Çanakkale olur
Bağımsızlık savaşı olur.
Ordu anlar Mustafa Kemal'i ilkin.

Mustafa Kemal anlar ilkin orduyu,
Memet olur
Memetçik olur
Devrimlerde ta bayrak.

Subaylarından erlerine yalaz çiçeği,
İkinci kurtuluş olur
Üçüncü kurtuluş olur
Ordu anlar Mustafa Kemal'i ilkin.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

RAND CORPORATION'IN GİZLİ RAPORU

"Bir atom hücumunda 7,5 milyon Türk ölür.,,

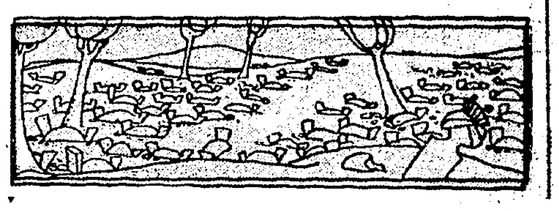

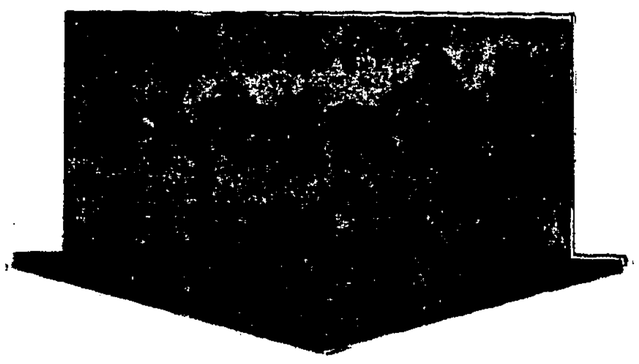

Osman Bölükbaşı, bir nükleer çatışma hâlinde, «Türkiye 32 milyon Türk'e mezar olur» dediyse de, ABD Hava Kuvvetlerinin desteğiyle kurulan Rand Corporation'ın elektronik beyinleri, bu iddiayı mübalağalı bulmaktadırlar. Amerikan askeri yetkililerinin talebi üzerine, Rand Corporation'ın hazırladığı gizli rapor, bir Sovyet nükleer saldırısı karşısında, en büyük zayiatı, ileri sanayi ülkelerinin vereceğini ortaya koymaktadır. Böyle bir saldırı üzerine, en büyük insan kaybına, 122 milyon kişiyle ABD uğrayacaktır. ABD'yi, Ingiltere ve Almanya gibi gelişmiş sanayi ülkeleri izlemektedir. Fakat bu büyük NATO devletlerinden hemen sonra Türkiye, küçükler arasında birinci sırayı işgal etmektedir. Rand Corporation'ın elektronik beyinlerine göre, bir Sovyet nükleer saldırısı, Türkiye'de 7,5 milyon insanın ölümüne mal olacaktır. ABD de nükleer taarruz 12 kişiden 8 ini yok edebileceği halde, Türkiye'de 12 kişiden 3 kişi zarar görecektir. Bunun nedeni ABD'de nüfusun sanayi merkezlerinde yoğunlaşması, tarım ülkesi Türkiye'de ise, nüfusun 65 bin yerleşme biriminde dağılmış olmasıdır. Türkiye gelişmiş bir sanayi ülkesi olsaydı, insan kaybı çok büyük rakamlara ulaşabilecekti. Azgelişmişlik ve dağınık yerleşme, insan kaybını azaltmaktadır. Ne var ki, nüfusunun üçte ikisini kaybetme ihtimali üzerine, ABD sivil savunma tedbirlerine hız vermiş ve büyük şehirlerde binaların mahzeninde atomik sığınaklar inşasına koyulmuştur. Türkiye'de ise işler şansa bırakılmıştır.

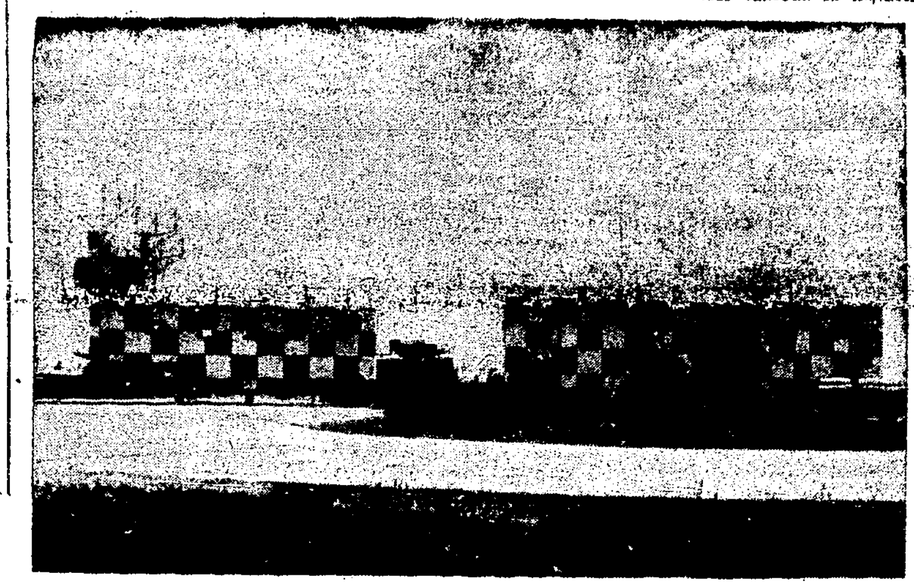

BAŞ HEDEF : İNCİRLİK USSU

Rand Corporation araştırması, Türkiye'de Sovyet nükleer saldırısını çekibilecek 64 hedef bulunduğunu ileri sürmektedir. Hedeflerin başında Adana'daki Incirlik üssü gelmektedir. Incirlik üssü, nükleer karşı darbe görev ve sorumluluğunu taşıyan Amerikan Stratejik Hava Kuvvetlerine ait bir tesistir. Us, nükleer saldırısını çekebilecek 64 konvansiyonel silâhlarla yürütülen bir Sovyet saldırısı karşısında Nato'nun savaş doktrini nükleer silâhlarla topyekûn (kitlevî) mukabele olduğu günlerde kurulmuştur. O tarihlerde stratejik nükleer silâhlar taşıyan ağır bombardıman uçakları, ABD'den kalkarak Sovyetler Birliğine ulaşabilecek bir menzile sahip değildi. Uçaklar, Incirlik üssüne inecek, gerekli akaryakıt ikmâlini yaptıktan sonra, Sovyetler Birliği'ndeki hedeflerine doğru havalanacak-

(Sonu S. 2'de)

Türkiye'yi tehlikeye sürükleyebileceği için statüsünün mutlaka değiştirilmesi gereken İncirlik üssünün görünüşü.

* * *

TAKKE DÜŞTÜ!

TUTUCULAR KOALİSYONUNA DOĞRU..

doğan avcıoğlu

Demirel, önümüzdeki 1969 - 73 dönemini, «sosyo - politik bakımdan fevkalâde mühim bir devre» diye tanımlıyor. Bu devreyi başarıyla atlattığımız takdirde, «demokrasi» güçlenecek diyor. Önümüzdeki «olağanüstü önemli» dört yıllık dönemde ise, politik durumu pek parlak görmüyor. Gerçekten, rahat sayılabilecek bir çoğunluk sağlamasına rağmen, AP iktidarı güç sorunlarla karşı karşıyadır. Her şeyden önce, parti içinde ve parlâmentoda Bilgiç liderliğindeki «gelenekçi sağcılar», Demirel'in desteklediği «Batıcı sağcılar»a karşı güçlü bir grup hâline gelmişlerdir Bu durum, Demirel'in «köşk ve büyük paşalar» ile kurduğu dengenin korunmasını az çok güçleştireceğe benzemektedir. Demirel, seçim öncesi, Paşalara ve Vehbi Koç'un başı çektiği büyük iş çevrelerine, Bilgiç grubunu tasfiye edeceği vaadinde bulunmuştur. İstanbul'da Bilgiç'e

(Sonu S. 5'de)

BEN Milletvekili iken ...

çetin altan

Devrim'e haftada bir, Akşam'a her gün yazdığım yazıların bir sekizincisini yazmak istemiyorum. Bunun sütun doldurma ötesinde ne anlamı, ne de çekimi olacaktır.

Düşündüm taşındım Devrim'e bir fıkra dizisi halinde dört yıllık parlâmento anılarımı yazmayı uygun buldum.

Bu anılarda gazetelerde yansımamış yahut azıcık yansımış da içyüzü anlaşılmamış olaylar, politikacı tipleri, kulis taktikleri, yapılan konuşmalardaki tutanaklardan alınmış gülünçlükler, küfürler, kavgalar yer alacaktır.

Bir yazarın peşpeşe hareketli geçen dört yıllık Parlâmento hayatına ait bir senaryoda yaşanılmış bir komoko - trajediyi bir daha yaşamıya çalışacağız.

Onlar bir yazarı nasıl görüyorlardı ve bir yazar onları nasıl görüyordu? Meclis'te bir gün bütün bunları yazacağımı düşünerek için için keyiflenirdim. Kürsüde konuşurken üstüme salıdırınlar ana avrat sövenler, komisyonlarda mantık ve izan dışı demagojilerle karşıma çıkanlar, bir gün bunların kamuoyuna açıklanacak belgesel yazılar halıne geleceğini akıllarından bile geçirmezlerdi... Ben ise onlara cevap verirken her pasajın başlığını tasarlardım içimden.. Ve bu başlıklar daha çok onlara ait cümlelerden olurdu:

— Okkası kaça derim adama...

— Cartlarsanız cartlatırım...

— Fasulya ihracatı Anayasaya uygun mu... gibilerden...

Şimdi bunları yazma zamanı geldiği için vaktiyle hayalini kurduğum keyifin tadı içindeyim...

Elimin altında tutanak cildleri, ağzımda o günleri yeniden hatırlamanın tuhaf gülücüğü senaryonun başlığını koyuyorum : Ben Milletvekiliyken...

Nerden esti aklıma milletvekili olmak... Bir siyasi ihtirasın zaptedilmez tutkusu mu kıpırdamıştı içimde, yoksa radyo mutuklarındaki gibi «Vatana millete hizmet aşkının» aydı 3700 liralı karasevdası mı coşmuştu yüreğimde. Gazetelerdeki sütunuma sığamayıp, meydan mitinglerinden Meclis kürsüsüne fırlamak için hangi azgın duyguların rüzgârlarına kaptırmıştım kendimi birdenbire...

Aslında ne siyasi bir ihtirasın zaptedilmez tutkusu kıpırdamıştı içimde, ne «Vatana millete hizmet aşkının» aydı 3700 liralık karasevdası coşmuştu yüreğimda. Böyle azgın duyguların rüzgârlarına falan kaptılmış değildim...

Sadece Babıali patronlarıyla savcıların çifte kıskacı altına itildiğimi görüyordum. Konular henüz bugünkü kadar aydınlığa kavuşmuş değildi. Sosyalist düşüncenin yadırgamasından dolayı kızgınlıklar, hazır daha kamuoyu bu konularla yabancıyken bizi olup bittiye getirme telaşı içindeydiler. Bu çizgiyi atlamak ve ilk yadırgamaların gazabından kurtularak aydın çevrelerin dahi henüz gerekli bir tepkiyi gösterecek kadar uyanık olmadığı bir sırada bir olup bittiye gelmeyi önlemek istiyordum .

Bizden önce aynı doğrultuya yönelmiş yazarları hep böyle güme götürmüşlerdi. Yazdıkları henüz daha belrli bir birikim yaratmadan, hepsini ya işsiz bırakmış ya içeriye tıkmış ve ortalığa büyük gözdağları vermiye kalkmışlardı...

Ben ise bir iki yıl daha uğraşmaya ilk yadırganmaların pörsüyeceğini sezıyordum. O sırada kolayca el uzatanmıyacakları bir güvenliğe ihtiyacım vardı. Dört taraftan açılmış iri dişli ağızlara, harıl harıl çalışan telefonlara, raporlara, dosyalara, ve savcılara el sallıyarak milletvekili oldum...

Nasıl ama nasıl öfkelendiklerini görüyordum. Gitgide bu konulara karşı eski şartlanmalarının katılığı gevşıyor, hattâ yıkılıyordu. Yargıçlar eski yargıçlar de ğildi. Gözlerin önündeki perdeler aralanıyordu. Sermaye düzenindeki toplumlara sınıflar açısından bakmak suç olmaktan çıkıyordu... Artık komünist diye damgalanıp onu bunu okkanın altına götürmek kolay değildi. Kamuoyu bu tür olup bittilere ve komplolara karşı eski kayıtsızlığı göstermiyordu.

Bizi Meclis'ten koparıp almak için bir hamle daha yaptılar ama onu da tutturamadılar. Bugün ise yazarları içeri atmanın hiç bir anlamı kalmadı. Yıllarca aşılanmayan bir çizgi aşıldı. Şimdi artık herkes sosyalizmi de, komünizmi de kahvelerde konuşuyor. Gençler sol yumruklarını havaya kaldırarak yürüyüşler yapıyorlar...

★

Bizim milletvekilliği bu çizginin geçilmesine karınca kararınca ne kadar yardım ettiyse, o kadar işe yaradı işte... Biz de bu arada parlâmentonun ne olduğunu daha içinden gördük.

Neler gördüğümüzü her hafta parça parça anlatmıya devam edeceğiz.

ikili anlaşmalar

(Başı S. 1'de)

tur: «Anayasaya göre Türkiye Büyük Millet Meclisinden alınması gerekli yetkiye dayanmayan tasarruflar ve anlaşmalar geçerli ve Türk Ulusunu bağlayıcı sayılamaz. Onun için oldu bitti olarak veya yanlışlıkla yapılmış Anayasa dışı tasarruflar ve anlaşmalar, kesin olarak Türkiye Büyük Millet Meclisince görüşülüp, karara bağlanmalıdır.»

Esasen ilkeleri saptayan anlaşmanın gizli tutulması için hiçbir sebep yoktur. Anlaşma askeri sırların çok ötesinde bir Anayasaya metni gibi genel planda kalmaktadır. Bu itibarla, Anayasaya göre, pek yakında parlâmentoda tartışılacak olan Temel Anlaşmayı, Türk kamuoyuna tanıtmak bir görevdir.

TEMEL ANLAŞMI NE GETİRİYOR?

Anlaşma, «Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri arasında Kuzey Atlantik Antlaşması'nın üçüncü maddesi gereğince Kuzey Atlantik Anlaşması Bölgesinde Silâhlı Taarruza Karşı Koymak Üzere Müşterek Tedbirlerle İlgili Anlaşma» adını taşımaktadır. Temel Anlaşma 23 maddeden ibarettir ve 23 Haziran 1954 tarihli Askeri Kolaylıklar Anlaşmasının yerini almaktadır. Bu anlaşmada getirilen ilkelere göre, 23 Haziran 1954 tarihli metne bağlı, 13 uygulama anlaşması ile haritalar, bilimsel teknik konular, atom stoku ve başlık desteği metnine bağlı olmayan öteki anlaşmalar yeniden gözden geçirilecektir.

Bu uygulama anlaşmalarının gözden geçirilmesinde temel yük askerlere düşecektir. Fakat 6 aylık daha doğrusu iki kez de üçer ay uzatılması dolayısıyla bir yıllık sürede teknisyenler bir mutabakata varamazsa, konu yeniden hükümetlere havale edilecektir.

Bu anlaşmaların başarılı olabilmesi için, Amerikan hükümetinden devamlı iktisadi ve askeri yardım isteme durumunda bulunan Hükümetin, askerlerin itirazlarını desteklemeyecek güçte olması gereklidir. Askerlerin itirazıyla Hükümet önüne gelen konularda politikacılar da askerler gibi direnebilmelidirler. Bundan başka Hükümet, askerlerin önüne, uygulama anlaşmalarının düzeltilmesi konusunda ışık tutabilecek sağlam ilkeleri kapsayan bir temel anlaşma getirebilmiş olmalıdır. Oysa ABD'nin usta manevraları ve direnmesi yüzünden, Temel Anlaşma, bu olumlu müzakere zeminini sağlayamamıştır. ABD ile imzalanan temel metin, «Müşterek savunma kafkısının Uluslarası teşkilâtı, karşılıklı işbirliği ,eşitlik ve eşit haklar ilkesi, tesis kurma ve kullanma müsaadesi, müşterek savunma tesislerinin anlamı. Montreux ve 1951 NATO kuvvetler statüsü anlaşmalarına riayet vb.» gibi bir yenilik getirmeyen hükümlerle doludur. Türkiye, Amerika'da üs kurup işletemeyeceğine göre, karşılıklı işbirliği ve eşitlik (madde 1) gibi iddialar bir avunmadan öteye gitmemektedir. ABD'nin Türkiye'deki müşterek savunma tedbirlerine katılmasına hükümetin müsaadesi (madde 3), «müsaadesiz üs kurmıyacağım, müsaadesiz savunma tedbirine katılacağımın denemiyeceğine göre, malûmu ilâmdan ibarettir. Millî olağanüstü hallerde (madde 2) «işbu anlaşmanın amaçlarını gözönünde tutarak, millî mevcudiyet için kı sıtlayıcı tedbirler» alma hakkımızın bir anlaşma konusu yapılması, hiç de basiretli bir tutum değildir. Bu bir egemenlik hakkıdır. Türkiye, millî olağanüstü hallerde, hiç kimseye sormadan kısıtlayıcı bütün tedbirleri almakta serbesttir. Sâdece ittifakın ortak savunma amacıyla sınırlı olan bir milletlerarası anlaşmada, bir egemenlik hakkının ortak bir madde haline getirilmesi, millî olağanüstü hal ilânında ABD ile istişare etme gibi bir durum yaratabileceğinden, anlamsız, hattâ tehlikelidir. Bunun gibi, ABD personel ve sivil unsurunun Türk mevzuatına riayeti ve «mevzuata riayet için ABD'nin münasip tedbir alması» yolundaki 10. madde, ABD'ye Türkiye'de gerektiğinde polis gücü bulundurma yetkisini verebilecek niteliktedir. Ülkemizdeki Amerikalıların Türk mevzuatına uymalarını sağlamak için, ABD nin uygun tedbir almasına herhalde ihtiyaç yoktur.

Anlaşma, Türkiye'nin bütün tesislere personel tâyin etmesi ,bilgi teatisi, denetleme gibi konular yeni hükümler getiriyormuş gibi gözükmektedir. Ancak bunlar da teamül haline gelmiş hususların saptanmasından ibaretir. Çok tartışılmakla birlikte Türk yetkilileri, belli usuller çerçevesinde Amerikan üsierine girme ve denetleme hakkına bugün de sahiptir. «Müşterek savunma, tesisi» denilen Amerikan üs ve mevzilerine, sivil ve asker Türk personeli tâyin hakkı şimdi de mevcuttur. Bu hak kullanılmamıştır, fakat her an kullanılabilir ve «müşterek işletme» gerçekleştirilebilir. Fakat «müşterek işletme» personel yetiştirmeyi gerektirecektir. Nitekim anlaşma ekinde «sivil - asker Türk personeli gerekli teknik evsafta olmalı» denilmekte ve gerekli personel yoksa, tarafların mutabakata vararak, «eğitim gayesiyle» personel tâyin edebilecekleri» belirtilmektedir. Bu şartlarda müşterek işletme bir hayli teorik gözükmektedir. Bir yetkili «Tesisleri ABD personeli işletecek, toplanan bilgileri değerlendirecek olduktan sonra komuta sorumluluğunu paylaşmak, bizi güç durumda bırakmaktan başka işe yaramazı demektedir.

Öyle görünür ki, temel anlaşmayla elde edilen, Amerikan tesislerinin dış emniyetini sağlayan Türk Birliklerinin laşe ve izkânının, İncirlik ve Çiğli hariç, ABD tarafından yapılmasının sağlanmasıdır. Şimdiye kadar Türk emniyet birlikleri, ABD personelinin refahıyla zat düşen beslenme ve barınma şartları içinde bulunmaktaydı. Ayrıca, müşterek savunma tesislerinin işletilmesinde Türk personelinin miktarı yüzde 10'un altındaysa, gideriler ABD tarafından karşılanabilecektir. Buna karşılık Türkiye ,Amerikan tesisleri dolayısıyla, ağır mali külfetlere katlanmakta devam edecektir. Türkiye, tesisler için lüzumlu arazıyi, gerekli ıslâhat ile birlikte ABD'ye parasız sağlıyacaktır. Tesislere kadar mahalli kolaylıkların uzatılma giderleri Türkiye'ye ait olacaktır.

ULUSAL ÇIKARLARA AYKIRIDIR

Temel Anlaşma, ülkemizdeki tesislerin Türkiye'den çok ABD'nin savunmasını sağlaması, bu yüzden Türkiye'yi lüzumsuz yere tehlike içinde tutması, mevcutların tevsii ile yeni üsler kurulmasının önlenmesi gibi temel konularda bir yenilik getirmemektedir. Aksine ABD'nin bu yoldaki çabalarına yeni hukuki bir dayanak getirmektedir.

Müsterek savunmadan amaç, Türk ülkesinin güvenliği nin sağlanmasıdır. «Karşılıklı işbirliği, hak eşitliği», gibi lâfta kalan bir sürü ilke sıralandığı halde, bu temel ilke, anlaşmada yer almamıştır. «Türkiye'nin güvenliğinin sağlanması ilkesinin doğal sonucu, bu amaçla almacak tedbirleri, herkesten önce, Türkiye'nin tâyin etmesidir. Hangi konularda, nerelerde ve ne gibi savunma tesislerinin kurulacağına Türk Genel Kurmayının lüzum göstermesi, Türk Hükümetinin karar vermesi, ABD'nin bu kararın uygulanmasında yardımcı unsur olması gerekldir. Savunulacak ülke Türkiye'dir, ilk ve son söz elbette Türkiye'nindir. Ne var ki, konuyu Türkiye'nin güvenliği değil, ABD'nin güvenliği açısından ele alan

Temel Anlaşma, bu haklı çok kısıtlamakta, hattâ ortadan kaldırmaktadır. Anlaşma, tamamen ABD'nin Türkiye'de kurduğu ve kuracağı tesisleri esas almakta, bu tesislerin, kuruluş, kuruluş nedeni, genişletme ve tasfiye nedeni, işletme, bilgi toplama, değerlendirme, harekete geçme gibi konularda Türkiye'ye karar alma ya da karara iştirak etme yetkisi tanımamaktadır.

Temel Anlaşmanın üçüncü maddesinde, «Müşterek savunma tesislerinin amaç, mahiyet ,mahal, süre ve sümulleri önceden Türkiye Cumhuriyetince tasvip olunacaktır» denilmekteyse de, bu «tasvip», bir oldu bittiyi onaylamaktan ibarettir. Çünkü, «amaç» açık değildir. Tesislerin kuruluş nedenini, yerini, şümulünü tespit eden ve kullanmasını kararını veren Türk Hükümeti değil, ABD'dir. Başka türlü olsaydı, «tesislerin, amaç, mahiyet, süre ve şümullerini Türk Hükümeti tasvip eder» değil, «tâyin eder» vi pedr» değil, «tâyin eder»

Anlaşmaya ek bir mutabakat zaptıyla, «müşterek savunma tesislerinin faaliyetlerinin düzenlenmesi bina tadilleri dahil müsaade edilen amaçlara, mahiyet ve faaliyetlere uygun olma şartıyla, Türkiye'ye önceden haber verilmesine, müsaade alınmasına ihtiyaç göstermeyecektir» denerek üçüncü maddenin önceden tavsip hükmü anlamsız kılınmıştır. Sekizinci maddeyle Türkiye'nin güvenliğini düşünmeden istediği silâhı yurda sokma kapısı ABD'ye açık bırakılmıştır.

Bu durumda, Temel Anlaşma ilkelerine göre düzenlenecek uygulama anlaşmalarının Türkiye'nin güvenliği açısından esaslı bir değişiklik getirmeyeceği bellidir. Ancak,

ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

Temel Anlaşmanın samimiyetsizliğini gösteren başka bir husus, anlaşmazlıkların çözümünde getirdiği geciktirici usullere görülmektedir. Anlaşmazlıkların çözümü için, çabuk karar veren pratik bir organ kurulması mümkün iken, bu yola gitmekten kaçınılmıştır. Şöyle ki, madde 22'ye göre, anlaşmanın tadili ve sona erdirilmesi için müzakere istenilürse, önce altı ay istişare yapılacaktır. Sonra iki yıllık bir ihbar süresi tanınacaktır. Daha sonra, icâlme ve tasfiye ile ilgili sorun ları çözmek üzere, iki yıllık bir ek süre sağlanacaktır. Toplam süre 4,5 yıldır.

Anlaşmanın geçerliliğini değiştirmeden, belirli konularda talep olursa talebin sonuçlandırılması, 2 yıllık ek süreyle yine 4,5 yıl olacaktır. Ek süre zarfında temel anlaşma ve uygulama anlaşmaları hükümleri yürürlükte kalacaktır. Anlaşmazlığın sonuçlandırılması için, 4 yıllık seçim dönemini aşan sürenin seçilmesi dikkat çekicidir.

Bütün bunar göstermektedir ki, ikili anlaşmaların geleceği pek umut verici değildir. İkili anlaşmalar, Türkiye'yi daha uzun süre uğraştıracağa benzemektedir. Eski İstihbarat Başkanı Sezai Orkun'un ikili anlaşmalarla ilgili şu sözleri düşündürücüdür : «Büyük Devlet elde ettiği hakkı ne münakaşa eder, ne de ettirir ve küçük devlet de bu tâvizlerin yüklünü bir kambur gibi taşımaya mahkûm olur.»

NOT : Sayısı 58'i bulan ikili anlaşmalar listesini gelecek sayımızda yayınlayacağız.»

Bayar - Demirel- Koç - Burla- Taşkent v b....

12 Ekim seçimlerinde, seçime gitmediği halde kaybeden bir adam var Celâl Bayar!

Ömrünün seksenaltıncı baharında girıştiği siyasî eylemin oy sandığında eriyivermesi Bayar'ı şaşırtmış olacaktır. Nasıl şaşırmasın Celâl Beyl Adalet Partisinin lideri Süleyman Bey, sırtında yumurta küfesi taşımıyanların umursamazlığı içinde, Demokrat Parti lideri Celâl Beyl silkip attı. Ve sandıktan çıktı.

«Eski Su Müdürü»nün» DP vesayetinden kurtulmuş hâli, Bayar'ın hoşuna gitmiyecektir. «Bizim Ev »sahibinin seçim sandığında ne kadar hafif olduğunu kamuoyunun anlaması Bayar hesabına ağır bir darbedir.

Ne var ki lider kisvesine bürünüp sahneye çıkan nice kişinin Bayar'dan da hafif olduğu da bir gerçektir. Bayar bilmeli ki, kendisi ne kadar hafifse. Demirel'de kantarda ağır çeken okkasına rağmen o kadar hafiftir. Seçim sandığında gerçekten kudret, ne Demirel' dedir, ne de Adalet Partisinde.. Ne Bayar'da idi. ne de Demokratlarda... Adı ne olursa olsun partilere, ve ismi ne olursa olsun politikacılara emir buyuran, ol dediği zaman olduran ,kazan dediği zaman kazandıran kudret sahi bi başkasıdır.

Kimdir o?

Siz isterseniz o'nun adına Vehbi Koç deyin, isterseniz Burla, İsterseniz Şeletyan deyin, isterseniz Bernard Nahum.. İsterseniz Kâzım Taskent deyin, isterseniz Ahmet Dallı... İsterseniz gazetelerin sosyete sayfalarını açar, derece derece iş adamlarının adlarını birer birer kâğıda yazar, Türk siyasî hayatının gerçek politikacılarını bulursunuz. Vehbi Koç'un 54 kumpanyası bulunduğunu, 100 Amerikan ve Avrupa kumpanyasını Türkiye'de temsil ettiğini biliriseK. Milli sınırlar içinde inşa edilen komprador kapitalizminin bir avuç insan tarafından yönetildiğini. Demokrat veya Adalet Partisi politikacılarının da bunların dümen suyunda bulunduklarını anlamak kolaylaşır.

İşte bu kadro çoktan beri :

— Silâhlı kuvvetlerin Bayar'a karşı bir alerjisi var, Demirel hem yumuşak, hem anlayışlı, hem genç; işleri iyi idare ediyor.. kararına varmıştı.

Bayar, bu kararın ne demek olduğunu anlamıyordu.

İsmet Paşa da anlamıyordu.

Siyaseti yüzeydeki manevralar ve entrikalardan ibaret sayan vakti evvel siyasiler, birleşirlerse Demirel'i yıkacaklarını sandılar. İsmet Paşa, orduyu karşısına alacak kadar kaptırdı kendini bu hevese...

'12 Ekim seçimleri 85'lik iki politikacıyı uyarabilmişse uyarabilmiş, gereken dersi verebilmişse verebilmiştir.

Türkiye'de Demirel, Turgut, Bilgiç, Menderes, Bayar, ve saire gibi politikacıların kanadına kuvvetin komprador burjuvası tarafından üflendiğini; sahnede görünen parti önderlerinin direktiflere uymak ve halkı oyalamaktan başka rolleri bulunmadığını öğrenmek zamanı gelmiş de geçmiştir. Amerikan politikasına da Wall Street kapitalistleri hâkimdir. Bunlar kâr gördükleri zaman,

Vietnam savaşını açtırmakta, İş zarara dönüştüğünde Vietnam savaşına dur demektedirler. Dış politika ve iç politika bunların arzularına göre düzenlenir. Amerika'daki petrolcülerin, sanayicilerin, bankerlerin Beyaz Saray'a egemen olduğunu bilmiyen kişi ve duymıyan sağır sultan kalmamıştır. Ekonomiye kim hâkimse siyasete o hâkim olur.

Türkiye sömürülüyor diyoruz, Türkiye'nin sömürüldüğünü rakamlarla açıklıyoruz. Zenginler gittikçe zenginleşiyor, fakirler gittikçe fakirleşiyor diyoruz. Bunlar bir takım temel doğru'lardır. Ne var ki bir ülkeyi cinler periler, iyi saatte olsunlar, veya görünmiyen adamlar sömürmez. Bir ülkeyi ikl ayaklı, İki elli beni- idareler sömürür; İsimleri T.C. nüfus kütüğüne ve Ticaret Odalarına kayıtlıdır Türkiye'yi sömürenlerin.. Ve sömürü piromidlerin tepesinde bir avuç adam vardır. İşte bunları teker teker tanımak ve tanıtmak devrimcilerin görevidir.

Soyut sömürü yazılarından somut sömürü yazılarına geçmenin bir usulü de budur. Devrimciler, gerçekte birer kukla olan ve halkın gözlerine paravana çeken siyasî partı politikacılarının ardında bulunan ve işleri elinde bulunduran egemenleri iyice tanımalıdırlar. Düzeni değiştirmek İstiyenlerin kazanması gerekli bilgilerdir bunlar.

ilhan selçuk

«HER SÖZÜNDE BİR KERAMET VAR» EFSANESİ

(Başı S. 1'de)

ya başladığı bir devrede değil, daha 9.12.1968 günlü basın toplantısında bile B. Ecevit şöyle diyordu: «AP önümüzdeki seçimlerden sonra muhtemelen iktidarda da kalamıyacaktır. Hele tek başına hükümet kurabilme gücünü yitireceği şimdiden bellidir.»

Oysa 1969 seçimleri sonunda AP yine iktidardadır; hem de artan milletvekili sayısı ile... İktidarda rahatça kalabilme imkânını sağlamış ve ana muhalefet partisine iktidar yolunu açık bırakmak şöyle dursun, onu bu hedefe pek uzaktan bile yaklaştırmamış bir iktidar partisinin, seçimlerde mağlup olduğunu (başarısızlığa uğradığını) söyleyebilmeğe de, normal mantık kurallarının müsaade etmiyeceği ortadadır. Ana muhalefet partisi — Paşanın da belirttiği gibi — BAŞARI sağladığına göre, onun rakibi olan iktidar partisi (AP)nin mağlûp olduğunu kabul etmek gerekir. Her iksinin birden galip sayılması imkânsızdır. Hem "iktidarda kalmak için uğraşıp rahat rahat kalan AP'nin», hem de «iktidara gelmek için uğraşıp da iktidara gelmek şöyle dursun buna uzaktan bile yaklaşamıyan (olduğu yerde sayan, hatta gerileyen) ana muhalefet partisinin» başarıya ulaştığını kabul edebilmek için, tutarlı eşit saymak yani mantık kurallarını inkâr etmek zorunluğu vardır.

Amma İnönü, siyasi hayatımızda tezatları (çelişmeleri) benimsetme imtiyazına sahip olan tek kişidir. Paşa «bir şev hem yaşıyor, hem de ölmüştür», «hem meşrudur, hem de gayri meşrudur», «hem galiptir, hem de mağlûptur» derse — mademki bu söz onun ağzından çıkmıştır — «Paşanın her sözünde bir keramet vardır» diye düşünen veya öyle düşündüğünü söyleyen çevresinin bu tutumu, haklı olarak İnönü'de bir kamının doğmasına sebep olmuştur. Artık Paşa, birbiriyle yüzde yüz çelişme durumunda olan iki iddiayı yanyana getirerek sunduğu zaman bile, yalnız dalkavuklarının değil, koca bir ulusun dahil bunu yutacağına inanmaktadır.

İnönü, nasıl bir taraftan «DP yönetiminin gayri meşru olduğunu ilân eden (ve böylece Bayar'ın Türk demokrasisini yok eden DP yönetiminin aşlarından biri olduğunu) tescil eden) «Anayasanın Başlangıç kısmına el sürdürmem» derken, bununla taban tabana zıt düşen «Bayar'ın — demokratik düzeni koruma konusunda olağanüstü başarı ve hizmet leri dokunan kişiler için öngörülmüş — şeref üyeliği yoluyla ve tabii senatör sıfatiyle Parlamentoya girmesi gerekir» demekten de çekinmemişse, aynı çelişmeli beyanları seçim konusunda da koca bir ulusa kabul ettirileceğinden emindir.

Gerek «Paşa'ya tamamen teslim olmayı, partide klît noktalarını muhafaza etmek için çıkar tek yol sayan oportünistler» deki, gerekse «kişisel hayranlıkla toplum sorunlarının gerekllerini birbirinden ayırmıyan duygusal tutum içindeki hazı partililer» deki, Paşa'nın söylediği sözleri hiçbir zaygıya ve eleştirmeye tabi tut madan birer ayet gibi kabul etme tutkusudur ki, «Paşa'da aklına esen her şeyi yapmak ve her sözü parti adına sarfetmek alışkanlığını milli şef devrindeki ölçüde devam ettirme sakıncasını yaratmakla kalmamış» ayrı zamanda «hem Halk Partisinin, hemde Türk demokrasisinin» asoyusizlaşmasında olumsuz bir rol oynamış» tır. Aklı başında olan, yani «bir kişiye tapmayı veya tapar görünmeyi» değil, «bugünkü 34 milyon Türkün ve gelecekteki çocukların ve torunların yararı için çaba lar sarfetmeyi, gerekirse fedakârlıklara katlanmayı» amaç edinmiş bulunan bir çok vatandaş, demokrasiye olan umudunu bu gibi ters ve gerçek demokrasi ile bağdaşmaz tutum ve zihniyetten ötürü yitirmektedir. İç ve dış sömürü düzeni içinde bir geri kalmışlık okyanusunda çalkanmakta olan toplumumuzun gerçekten yurtsever üyeleri, çok partili siyasi hayatta «olumlu yarı» yı teşkil eden — etmesi gereken — CHP yöneticilerinin dahi yuttumacalara dayandığını gördükçe, geri kalmış ve binbir sorunu olan bir toplumun artık bu rejimle kurtulamıyacağını düşünmektedir. Ayrıca, bir kişinin söylediği her sözde bir keramet olduğunu farzederek, onu ipnotize edilmiş gibi (bir robot gibi) körü körüne kabul etme yolu, devrimci ve dünyanın en gerçekçi bir lideri olan büyük Atatürk'ün Partisini, «akıl» değil «Paşa'dan nakli», «eleştirici dinamik bir zihniyeti» değil, «evet efendimciliği» «prensipler başlığı» değil, «Paşa'ya yaranma veya onun hışmından kaçınma yolundaki maharetleri» davranışlarına ve düşünüşlerine geçerli ölçü ve pusula yaymakta olan bir ku ruluş haline getirmiştir.

Şimdi CHP yöneticileri! Ya Atatürk'ün partisi olmaya lâyık bir cüretle ve sorumluluk bilinci ile, acı gerçekleri (mağlubiyeti) cesaretle ve mertçe teslim ede rek, «çıkar yollar ve çareler üzerinde düşünebilme kapısını açarsınız» ya da yuttur macanızı her sorunu çözece ği yolundaki bir sabit fikre saplanıp kalarak, bir göster melik haline gelmek üzere olan Türk demokrasisinin yutulmasına sebep olmanın günahını ulusa ve tarihe karşı yüklenirsiniz. Evet, te davinin birinci şartı, hasta lığı kabuldür!

—— o ——

Nasıl karşıladılar?

(Başı S. 1'de)

Dış ticaret tıkanıklıkları, son dakikalarda sağlanan dış yardımlarla ertelendi. Enflasyon, kamu harcamalarında yapılan kısılmalarla yavaşlatıldı. Bu kısıntılar, yatırımları birdenbire etkilemediği için, işsizlik henüz büyük bir sorun olarak ortaya çıkmadı. Demirel yönetiminin ekonomik politikasının yarattığı tehlikeler potansiyel olarak kalmakla birlikte, bunlar, seçimlerden önce, geçici bir çabayla küllendiler.

Demirel, ekonomik alanda, bir şey yapamadı ve onun da cezasını. oylarındaki düşme biçiminde, ödedi. Dışarıya sattığımız tütün, pamuk, incir, üzüm ve benzeri ürünleri üreticiyi memnun edecek fiyatlarla satın alamadı. Alamazdı da. Çünkü, izlediği tarım politikası ve dayandığı araçlar, bu konuda köklü bir değişiklik, bir başarı sağlamasını engellemişlerdir,

— Diyorsunuz ki, memleke tin ekonomik durumunda önemli bir kötüleşme yoktur. Bundan şu sonuç çıkmaz mı: CHP'yi iktidara getirebilecek başlıca etken, düzen değişikliği programı falan değil, memleketin bir ekonomik bunalıma sürüklenmesi olabilir.

— Hayır. Daha, seçimleri et kileyen öteki unsurları da sayacağım ve bunların oy oranımıza yansımasını anlatmaya çalışacağım.

Seçmeni yalnız ekonomik durum değil, bir partinin kendilsine sunduğu program, yaşama yolu da etkiler. CHP nin Ortanın Solu ilkesiyle, düzen değişikliği, gerektiğini benimsinden bu yana yalnız üç, dört yıl geçti. Bu değişikliği bir uygulama programı ise, çok yenidir.

(Sonu var)

Rand Corporation'un Gizli Raporu

(Başı S. 1'de)

tı. O tarihten beri uzun menzilli füzeler ve ABD'den kalkıp, hiç yere inmeksizin Sovyet hedeflerine ulaşabilecek bombardıman uçakları geliştirilmiştir. Daha önemlisi, nükleer silâhlarla topyekün mukabele stratejisi terkedilmiş, esnek mukabele stratejisi benimsenmiştir. Yeni stratejisi gereğince, ABD, — üs telik kanatta bulunan — Nato müttefiki Türkiye'yi nükleer silâhlarla korumak niyetinde değildir. Bu strateji Türkiye ve öteki Nato devletleri tarafından resmen kabul edilmiştir. Ne var ki, İncirlik üssünün statüsü yeni stratejiye göre değiştirilmiş değildir. İncirlik üssü, hâlâ nükleer karşı darbe sorumluluğunu taşıyan Amerikan Stratejik Hava Kuvvetlerine bağlı bulunmaktadır. Türkiye bu «sözde ortak» savunma tesisinin bütün askeri kontrolünü, «Nato içi bir buhranın takaddüm eden zamandan başlayarak» Amerika'ya bırakmayı, 1954 Askeri Kolaylıklar Anlaşmasına dayanarak bir ikili anlaşmayla kabul etmiştir. Bu nedenledir ki, Adana İncirlik Üssü, baş nükleer hedef teşkil etmektedir. Gerçi nükleer denge ve yeni stratejisiyle, topyekün bir nükleer savaş tehlikesi çok azalmıştır. Fakat yeni «tırmanma» doktrinine göre, sınırlı bir nükleer savaşa hedef olmak her zaman mümkündür. Sovyetler Birliği, dünyanın herhangi bir köşesinde, bir kaç bombayı İncirlik üssüne düşürebilir. Nato dayanışmasını çökertmek gibi nedenlerle, bu yola gidebilir.

İncirlik Üssünün, nükleer bir karşı darbe için kullanılması ihtimali de ortadan kalktığına göre, Türkiye'nin bir nükleer hedef olma rizikosunu yüklenmesinin hiçbir anlamı kalmamıştır. Üssün statüsü değiştirilerek İncirlik'e hukuk plânında bir Sovyet nükleer saldırısını haklı gösterebilecek nedenler ortadan kaldırılmalıdır.

Bu yaz ABD ile son imzalanan Temel Anlaşmaya göre bütün ikili anlaşmalar yeniden gözden geçirilecektir. Türkiye İncirlik üssü sorununu önemle ele almak ve üs statüsünü mutlaka değiştirmek durmundadır.

ORTA DOĞU SAVAŞINA SÜRÜKLENEBİLİRİZ

İncirlik üssünün teşkil ettiği daha büyük bir tehlike, bizi Orta Doğu'daki muhtemel bir savaşa irademiz dışında sürükleyebilmesi ihtimalidir. Türkiye, «dolaylı saldırı» anlaşması diye bilinen 5 Mart' 1969 tarihli Türkiye ile Amerika arasındaki İşbirliği anlaşmasıyla, İncirlik ve Diyarbakır üslerini, Nato sorumluluğu dışında kalan bölgelerdeki hareketler içinde kullanma olanağını ABD'ye sağlamıştır. Bu anlaşma, Hükümet, ilerici bir harekete karşı, «dolaylı saldırı» gerekçesiyle Amerikan silâhlı kuvvetlerini müdahaleye çağırabilecek diye çok. eleştirilmiştir. 27 Mayıs öncesi günlerde, anlaşma büyük endişe yaratmıştır. Oysa, 1958 Lübnan çıkartmasında da görüldüğü üzere, çağrı üzerine müdahale için böyle bir anlaşmaya ihtiyaç yoktur. Türkiye'nin de kabullendiği Eisenhower Doktrini, Lübnan çıkartması için yeterli bir hukuki dayanak olmuştur. 1959 Anlaşmasının asıl tehlikesi, ABD'ye, İncirlik ve Diyarbakır üslerini Orta Doğuda bir harekât için kullanma olanağını sağlamasıdır. Arap — İsrail savaşı her an yeniden patlak verebilir. İsrail'in yardımına gelmek üzere ABD bu üslerden yararlanmak isteye bilir. Bu Türkiye'nin iradesi dışı Orta Doğu çatışmasına karışması anlamına gelmektedir. Sovyetlerinde dışında kalamayacağı böyle bir tehlikeli çatışma, Türkiye'yi çok zor bir durumda bırakabilecek ve Sovyet müdahalelerine hedef yapabilecektir.

Amiral Sezai Orkunt, bu anlaşmayla ilgili olarak şunları söylemektedir : «Türkiye'nin böyle bir anlaşmayı imzalamasını makûl görmek kolay değildir. Böyle bir anlaşma ile Türkiye kendisini Orta Doğu'deki barışın idamesi fikri içinde peşinen bölge olaylarına angaje etmiş olmakta ve bu bölgede bir buhran meydana geldiği zaman fiilen uzak kalmağa muvaffak olsa bile Amerika'nın dahil olacağı haller muvacehesinde Türkiye'deki üslerin kullanılmasına mukavemet gösterip göstermiyeceği belli değildir. Bu suretle Nato sorumluluk sahası dışına çıkılmış, lüzumsuz ve tehlikeli bir maceraya sürüklenilmiş olunacaktır.»

Bu anlamsız anlaşmanın kaldırılması ve İncirlik Üssü statüsünün değiştirilmesi-

İlhami Soysal

ÇANKAYA KOMŞULARI

Son günlerde Ankara'da bir takım kişiler Amerikalılara bir kızıyorlar ki sormayın gitsin. Öyle böyle değil... Ateş püskürüyorlar... Amerikalıların ne emperyalistliği kalıyor, ne sömürücülüğü. ne de Türkiye'yi bir müstemlekelerindeymiş gibi yönetmeye kalkıştıkları...

Böyle birden bire hidayete ermiş bir şahıslar mı? Amerikanların kimler olduklarını bir öğrensenız, şaşar şaşar oturursunuz. Birkaç örnek vereli.m bu adlardan da, varın gerisini siz düşünün. Örneğin, bir zamanların CHP Genel Sekreteri olan, CHP de Ortanın Solu hareketi filiz verdiğinde, hareketin karşısına dikilen İsmail Rüştü Aksal bunlardan biri... CHP, ortanın solunda bir politikayı benimsediği gerekçesinin ardına sığınıp, gerçekte ise, CHP de kazanma şansını yitirdiği için, buradan palamarları çözüp AP'ye sığınan, ama orada da liste dışı ve kenarda kalan, İnönü'nün reform kabinesi bakanlarından Arif Hikmet Onot binbaşı... Hollanda Büyük Elçimiz Antakya eşrafından Vahit Melih Hahefoğlu, Yargıtay İkinci Başkanı Kaya Kırılmaz, Yargıtay üyelerinden, 27 Mayıs sonrasının ilk Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük, CHP Senato Grup Başkan Vekillerinden Hitap Oğuz Beykata, Maliye Bakanlığı Hukuk Müşaviri Şekip Cesuroğlu, eski CHP milletvekillerinden Kamil Boran, Vahap Bizdaroğlu, Sırrı Hocaoğlu, Avukat Necati Kerimoğlu, Doktor Muharrem Tuncay, Ali Dedekargıoğlu, ünlü CHP lilerden Barutçu'nun eşi ve çocukları, eski Yargıtay Başkanı İbrahim Öktem'in eşi Ferhunde Öktem, Abdi Kutay, Halim Keremoğlu, Burhanettin Ars, Sevinç Gürsel, Serra Boran, Aysen Sağlam, Necla Eren, Saima Kantan, Sare Dilşat, Şerare Eroğan, Ayşe Ezen Paşalı hep bu anti - Amerikanlar listesinde yer alanlar arasında.

Diyeceksiniz ki, peki ne olmuş da bunlar böyle birden bire Amerika'nın emperyalizmine, sömürücülüğüne düşman kesilmişler? Anlaalım :

Efendim, Demokrat Parti devri iktidarının son seçimlerinde, yani 1957 seçimlerinde, ana muhalefet partisi CHP bir önceki döneme göre büyük bir başarı kazanmış, Parlâmentoya kalabalık bir kadre ile girmişti. O yıllarda daha CHP'lilerin ağızlarında, memleketin düzenini değiştirmek falan gibi laflar yoktu. O zamanlar herkes kariyer endeşesine kendi düzeninin sağlam kuzuga bağlamayı yeğ tutuyordu. Bu yolda Demokrat Partililer ornek de vermişler. Parlamentoya girenler, hemen birer kooperatif kurmayı ve şehrin geleşmeye müsait bir yerindeki ucuza kapattıkları arsa üzerine birer kooperatif apartmanı dikmeyi yol edinmişler. DP milletvekillerinin Bahçelievlerdeki meşhur İsrail Evleri kooperatifi ve 14 Mayıs Mahallesi örneklerdi, eh, DP'liler yapar da CHP'liler yapmaz mı? CHP lilerden de gözü açık bir grup aralarına o günlerin yüksek kademe memurlarından bazı kişileri de alarak, «Çankaya Konutları» adıyla bir kooperatif kurmuşlardı.

Emlâk Kredi Bankasından sağlanan krediler.le, Çankaya'ya çıkan yollardan biri üstünde hemen inşaata geçilmiş, ancak, ayak yorgana göre uzatılmadığından, alınan kredi yetmeyince inşaatın kalma tehlikesi belirmişti. Ne var ki, aralarında o devirde Aksal, Barutçu, Bekata, Onat, Boran, Dizdaroğlu gibi namlı CHP'lilerin bulunduğu bu kooperatif ortakları, başladıkları işi yarıda bırakmayacak kadar becerikliyoniler. Daha bina bitmeden, binaya bir kiracı aranmaya başlanmış ve sonunda da bulunmuştu. Bulunan kiracı, Amerikan Hükümetiydi... Daha doğrusu, Amerika Birleşik Devletleri Milletlerarası Kalkınma İdaresi... AİD...

Çankaya Komşuları Yapı Kooperatifi, AİD'nin peşin verdiği kira ile, Vali Doktor Resit Caddesi üzerindeki blok halindeki kooperatif binalarını tamamlamış 26.9.1950 tarihli kira mukavelesini imzalanıştı. Kira mukavelesi başlangıçta on yıl için düzenlenmişti. Ama in saat devam ederken, gene bir takım eksiklikler görülduğunden, binanın ek işleri için 14 Eylül 1952 de gene Amerikalılardan peşin para alınarak kontrol süresi 1971 yılına kadar uzatılmıştı.

İnşaat tamamlandığında binaya AİD İdaresi, tasındı. Yıllık kira, bankalardan alınan krediler karlılığı borca yatırılıyor ve mesken kredisi böyle ce, içinde sahiplerinin oturmayı düşünmediği, sadece gelir getirmeye matuf bir akar olarak kendi kendini ödeyen bir devri daim makinası haline geliyordu. Binaya yerleşen Amerikalılar, pek tabii ki, başlangıçta apartman dairesi düzenine göre inşa edilmiş binayı kullanırken, büro hizmetleri için uygun hale getirme iznini de kooperatif ortaklarından almıştı. Nitekim, arada, kooperatif Yönetim Kurulu ile AİD idaresi arasında 1963 ve 1965 yıllarında «tadil» mukaveleleri yapıldı.

Aradan yıllar geçip, binaların borçları, mal sahiplerinin cebinden tek bir kuruş bile çıkmadan ödenir hale geldiğin de de, Çankaya Komşuları Kooperatifinin ortakları, binalarının rayiç değerinin, mallyet değerinin belki on katına yükseldiğini, kira değerinin de daire başına bin liradan 2500 liraya çıktığını gördüler. Evet ama, AİD idaresinin binayı boşaltma süresinin dolmasına daha dünya kadar vakit vardı. Amerikalılar, yılda 400 bin lira ödeyerek bahçede oturmaya devam ediyorlar, Üstelik çıkmaya da niyetli görünmüyorlardı. Oysa Amerikalılar çıksa, iki bloktan müteşekkil bina yılda rahat bir milyon lira gelir getirecekti.

Kooperatif ortakları bu gerçeği gördüğünde, kat mülkiyeti kanununa da dayanarak hemen bir Kooperatifi tasfiye heyeti kurdular. Heyetin görevi, binanın her dairesi için ortaklara bir tapu verilmesi ve kiracı Amerikalıları çıkarmaktı. Amerikalılar, göz göre göre her ay daire sahiplerinin 1500 liralık bir gelirlerinin üstüne oturuyorlardı.

Tasfiye heyeti derhal faaliyete geçti. Kooperatif ortakları na tek tek daire tapuları sağlandı. Ardından ,Amerikalı kiracının çıkartılması ya da kirasını arttırması için davalar açıldı. İşte pürüz de bu noktada çıktı. Amerikan AİD heyetinin oturduğu binanın Amerikalı bir İdare Amiri vardı. Mr. C. R. Winter adındaki bu idare amiri, kiracı AİD'yle yapılmak istenen noter tebligatlarının hiç birini kabul etmiyordu AİD, Devletler Hukuku Prensiplerine göre egemenlik masuniyetinden ve diplomatik muafiyetten yararlanan bir kuruluştur. Dolayısıyla, Türk Adalet makamları bizim muhatabımız değildir. Amerikalıları ne Türk adliyesi yargılayabilir, ne de biz tebligat kabul ederiz, diyordu..

AİD idaresi adına Mr. C. R. Winter'in yaptıkları bu kadarla da kalmıyordu. Tasfiye heyetine gönderdiği bir yazıda, «Mecuru 9 Ekim 1969 ile 8 Ekim 1971 tarihleri arasında iki senelik müddet zarfında da icarımız tahtında tutmaga devam edeceğimizi, işbu iki senelik devre sonunda da ilzama devam edip etmeyeceğimiz hususundaki tercih hakkımızı mahfuz tuttuğumuzu... bildiririz» diyor ve mal sahiplerinin kirayı artırma talebini de eddiye almadıklarını belirtiyordu.

Nasıl kızmasınlardı, Çankaya Komşuları Kooperatifi sahipleri?

Derhal ayakatlar tutuldu. Hem de öyle böyle değil. Profesör Avukatlar tutuldu, gerkeçeler, emsaller gösterildi. Türkiye'de Türk kanunlarının geçerli olacağından söz edildi. Anayasanın devletin egemenliği ile ilgili hükümleri hatırlatıldı. Ankara'nın başvurulmadık asliye hukuk mahkemesi bırakılmadı. Bırakılmadı ama, ard ardına tam 35 dava. İlgili mahkemelerce, yetkisizlik gerekçesiyle reddedildi. Türkiye'de, Türk olan mal sahipleri, mallarının, binalarının kiracısını ne çıkarmak ne de kirasını artırmak olanağına sahipti. Noterden gönderilen protestolar bile muhatap bulamıyordu. Eh böyle bir durumda, Çankaya Komşuları Kooperatifi üyeleri nasıl anti -Amerikan olmasınlar? Nasıl vay efendim burası müstemleke mi, kapitülasyonlar hortladı mı diye feryat figan etmesinler? İlk kez ateş düşmüş ve Çankaya Komşularının da azıcık canları yakmış. Feryat ediyorlar, dert yanıp derman arıyorlar. Başvurmadıkları kapı, Amerikalılardan yeterli kınamadıkları merci kalmamış durumda.

Bakalım bu feryatları, bu Amerikan düşmanlıkları ne kadar devam eder? Alacakları kiralar istedikleri ölçüye, ayda 2500 liraya çıkarsa da devam eder mi? Göreceğiz..

Dinsel irtica'ın karargâhı

(Başı S. 1'de)

«Sönmez Neşriyat» dinsel alanda — çocuk yayınları da dâhil — çeşitli kitap ve dergi yayınlamakta ve İlim Yayma Derneği bağışlarıyla desteklenmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı yöneticilerinin çoğu, «Sönmez Neşriyat» la ilgilidirler ve faal görevler yüklenmişlerdir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, bu kudretli dernekle iyi geçinme durumundadır. Hatta Dernek Diyanet İşleri Başkanının täyininde, perde arkasından etkili rol oynamakta ve kendi adamlarını iş başına getirmyei başarmaktadır. Mesela şimdiki Diyanet İşleri Başkam Lütfi Doğan, daha önce İlim Yayma Derneği temsilcisiydi ve bugünkü mevkiine Derneğin desteğiyle gelmişti. Keza Diyanet İşleri'nin «Nurcu» larla doldurulmasında, İlim Yayma'nın büyük desteği olmuştur. Nurcular ile Süleymancılar, aralarında kıyasıya çarpışırken, dinsel irticanın genel karagâhı, her iki grupla da dosttur. Bir yandan Diyanet İşleri'ni «Nurcu» larla doldururken, öte yandan Süleymancıların Kur'an kurslarına destek olmaktadır.

Derneğin dış ilişkileri ise, Rabitatül Alemül İslami'ye ve oradan da Amerikan petrol şirketi Aramco'ya kadar uzanmaktadır.

İlim Yayma, geniş malı kay naklara sahiptir. 10.2.1953 gün ve 4/169 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla «umumi menfaatlere yarar» dernek sayılmayı başarmıştır. Bu sayede Dernek, büyük bağışlar toplayabilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı bu yolda tüm teşkilâtıyla çalışmaktadır.

Müftü, vaiz, imam, müezzin Derneğe nakdi ve aynı yardım toplamak için seferber olmuşlardır. Zira Diyanet İşleri Başkanının bu konuda teşkilât personeline bir tâmimi vardır: «Halktan İlim Yayma Cemiyeti'ne yardım sağlıyacaksınız» (15 sayılı tâmim). Ayrıca Derneğin yurtlarında barınan çocuklara, makbuz karşılığı bağış toplattırılmaktadır. Esasen Dernek, zengin ithalâtçılar, ihracatçılar, fabrikatörler tarafından kurulmuştur. Dernek tüzüğünde yer alan kurucular listesinde şu isimlere rastlanmaktadır :

Nuri Topbaş: Kumaş fabrikatörü, Hulûsi Topbaş: Tüccar (Fabrikatör ve milyoner olan Topbaşlar, Babtâlide Sabah gazetesini yayınlamışlar. sonra bunu Bugün gazetesi sahibine devretmişlerdir), Hüseyin Tavilioğlu: Armatör, İbrahim Ak: Tüccar, Faik Akseki: Tüccar, Fuat Altınoğlu: Nakliyeci, Halil Alkoç: Kösele tüccarı, Cemal Arıyün: Kösele tüccarı, Servet Baltaoğlu: Yağ tüccarı, İsmail Başar: Kereste tüccarı, Hüsnü Bayer: Eczacı, Vehbi Bilimer: Manifatura ithalâtçısı, Refik Börüngüz: Canı ithalâtçısı. Abdurrahman Can su: Makara ithalâtçısı, Ali Rıza Cansu: Makara ithalâtçısı. Nazif Çelebi: Manifatura tüccarı ve tayyare acentası, Nazmi Mustafa Demirsöz : Nalburiye tüccarı. Muharrem Iman: Kalay ithalâtçısı, Halil Karaca: Trikotaj fabrikası sahibi, Hüseyin Karagözoğlu : Zeytin tüccarı, Fahri Kiğılı : Manifatura tüccarı, Rahmi Köseoğlu : Manifatura ithalâtcısı, Lokman Kuriş : Kereste tüccarı, Süleyman Kuşçuoğlu : Cam ithalâtcısı, Neşet Özeren : Çorap fabrikatörü. Fuat Sami Pirinççi Ahmet Saraçoğlu : Hırdavatçı, Ali Sünnetçioğlu : Alüminyum mutfak takımları imalâtçısı, Şakir Süter : Yağ ve peynir tüccarı, Cemalettin Tunç : Malî müşavir, Yusuf Türel : Avukat, Süleyman Yahyaoğlu : Dokumacı, Necati Yavaş : Balık kabzımalı, Veysel Yücecan : Otobüsçü.

Bu liste dahi, İlim Yayma Derneğinin ne ilmi yaydığını göstermeye yeterlidir. Esasen. Dernek kurucuları mevzuatı elverişli bulsalardı, «ilim yayma» yerine «din yayma» adını kullanacaklardı.

«Din» yerine, aynı anlamda saydıkları «ilim» seçilmiştir.

Gerçek amaç ise, «din yayma» değil, «din istismarcılığını yayma» dır. Kurulu düzeni savunacak, bozuk düzeni değiştirmek isteyen Kemalistlere ve solculara karşı duracak bir güç yetiştirmek. Derneğin başlıca amacıdır.

Bu konuda, isminin açıklanmasını istemiyen bir din görevlisi şunları söylemektedir: «İlim Yayma Cemiyeti'nin yurtlarını ele alalım. Bu yurtlara kimler girebilir? Talebenin; yurtlara kabulü için bâzı şartlar konulmuştur : Namazını kılacak, dindar olacak. İki dernek üyesi tavsiye edecek, « çok iyidir, dindadır» diye... Girdikten sonra da «iyi puan» alması şarttır. Bu puan Derneğin ölçülerine göre davranmakla alınabilir : Namazını kılmakla yetinmiyecek, ayrıca «dinsiz» lere düşman olacak. Gerekirse dinsizlere karşı savaşacak. Söz gelimi, Kanlı Pazar'larda, taşlı sopalı saldırılarda bu derneğin barındırdığı ve yetiştirdiği gençler faal rol oynamaktadır. «Kahrolsun dinsizler, yaşatmıyacağız onları» haykırışlarıyla, bu kişiler, hareketlere öncülük etmektedir.

Derneğin yurtlarında, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen fakir aile çocukları bulunur. Bunlar çeşitli okullara giderler. ama aynı zamanda Dernek tarafından eğitilirler. «Din düşmanlarını kahretmeye» hazırlanırlar.»

Bağışlar yoluyla büyük mallt kaynaklar elde eden Dernek, militan bir irtica kadrosu yetiştirmeyi başarmıştır. İmam — Hatip Okulu öğrencileri, İslâm Enstitüsü öğrencileri, Kur'an kursu öğrencileri ve din görevlileri, arasındaki militan gruplar, yurtlardaki öğrencilerle birlikte, «irtica genel karargâh» ının hizmetindedirler.

Maâl gücü kadar, Diyanet İşleri Başkanlığındaki nüfuzu ve İstanbul Valisi Vefa Poyraz ile kurulan yakın ilişkiler, Derneğin kudretini artırmaktadır. Bu nedenlerle, dinsel irticanı başkomutanlığını, İlim Yayma Derneği'nin yaptığı, strateji ve taktiği hazırladığı rahatlıkla ileri sürülebilir.

DOĞAN AVCIOĞLU

TÜRK ORDUSU VE AMERİKA 1947-1969

I. TÜRK ORDUSUNDA AMERİKAN DÜŞMANLIĞI VAR MI?.

Hâlihazır subayların büyük çoğunluğunun reform psikozu altında İnönü'nün körüklörüne hayranları ve Adalet Partisine düşman oluşları rejim için potansiyel bir tehlike teşkil eder.»

CIA ajanı, bu durumda çareyi, «en tehlikeli» saydıkları subayların tasfiyesinde görmektedir: «Rejime sadık olma yan devlet memurları ve subaylardan en tehlikelileri bir program dâhilinde tasfiye edilmek üzere tesbit edilmektedir.»

AP iktidarı ile Aemrikalıların hoşlanmadığı eğilimlerin tasfiye yoluyla önlenebileceğine inanan CIA ajanı, üsler ve ikili anlaşmalarla ilgili taleplerin ise, «mevcut durumu etkilemiyen» ufak tefek değişikliklere geçiştirilebileceği ve muhalefetin de buna yatacağı inancındadır: «Benim tahkik ve iskandillerimin sonucu olarak ikili anlaşmalar ve üsler problemlerini şöyle tesbit ettim: Amerika ve NATO ile birlik olmamız lüzumunu hatırdan çıkarmıyarak... hâlen mevcut durumu etkilemiyecek bazı değişiklikleri kabule müteyayil durumumuz yapıcı olarak kabul ediliyor. Diğer taraftan bu, muhalefete de uygun gelmiş olacaktır.» Gerçekten, ikili anlaşmaların akıbeti, CIA ajanının yazdığı gibi olmuştur.

CIA ajanının raporu, Şef Albay Dickson'a şu not düşülerek sunulmuştur: «Son gelişmeleri dikate alınca... çalışma metodlarımızı geliştirmeli... hele subaylara karşı... daha hassas olmalıyız.»

Gelecek Sayıda
AMERİKAN YETKİLİLERİ İLE GENELKURMAY ARASINDA ÇATIŞMALAR

Türk Ordusu, Türk Genelkurmayı, Amerikan düşmanı değildir... Kıbrıs tutumunda kendi açısından haklı bile olsa, ABD'nin yaptığı dostluğa sığmaz. Ama bir millet, herşeyden önce, kendi kendinin dostu olmalıdır. (3)

Diplomat Çağlayangil. bu sert ve soğuk cevap karşısında hemen geriledi, kendini ve mensup bulunduğu iktidarı savunmaya koyuldu :

— Yok Paşam, böyle birşey demek istemedim. İktidarımız, vatanperverdir, milliyetperverdir. Amerikalıların oyunlarına müsaade etmeyiz. Bakamız siz şifahen yapılmış anlaşmaların vesikaya bağlanmasını istiyorsunuz. Ben daha iyisi gideceğim, bütün ikili anlaşmaları elde alacağım. Bunları temel bir anlaşmaya bağlayacağım.

— Yapabilirseniz, Türk Silâhlı Kuvvetleri müteşekkir olur. Fakat yapabilecek misiniz?

— Merak etmeyiniz, iktidarımız muktedirdir.

Çağlayangil, kendinden pek emin görünüyordu. «Amerika bizi kırmaz, bizim sözümüzü dinler» gibi bir havası vardı. Ne var ki, Çağlayangil, Amerikalıları müzakerelere razı etmekte bile büyük güçlük çekecek ve ileride göreceğimiz üzere, uzun müzakereler sonunda pek az şey elde edecekti. Fakat biz şimdi Amerikan düşmanlığı hikâyesine dönelim. Gerçekten 1964 Kıbrıs olaylarıyla birlikte Türk Ordusu içinde Amerika'ya karşı bir öfke dalgası yükselmiştir. Genelkurmay'da büyük tepki vardır. Subaylar, Genelkurmay'da rastladıkları Amerikalılara sırtlarını çevirmektedir. Kıbrıs'ta müdahelenin engellenmesi, akaryakıt ikmalinin gecikitirilmesi, Johnson mektubu ile Amerikan yardımından gelen silâhların Amerika'nın arzulamadığı amaçlar için kullanılamıyacağının hatırlatılması ve Kıbrıs yüzünden vuku bulacak bir Sovyet müdahalesi karşısında ABD'nin Türkiye'yi yalnız bırakacağının açıklanması, Ordu'da yaygın bir hoşnutsuzluk ve kızgınlık yaratmıştır. Fakat Ordu'nun Amerikay'lı olan mevcut ilişkilere tepkisini, Kıbrıs olaylarının sonucu saymak yanlıştır. Kıbrıs, ancak bardağı taşıran damla olmuştur. İleride göreceğimiz üzere, Ordu ikmalinin dış kaynaklara bağlanması, 1956 yılındaki Türkiye'nin güvenliğini açıkta bırakan «kanat teorisi» ve «esnek mukabele» stratejisiyle, bir taarruz karşısında NATO'nun bizi savunmasının şüpheli hâle düşmesi, ulusal amaçlarla NATO amaçlarının çatışması ve ABD'in Kuzey komşuya karşı, bedelini bizim ödeyeceğimiz tahrikçi davranışları, uyanık kurmay ları uzun süredir düşündürmekteydi. ABD'nin «kanat», «esnek mukabele», «sınırlı savaş» görüşlerine karşı yıllardır NATO içinde mücadele edilmekteydi. Fakat Kıbrıs olaylarıydır ki, ancak, Türk savunma stratejisinin topvekün gözden geçirilmesi ve milli bir strateji çizilmesi görüşü güç kazanmıştır. Genelkurmay'da, aralarında Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Refik Tulga, İstihbarat Başkanı Tümamiral Sezai Orkunt da bulunan geniş bir ekip, bu yolda çalışmalara girişmiştir. Bu yeni tutum, ABD ile olan ilişkilerde birdenbire gerginlik yaratmıştır. Cağlavangil gibi, Amerikalılar da, ABD ile olan ilişkileri ulusal çıkarlar açısından gözden geçirilmesini istemiyen subaylara «Amerikan aleyhtarı» gözüyle bakmışlardır. Milli Birlikçilerin ve iktidardan düşen CHP'nin de benzer görüşleri Parlamentoda savunmaya başlamaları, Amerikan görevlilerini ivice sinirlendirmiştir. Şef Albay Dickson'a sunulan ve Genelkurmay'da imza kontrolü sonucu doğrulta ğu tesbit edilen Haydar Tunçkanat'ın açıkladığı CIA raporu, subayların bu tutumunu İnönü'nün etkisine bağlamaktadır. AP iktidarı adına konuşmakta kendini yetkili sayan yerli CIA ajanının 1965 yılı sonunda Türk Subayı hakkında ki düşüncesi şöyledir: «Çetin Ceviz» beklendiği üzere yaptığı gibi, Atatürk'ün milli politikası, ikili anlaşmalar, üsler vesaire gibi cansıkıcı konuları tekrar ortaya atmaya çalışarak hükümete karşı entrika ve tecavüzlerini arttırmaktadır.»

«Münakaşa edilmez bir gerçektir ki, memleketin politik hayatında Ordu, her zaman rejimin istikrarını tayin eden birinci derecede önemli bir faktör olmuştur. Hükümet darbesinden sonra, binlerce Subayın Ordu'dan çıkarılması bizim çevreler içindeki nüfuzumuzu ciddi surette etkilemiştir.

(1) 8 Eylül 1969 tarihli Spiegel Dergisi, «Nuh'un gemisi» konusunda şu bilgiyi vermektedir: «Her yıl 150 kişi, Ağrı dağında Nuh'un gemisini aramak üzere Türk İşçileri Bakanlığına müracaat etmekteyse de, bu taleplerin hemen hepsi red edilmektedir. Şu neden le ki, Ağrı dağı çevresi girilmesi yasak askeri bölgedir ve Nato ülkesi Türkiye, Sovyetlerin protestolarından çekinmektedir. Zira Ağrı dağından Sovyetler Birliği arazisi kolayıkla gözetlenebilmektedir.»

«Amerikalılar, Ağrı dağında, özellikle 1949 yılın da yoğun araştırmalar yapmışlardır. O zamanlar ken dilerini yalnızca Nuh'un gemisi ilgilendirmiyordu. Greensboro'lu misyoner Aaron J. Smith ve dört Amerikalı araştırıcı, Nuh' un gemisini ararlarken, aynı zamanda atom denemelerini tesbit eden cihazları da Ağrı dağına yerleştirmişlerdir. Bu sâyede, Rusların 1949 yazında, Ağrı dağından 1500 kilometre uzaklıktaki «Ust — Urt» çölünün Güney — Doğu sunda yaptıkları ilk atom bombası denemesini izlemek mümkün olmuştu »

Yeraltındaki nükleer denemelerin sismik araçlarla tesbitinin önemi bugün de devam etmektedir. ABD. yumuşak arazide küçük çaptaki yeraltı infilâklerinin uzak sismik merkezlerden tesbit edilemiyeceği iddiasındadır. Ce nevre Silâhsızlanma konuşmalarında, arazi üzerinde yabancı denetimine daima karşı çıkan Sovyetler Birliği ise, yeraltı infilâklerinin uzak sismik merkezlerden izlenebilece ği görüşündedir .

(2) Amiral Sezai Orkunt, Ordu'da Amerikan Düşmanlığı (!) Cumhuriyet 10.8.1969

(3) Çağlayan ile yapılan bu konuşmayı tamamlar bi çimde, Amiral Sezai Orkunt, Türk Ordusunun Amerikan düşmanı olduğu yolundaki politikacı iddialarını, bir yazısında cevaplandırmışlır: «İtiraf içindeki askeri gerçekleri, ihtimalleri ve bunların muhtemel neticelerini, ömürlerinde bu konularla iştigal etmemış, bugün da hi aradan dört yıl geçmiş olmasına rağmen, meselelerin nezaket ve inceliklerine gereği kadar nüfuz etmiyen, bu taleplerin hemen hepsi red edilmektedir. Şu neden le ki, Ağrı dağı çevresi girilmesi yasak askeri bölgedir ve Nato ülkesi Türkiye, Sovyetlerin protestolarından çekinmektedir. Zira Ağrı dağından Sovyetler Birliği arazisi kolayıkla gözetlenebilmektedir.»

«Amerikalılar, Ağrı dağında, özellikle 1949 yılın da yoğun araştırmalar yapmışlardır. O zamanlar ken dilerini yalnızca Nuh'un gemisi ilgilendirmiyordu. Greensboro'lu misyoner Aaron J. Smith ve dört Amerikalı araştırıcı, Nuh' un gemisini ararlarken, aynı zamanda atom denemelerini tesbit eden cihazları da Ağrı dağına yerleştirmişlerdir. Bu sâyede, Rusların 1949 yazında, Ağrı dağından 1500 kilometre uzaklıktaki «Ust — Urt» çölünün Güney — Doğu sunda yaptıkları ilk atom bombası denemesini izlemek mümkün olmuştu »

Yeraltındaki nükleer denemelerin sismik araçlarla tesbitinin önemi bugün de devam etmektedir. ABD. yumuşak arazide küçük çaptaki yeraltı infilâklerinin uzak sismik merkezlerden tesbit edilemiyeceği iddiasındadır. Ce nevre Silâhsızlanma konuşmalarında, arazi üzerinde yabancı denetimine daima karşı çıkan Sovyetler Birliği ise, yeraltı infilâklerinin uzak sismik merkezlerden izlenebilece ği görüşündedir .

(2) Amiral Sezai Orkunt, Ordu'da Amerikan Düşmanlığı (!) Cumhuriyet 10.8.1969

(3) Çağlayan ile yapılan bu konuşmayı tamamlar bi çimde, Amiral Sezai Orkunt, Türk Ordusunun Amerikan düşmanı olduğu yolundaki politikacı iddialarını, bir yazısında cevaplandırmışlır: «İtiraf içindeki askeri gerçekleri, ihtimalleri ve bunların muhtemel neticelerini, ömürlerinde bu konularla iştigal etmemış, bugün da hi aradan dört yıl geçmiş olmasına rağmen, meselelerin nezaket ve inceliklerine gereği kadar nüfuz etmiyen, bu taleplerin hemen hepsi red edilmektedir. Şu neden le ki, Ağrı dağı çevresi girilmesi yasak askeri bölgedir ve Nato ülkesi Türkiye, Sovyetlerin protestolarından çekinmektedir. Zira Ağrı dağından Sovyetler Birliği arazisi kolayıkla gözetlenebilmektedir.»

AYDINLIK
sosyalist dergi

12. SAYISI ÇIKTI
«TÜRKİYENİN DÜZENİ» ÜZERİNE
ŞAHİN ALPAY'IN ELEŞTİRİSİ.
Adres : P. K. 100, Cebeci — ANKARA
Abone : Yıllık 50, altı aylık 25 lira
(Devrim - 002)

FEZA'DA YEDİ İNSAN

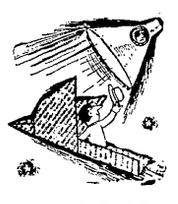

İlk kez yedi insan aynı anda Feza'da bulunuyor. Soyuz 6, Soyuz 7, Soyuz 8'deki yedi uzay adamı her 88 dakikada bir dünyanın etrafını dolaşıyorlar. Dememenin içinde insan bulunan dalmi bir uzay istasyonu kurulmasıyla ilgili bulunduğu tahmin ediliyor. ABD bütün çabalarını Ay'a İnsan göndermeye yöneltirken, Sovyetler dünya etrafında dönen bir uzay istasyonu kurmayı tercih etmişlerdir. ABD uzay istasyonu sorununu daha yeni ele almaktadır. ABD nin hızlı bir çalışmayla ancak 1975'te bir istasyon kuracağı anlaşılmaktadır, Önümüzdeki yıllarda ABD yi Ay'da, Sovyetler Birliğini de dünyanın etrafında göreceğiz.

Soyuz 6 yeryüzünü, uzayda «atomik kaynak» yaptıktan sonra dönmüştür. Atomik kaynak, kurulacak istasyonların montajı için çok önemli bir aşama teşkil etmektedir.

JAPONYA'DAKİ ABD ÜSLERİ

Üsler aleyhindeki akımın genişlemesi üzerine, ABD, Japonya'daki üslerini azaltıyor .Bu üslerin bazıları, büyük şehirlerin yakınında kurulmuş bulunuyor ve bu şehirlerde yaşayan milyonlarca insan için ciddi bir tehlike teşkil ediyor. Tehlike, geçenlerde Itazuke hava üssünden kalkan bir F - 4 uçağının, Kyushu Üniversitesinde bir binaya toslamasıyla anlaşıldı. Bunun üzerine, üste hava birliklerinin bulunması yasaklandı. Şimdi Tokyo yakınındaki Tachikawa üssü için de aynı karar alınmış bulunuyor. Öte yandan Japon gençleri, ABD güvenlik anlaşmasına karşı yürütülen kampanya gereğince, Ekim sonunda ülkenin bütün üniversitelerini kapatmak (ki bunun için halka dayanmak ve demokrasiyi yüceltmek şartın); ikinci olarak da köklü devrimler yapmak gerekmektedir. Bu iki işe birden girişenler devrimci demokrat adını alırlar.

Devrimci demokratlar, halkın da desteğiyle, güçlü ordu kurmuşlar ve devletle orduyu kontrol altına alarak sömürücü sınıfların direncini çökertmeyi başarmışlardır. Birleşik Arap Cumhuriyeti, Suriye, Burma ve Cezayir gibi ülkelerde feodal toprak ağalarının siyasal egemenliğine son verilmiş; top rak reformlarına girişilmiş; sanayileşme yolunda adımlar atılmış ve çalışan halkın hayat seviyesini yükseltme çabalarında başarılı olunmuştur. Hâlâ bazı üretim araçlarını elinde bulundurduğu da, burjuvazinin, bu ülkeler de siyasal kararları etkiliyecek gücü kalmamıştır.

DEMOKRAT DEVRİMCİ SUBAYLAR

Son olarak Üçüncü Dünya'da meydana gelen olayların en önemlileri, Sudan ve Libya'da ki dengeyi değiştirdiği rahat lik bakımından farklı da olsalar, bu iki olayın Arap dünyasında yeni bir durum yaratttığı ve Orta Doğuda ilerici ve gerici güçler arasındaki dengeyi değiştirdiği rahatlıkla söylenebilir.

Sudan ve Libya'daki olaylar, koşulların geçici ve Batı taraftarı rejimleri ayakta tutmaya pek elverişli göründüğü ülkelerde emperyalizmin durumunu ciddî şekilde zayıflattığı anlamını taşımaktadır. Birçok Batılı gözlemci, emperyalizmin Akdeniz'in göbeğinde ani bir tehditle karşılaştığı görüşündedir.

Libya'daki gelişmeler, Üçüncü Dünya'da kökü değişmelerin başladığını göstermektedir. Libya da elden gitikten sonra, emperyalistler egemenliklerini nerede ve hangi uzak köşede emniyette görebilirler?

Mısır ve Suriye örneğinde olduğu gibi, Libya'da da genç subaylar devrimci bir güç olarak harekete geçmişlerdir. Batılı basına, Libya ve Sudan'daki darbeleri yapanlarda, özellikle Sandhurst'ten çoğu Batıdaki askerî okul ki İngiliz Kraliyet Askerî Kolejinde okumuşlardır. Fakat bu tutucu askerî kuruluş bile onları İngiliz modeli saygıdeğer askerî bürokratlar haline getirememiştir. Orgütlü bir sivil muhalefet olmadığından ,devrimci dönüşümlerin ilk aşamamasında ordu yine bir bütün olarak ilerici güçlerin, yanında yer almıştır. Peru'daki askerî yöneticilerin aldıkları tedbirlerden açıkça anlaşılacağı gibi. ordu Latin Amerika'da da gericilerin gü venilir bir dayanağı olmaktan çıkmaktadır.

İSMET PAŞA'NIN ORTA DOĞU POLİTİKASI HÂTÂLIDIR!..

ibrahim çamli

Bu yılın başında yapılan bir Parti Meclisi toplantısında, İsmet Paşa, Orta Doğu bunalımı ile ilgili olarak şunları söylemişti: «Bizim menfaatimiz bu işte tarafsızlığı muhafaza etmektir. Ne Rusya'ya, ne de Amerika'ya düşmanlık gütmemektir.»

Paşa özellikle Demirel'le yaptığı bir görüşmeye atıf yapıyordu. Görüşmenin konusu ise, Sovyetlerin Amerika, İngiltere ve Fransa'ya sundukları Orta Doğu barış planlarına paralel olarak 9 Ocakta Türk hükümetine tevdi ettikleri muhtıra idi.

Üzülerek söylemek gerekir ki, CHP, içindeki ve dışındaki yorumcular tarafından bir ana melodi üzerindeki denemeler gibi bir hayli işlenen ve bir hayli birikim yapan bu görüş «hem esastan, hem usulden» hatalı idi.

Prensip bakımından hatalıydı, zira Paşa'nın Orta Doğu bunalımında uygulanmasını istediği tarafsız politika, «Ortanın Solu» nun muradı olan Amerika karşısında daha bağımsız politikanın tam tersine sonuç verecek ve Türkiye'yi Anglosakson kampı ile yeni bir kader birliğine sokacak karakterdeydi. Teknik açıdan hataliydı, zira ne Sovyet teklifinin gerçek mahiyeti ne de Türk diplomasisinin Orta Doğu bunalımında vardığı nokta hakkın da sıhhatli bilgiye dayanmaktaydı. Paşa yanlış verilerden hareket ederek hüküm kesmişti.

Orta Doğu bunalımının dış politikamızı ilgilendiren en önemli meselelerden biri olarak sürüp gittiği bu sırada, kıdemli devlet adamının sorumluluğu büyük ölçüde etrafındaki **yetersiz** uzman kadrosunda olan hatalı görüşün ayrıntılarıyla eleştirmenin ve böylece meselenin temeline inmenin zorunlu olduğu kanısındayız. Kaldı ki, bu görüşün bağımsız politikanın sözcüsü sayılan tarihî kişi İsmet Paşa'dan gelmesi ve çoğu zaman bağımsızlık kelimesiyle eş anlamda düşünülen ve aynı çekicilige sahip olan tarafsızlık kavramına dayanması, ona ilerici cepheyi yanlış yola yöneltecek bir nitelik vermekte, işlenen hatanın ciddiyetini artırmaktadır.

Konuya, meselenin üst yapısı olan diplomasi yönüne bakmak ve Sovyet Barış Planını ele almakla girelim. İsmet Paşa'nın angaje olmamamıza salık verir göründüğü Sovyet Barış Planı, 22 Kasım 1967 tarihli Güvenlik Konseyi kararı çerçevesi dışına çıkmak şöyle dursun, İsrail kuvvetlerinin işgal ettikleri topraklardan ka demeli bir şekilde çekilmesi ni ve buna paralej olarak ortak bir Arap - İsrail deklarasyonu yayınlanmasını öngörmekle, bu kuvvetlerin derhal ve kayıtsız şartsız çekilmesini isteyen eski Sovyet tutumuna kıyasla tâviz vermektedir. Yani, Sovyet teklifini, Türkiye'yi, İsmet Paşa'nın ona Orta Doğu bunalımında yakıştırdığı tarafsızlık noktasından dışarıya çekebilecek yeni bir teşebbüs değil, aksine, böyle bir tarafsızlığı pekleştirecek bir gelişme saymak gerekir. İşin garibi, Sovyet teklifinin Türk tutumunda yaratabileceği herhangi bir değişiklik Arap pozisyonu değil, İsrail pozisyonu yönünde olacaktır. Zira Sovyet Barış Planı, 19 Haziran 1967 tarihinde toplanan Birleşmiş Milletler Olağanüstü Genel Kurulunda İsrail Dışişleri Bakanı Eban'ın o zamanki Rus tutumundan farksız sayılan ve İsrail işgal kuvvetlerinin derhal çekilmesini öngören Yugoslav karar tasarısına oy vermiş olan Türkiye'nin sağına düşmektedir. Evet, İsmet Paşa'nın danışmanları yalnız dünya diplomasisinden değil. Türk diplomasisinden de habersiz görünmektedirler.

Burada Türk hükümetinin Orta Doğu bunalımındaki resmî tutumunu kısaca gözden geçirmekte fayda vardır:

İsrail - Arap savaşından hemen sonra Sovyetlerin teşebbüsüyle yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu olağanüstü toplantısında, Orta Doğu bunalımının tümüne değinen dört karar tasarısı sunuldu. Bunlardan hiçbiri gerekli üçte iki çoğunluğu sağlayamadı. Ancak oylama, çeşitli devletlerin tutumunu belli etmeye yaradı. Bu tekliflerden biri, söz konusu Yugoslav karar tasarısıydı. Buna Türkiye, Fransa, Doğu Avrupa ve Üçüncü Dünya memleketleriyle beraber lehte oy kullandı. Amerika ve İngiltere ise, aleyhte oy kullandılar. Toplantıda kabul edilen yegâne karar tasarısı, İsrail'i Kudüs statüsünü değiştirmemeye davet eden ve Pakistan'ın Türkiye, İran, Gine, Mali ve Nijerya ile birlikte sunduğu 27 Haziran tarihli teklifti. Bu teklife, Sovyetler dahil, 99 üye lehte oy kullanmış, Amerika dahil 22 üye çekimser kalmıştı. Türk Hükümetinin Orta Doğu bunalımıyla ilgili olarak imza bastığı son belge, Rabat Zirve toplantısının açıldığı 22 Eylül günü Moskova'daki Afgan Elçisinin onunla eşzamanlı olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 30 Müslüman ülke adına Sovyet Hükümetine sunduğu muhtırada Sovyet Hükümetinin İsrail sorunundaki adil tutumunun memnunlukla not edildiği yazılıydı. Görülüyor ki, Türk hükümeti, İsmet Paşa'nın Orta Doğu bunalımında Türkiye için hayal edip korunmasına salık verdiği tarafsızlığın bir hayli solunda, Arap ve Sovyet tutumlarına âdeta paralel bir tarafllık içindedir. Öyle olması da yerindedir. Hattâ bu taraflılık, samimiyetten yoksun olması ve gerekli felsefî temellere oturmaması, bakımından, yetersizdir de.

Orta Doğu bunalımında bugün manzara nedir? İşe Sovyet Barış Planından başlayalım. Sovyet planı Amerika, İngiltere ve Fransa'ya 2 Ocakta verildi. 3 Ocakta Fransa, teklifi büyük ilgiyle karşıladığını ve Orta Doğu bunalımında, 22 Kasım, 1967 tarihli Güvenlik Konseyi kararı çerçevesi içinde kalmak şartıyla, dört büyük devletin araçılığının gerekli olduğunu ilân etti. Fransa, sorunun çözümünde Sovyet aşamasına ikinci olumlu bir aşama katıyordu. Nitekim 17 Ocak'ta Fransız teklifi resmîleşti ve taraflarca kabul edildi. Şubat ve Mart aylarında yapılan bazı ön temaslardan sonra 4 Nisanda ilk dörtlü toplantı yapıldı. Ancak, dörtlü toplantılar bugüne dek ne silâhlı çatışmaları önleyebilmiş, ne de bunalımın esasına bir çözüm getirmiştir. Son toplantı bu ayın 3 ünde U - Thant'in bir yemeği vesilesiyle gayri resmî şekilde Dışişleri Bakanları seviyesinde yapıldı. Ancak gelecek toplantı için herhangi bir tarih tesbit edilmedi.

Bu başarısızlığın başlıca kabahatlisi İsrail ve onu destekleyen Amerika'dır. 22 Kasım 1967 tarihli Güvenlik Konseyi kararı iki prensip koyuyordu. İsrail kuvvetlerinin işgal ettikleri topraklardan çekilmeler ve İsrail devletinin varlığının Arap devletleri tarafından tanınması, Amerikalıların da oy verdiği bu kararı İsrail tanımamıştı. Dört devlet aracılığı ile getirilecek bir çözümün de karşısındadır. İsrail imkânsızı aramakta ve bir taraftan işgale devam eder - ken, diğer taraftan topraklarını işgal ettiği devletlerle direkt müzakereler ve bu suretle de bir çeşit fiilî tanıma istemektedir. Oysa, Araplar, İsrail'in Haziran 1967 savaşından önceki hudutlara çekilmesi şartıyla varlığını kabul edeceklerini ima etmişlerdir. Güvenlik Konseyi kararı, koyduğu iki prensibin uygulanmasında bir sıra gözetmemiştir. Amerikalılar bundan faydalanarak, İsrail'i tâviz vermez tutumunda desteklemektedirler. Son planları ile Sovyetler derhal çekilmeye karşılık kademeli bir çekilmeye riza göstermek ve bu çekilmeye paralel olarak iki muhasım tarafın aralarındaki harp halinin sona erdiğine dair bir deklarasyon yayınlamalarını teklif etmekle (ki bu bir bakıma İsrail'in tanınmasında bir adım teşkil etmektedir.) Arap ve İsrail pozisyonlarının ortasına gelmişlerdir. Ancak İsrail, dört büyüklerin aracılığını reddettiği gibi, Arapların karşı çıkmadığı Sovyet planını da itmekte ve Amerika'nın burada da, hiç olmazsa dolaylı desteğini sağlamış bulunmaktadır.

Meselenin temeline gelince: Bunun için Sovyetlerle Amerikalıların karşılıklı stratejik durumlarına bakmak gerekir: Sovyetler Güvenliklerini M-ittefik» devletlerden kurulu kuşak içinde aranlar - ken, iktisadî yapısı bakımından yayılmak zorunda olan Amerika, resmî savunma doktrinleri ile güvenlik sınırlarını Avrupa'nın Atlantik ve Asya'nın Pasifik sahillerine oturtmuştur. Amerika'nın yayılma sahası içinde az gelişmiş memleketler vardır. Bu bölgedeki çatkantılar Amerika'nın **hegemonyası** gereği olarak oturtmak istediği Amerikacı liberal düzenle sömürge ya da yarı - sömürge durumundan tam bağımsızlığa geçişin yegâne çaresi olan millî sol hareketler arasındaki çelişme den doğmaktadır. Amerika bu direnmelere karşı koyabilmek için, Kennedy iktidarı ile beraber «Riposte Flexible» yani Esnek Mukabele Stratejisini uygulamaya başladı. Bu, iki süper devletin arasında teşekkül etmiş nükleer dengenin ötesinde, ilk plânda konvansiyonel silâhların, sonra nükleer silâhların kademeli olarak kullanılmasını öngören, iki süper devlet arasında anî ve guyu bir nükleer çatışma ihtimalini bertaraf eden, fakat aradaki tampon devletleri harcayan, 1967 sonundan beri Avrupa'da da resmen uygulanan stratejidir. Oysa, kendilerini körenin bir köşesine sıkıştırmaya giden Amerikan yayılması karşısında hâlâ 1950 - 1960 yıllarının klâsik Yoğun Nükleer Misilleme Stratejisini uygulamakta ve yeterli konvansiyonel silâhtan yoksun bulunan Sovyetler, Amerika'nın çünkü Dünya'da klâsik silâhlarla mücadelelerine imkân yaratan bu yeni strateji karşısında eleri kolları bağlı kalmaktaydı. Bu durum, Arapların lüzumsuz kışkırtmaları yanısıra İsrail'in bir askerî hareketle ileri Suriye rejimini devirmek istemesinden doğan ve L'Express Dergisi'nin başyazarı Shreiber'in de belirttiği gibi, Altınçı Filo'nun gölgesinde sürdürülüp sonucu Sovyetler için Üçüncü Dünyada yeni bir rıcat sayılan Arap - İsrail Savaşına kadar davam etti. Sovyetler stratejilerini değiştirdiler. 20 Kasım 1967 tarihli Newsweek'in dediği gibi, anavatan sularını korumakla yetinen Sovyet Donanması, 1 numaralı bir konvansiyonel güç olarak Akdeniz'e Hint Okyanusuna ve diğer uzak denizlere açıldı. Donanmaya helikopter gemileri ve deniz piyade birlikleri gibi vurucu güçler katıldı.

Şimdi, Akdeniz'deki güçleri ve Arap Devletlerine sağladıkları yeni silâhlarla, Sovyetler, Orta Doğu'da illeri Arap rejimlerini garantî altına almak, yani Üçüncü Dünya'nın bu en önemli bölgesinde Amerika'ya karşı dengeyi kurmak yolundadır. Böyle bir dengenin dünya barışı için ne kadar önemli olduğunu Sovyetlerle çoğu zaman aynı paralelde olmayan iki önemli kişinin tutumları kesin olarak belirtmektedir. Söyle ki:

1 — Arap - İsrail savaşından iki gün sonra, 9 Haziran 1967 de yedi Varşova Paktı devleti liderleri ve Tito Moskova'da toplandı. 14 Haziran 1967 tarihli Nouvel Observateur'ün Yugoslav kaynaklarına dayanarak verdiği bilgiye göre Titi toplantıda Sovyetlere hiçtaben şu sert dili kullandı: Washington'la yakınlık politikanız, Üçüncü Dünya'nın büyük liderlerinin yenilgiye uğramasına sebep oldu. Bu politikanız Hindistan üzerindeki Amerikan baskısının çoğalmasına ve bir gün Hindistan'ın da tarafsızlık çizgisinden Amerikan kampına kaymasına sebep olacaktır. Sizin yüzünüzden Üçüncü Dünya artık Amerika'nın siyas', İktisadî ve askerî baskısına karşı koyamaz hale gelmiştir.

2 — Aynı tarihlerde Paris'te ünlü Anayasa hukukçucu Profesör Maurice Duverger şöyle yazıyordu: Orta Doğu Savaşı tehlikeli bir durum yaratmıştır. Bir kez daha bütün dünyanın kafasına Washington'la ittifakın, Moskova ile ittifaktan daha kazançlı olduğu fikri yerleşmiştir, Moskova'nın diplomatik hezimeti bir ana nedene dayanmaktadır Moskova ne olursa olsun dünya barışını tehlikeye sokmak istememektedir. Bu Vietnam'da da böyledir. Orta Doğu'da da böyle olmuştur. Sovyetler manen haklı olabilirler, ancak bu politikaları Sovyetleri arzu etmedikleri akıbete hersevye rağmen sürüklemektedir.

Zira, yeni bir kuvvet denemesinde ya tekrar rıcat edip büyük devlet otoritelerini tamamen yitirecekler, ya da savaşmak zorunda kalacaklardır. Büyük devletler böyle bir çıkmaza girdiklerî zaman dünya savaşı tehlikesi artar. Nitekim Coexistence'ın da ilk şartı, iki büyük arasında denge nin bozulmaması değil midir?

3 — Ve bu iki örneği 1967 Haziranında bu yazarın da bulunduğu Fransız Dışişleri Bakanlığındaki bir basın konferansında Dışişleri müsteşarı Bettencourt'un şu sözleriyle noktalıyalım. «Araj - İsrail Savaşının sonucu olarak ileri Arap rejimleri devrilir ve Arap dünyası tamamen Amerikan kampına kayarsa, bu barış dengesinin bozulmasına, dünyanın felâketine sebep olur.»

Dünyanın selâmeti ve Türkiye'nin asıl çıkarları için gerekli denge anlayışı işte budur. Tito ile Duverger'nin konuştuğu günlerde bozulmuş olup bugün yeniden kurulmak ta olan bu dengenin muhafazası Türk dış politikasının temel taşı olmalıdır. Türkiye'nin çıkarı İsmet Paşa'nın değil gibi tarafsız bakıma ilkesine değil. olanca gücü ile Arap. özellikle devrimci Arap davasını tutmaktır. Ne Amerika'yı güçendirmek — bir denge politikası olmak bir yana — politika değildir. Gene özülerek söylemek gerekir ki, İkinci Cihan Savaşında savaş dışı kalabilmeyi sınırlı ve taktik nitelikte manevralarla başarmış bir politikayı, yepyeni bir dünya konjonktürü aşamasında, çok daha girift sosyal faktörlerin ağır bastığı anlarda uygulamaya kalkışmak, bir hayalden ileri gidememektir.

Demirel Hükümetinin politikasına gelince bu Araplar lehine olan ileri diplomasisine rağmen, Doğan Avcıoğlu'nun geçenlerde belirttiği gibi, asında Suudi Arabistan'la aynı paralelde ve Suudi Arabistan'la beraber ileri Arap harekatini Müslüman Camiası içinde eritme çabasında olan bir politikadır.

YIKICI BİLDİRİ!..

Batı Almanya'da üslenmiş 250 Amerikan askeri nden şu bildiriyi okumasını ve imzalaması istendi: «Aşağıdaki gerçekleri bedahat sayıyoruz: İnsanlar eşit doğmuşlardır. Yaratıcı, onları vazgeçilmez bazı haklarla donatmıştır. Bunlar, yaşama hakkı, özgürlük ve mutluluk peşinde koşmaktır». Askerlerin yüzde 70'i «yıkıcı» sayarak bildiriyi imzalamayı reddetmişlerdir. Halbuki bu sözler, Amerikan Bağımsızlık Beyannamesinden alınmıştır.

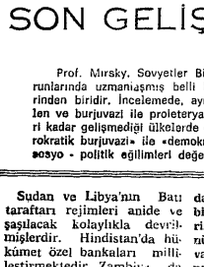

GİZLİ HALK MAHKEMESİ

Arjantin'de, «devrimcilerin cellât ve katilleri»ni yargılamak üzere, gizli halk mahkemeleri kurulmuştur.

Bu teşebbüsün öncüsü günü yapan Devrimci Eylem Hareketi (MAR) Reformcu Doktorlar Topluluğu ve üçüncü Dünya İşçi Hareket gibi kuruluşların temsilcilerinin de katıldığı bir basın toplantısı düzenleyerek, halk mahke - melerinin kuruluş nedenlerini açıkladı: «Mahkemeler, Arjantin'in örgütlüğü için mücadele veren öğrencilerin ve İşçilerin işkenceye uğramalarına ve katledilmelerine yüzde 90 seyirci kalıyorlar.»

AMERİKAN ALEYHTARI BAŞBAKAN!..

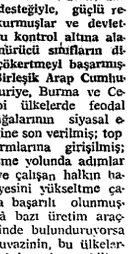

Yeni İsveç Başbakanı Palme, bazı Amerikan çevrelerince «tehlikeli bir Amerikan aleyhtarı» sayılıyor. Çünkü yeni Başbakan, 1968 Martında Vietnam aleyhtarı bir gösteriye katılmış. Palme, kendisini şöyle savunuyor: «Ben 21 Ağustos 1968 da Sovyetlerin Çekoslovakya'yı istilâsı üzerine, büyük bir gösteriyi yönettim. Komşumuz olduğu halde, Macaristan, Berlin Duvarı, Çekoslovakya olayları yü zünden Sovyetler Birliği hakkında çok ağır sözler söyledim. Hiç kim se o zaman tarafsızlığımızdan şüphe etmedi. Fakat şimdi ben, aynı temel değerler adına, Vietnam savaşını eleştirince, tarafsız davranmadığımız, Amerikan aleyhtarı olduğumuz söyleniyor.»

Palme hükümetinin ilk İcraatı, Kuzey Vietnam'a 40 milyon dolar kalkınma kredisi vermek oldu.

Bu karar üzerinde ABD, İsveç üzerinde baskıya girişmiştir. Kuzey Vietnam'a yardım yapılırsa, SAS (İsveç, Norveç ve Danimarka' nın ortak havayolu şirketi) Amerikan İthalât Bankasının sağlayacağı 2 milyar 300 milyon dolarlık krediyi kaybedecektir.

Palme, aslında Amerika'yı İsveç'e en çok benzeyen ülke sayıyor. Ona göre, Amerika İsveç'in ileri bir modeli. İsveç Başbakanının görüşü şöyle: «Amerika'nın bugünkü sorunları, yarın İsveç'in sorunları olabilir. Hava kirlenmesi, teknolojik işsizlik, refaha rağmen top lumsal eşitsizlik.»

BİR SOVYET GÖRÜŞÜ

ÜÇÜNCÜ DÜNYA'DA SON GELİŞMELER

Prof. G. MIRSKY

Prof. Mirsky, Sovyetler Birliğinin Üçüncü Dünya sorunlarında uzmanlaşmış belli başlı marksist teorisyenlerinden biridir. İncelemede, aynı toplumsal çevreden gelen ve burjuvazi ile proleterya gibi temel sınıflarin yeteri kadar gelişmediği ülkelerde ön plânda rol oynayan «bürokratik burjuvazi» ile «demokratik devrimciler» in karşıt sosyo - politik eğilimleri değerlendirilmektedir.

Sudan ve Libya'nın Batı taraftarı rejimleri anide ve şaşılacak kolaylıkla devrilmişlerdir. Hindistan'da bir kümet özel bankaları millileştirmektedir. Zambiya da bakır madenleri devletin kontroluna geçimştir. Peru'da iktidarı ele geçiren askerler, Latin Amerika'da pek sık görülen askerî cuntaların aksine, Amerikan tekellerine darbe indirmişler ve ciddî toplumsal reformlara girişmişlerdir. Emperyalizm, öteden beri Üçüncü Dünya diye adlandırılan üç kıtada yepyeni sürprizlerle karşılaşmaktadır.

Asya ve Afrika'da bir grup ülkenin (Birleşik Arap Cumhuriyeti, Cezayir, Suriye Gine, Burma ve diğerleri) sosyalizme yönelişiyle, Küba devriminden sonra, emperyalistlerin Üçüncü Dünya'da kurmaya çalıştıkları yeni — sömürgeci kapitalist sistem bozuldu. Sömürgeciliğin çöküşünden sonra bu ülkelerin ortaya çıkışı, belki de, Asya ve Afrika'da günümüzün en önemli gelişmesidir Böylece dünyadaki kapitalist sömürü alanı daralmış olmaktadır.

BÜROKRATİK BURJUVAZİ

Bu gelişme, son Moskova Konferansı metninde şu cümleyle belirtilen bir sürecin sonucudur: «Yeni bağımsızlığına kavuşan ülkelerde toplumsal farklılaşma görülmektedir.» Bu farklılaşmayı toplumun «Avrupa modeline» göre kutuplaşması, yani burjuvazi ve proleterya temel sınıflarının oluşmaya başlaması saymak, işleri çok basite indirmek olur. Eğer durum böyle olsaydı, «kapitalist olmayan yol» kavramının anlamı kalmıyacaktı. Fakat gerçek şu ki, tropikal kıtalardaki ülkelerin gelişmesini çarpıklaştıran, sömürgecilik, bu ülkelerin yalnız iktisadi bakımdan değil, aynı zamanda toplumsal yönden de geri kalmalarına yol açmıştır. Çoğu Üçüncü Dünya ülkelerinde ne proleterya de burjuvazi **toplumun temel sınıfla r ı** **adını alabilecek kadar gelişmişlerdir. Sovyet bilim adamlarının tahminlerine göre, Asya ve Afrika'da nüfusun ancak % 2-5'i burjuvazidir, % 5-7'si de modern proleteryadan oluşmaktadır. Bu nedenledir ki, bu ülkelerin çoğu bugüne kadar; kural olarak, bir proleterya ya da burjuva diktatoryası için gerekli koşullara sahip olmamışlardır.**

Bugün, görülmedik bir durumla karşı karşıyayız: eski sömürgeler enerjik ve oldukça hızlı bir biçimde «yirminci yüzyıla girmekte» ve modern dünyanın bir parçası haline gelmektedirler. Bu ülkeler her yönden iki zıt toplumsal sistemin etkisi altında bulunuyorlarsa da, çoğunda bu **sistemlerin dayanacağı yeterince sağlam ve gelişmiş bir toplumsal temel yoktur.** Fakat, objektif koşullar yeni bağımsızlaşan ülkeleri kapitalizmle sosyalizm arasında bir seçiş yapmaya zorlamaktadır.

Bu durumun bir sonucu olarak, geniş ölçüde **küçük burjuva kökenine dayanan aydınlar, potansiyel «temel sınıfların» zayıflığı yüzünden ,çoğu az gelişmiş ülkede geçici olarak üstünlük kazanmış ve nispî eylem özgürlüğü elde etmiş bir sosyal tabaka meydana getirmektedirler.** Bu tabaka içinde de yeni güçler belirmekte ve bunlar hareketi ya kapitalizme ya da sosyalizme yöneltmektedirler. Bunlar, bir yanda hemen hemen bütün Tropikal Afrika ve birçok Asya ülkelerinde egemen güç haline gelmiş olan **burokratik burjuvaziyle,** öte yanda kapitalist olmayan yolu seçmiş bulunan **devrimci millî demokratik, güçlerdir. Bir ve aynı toplumsal ortamdan çıkan bu güçler, herzaman arı bir biçimde ortaya konması ilke olarak zıt sosyo — politik eğilimleri yansıtmaktadırlar.**

Büyük kısmı sömürgecilerce seçilip yetiştirilen burjuva bürokrat elit, aşırı ölçüde **genişletilmiş devlet makinesinin üst kısmında yer almaktadır.** Bu makine bazı Batı Afrika ülkelerinde milli bütçenin dörtte - üçüncü **emmektedir.** Düşünüş ve yaşayışıyla Batılı olan, burjuva değer ölçülerini kabul etmiş bulunan bürokratik burjuvazinin emperyalizmle esaslı bir uyuşmazlığı yoktur ve bu konuda hızla büyüyen sanayiciler sınıfında (ki genel olarak milli burjuvazi diye bilinmektedir) ayrılmaktadır. Bürokratik burjuvazi yeni sömürgecilikle kolayca anlaşabilmektedir. Feodal ve komprador unsurların «klâsik» sömürgecilik devrinde yabancı sermayeyi koruyuşu gibi, bu tabaka da yeni sömürgeciliğin başlıca toplumsal dayanaklarından biri halini almaktadır.

Kanatları altında bürokratik burjuvaziyi palazlandıran devlet kapitalizmi, vurguncularla, komisyoncularla inşaat müteahhitleriyle ve bunların ağalarıyla birlik olan yüksek devlet memurları ve parlamento üyeleri, ülkelerinin kapısını yabancı sermayeye açmakta ve millî servet üzerine pazarlığa girişmektedirler.

Günümüz sloganlarını kullanmalarına ve zaman zaman sözde sosyalist sözler bile sarfetmelerine rağmen, bu tabakaya mensup olanlar kapitalist gelişme eğilimindedirler. Kuşkusuz, bu kapitalizm bağımlı ve cılızdır; emperyalist tekellerin buyruğu altındadır. Fakat yabancı sömürücülerin işine gelen de bu tür kapitalizmdir. Bu eğilimin egemen olduğu ülkelerde iktisadî bağımsızlığın elde edilemiyeceği ve dolayısıyla millî demokratik devrim — klâsik sömürgecilik devrinden miras kalan sosyo — ekonomik gericiliğin yok edilmesi — he define hiç erişilmiyeceği ortadadır.

Öte yandan Birleşik Arap Cumhuriyeti, Burma, Cezayir ve Suriye'deki yurtsever güçlerin kapitalizmin ülkelerindeki önemli sorunları çözemiyeceği sonucuna çoktan varmış olmalarına şaşmamak gerekir. 1962 de kabul edilmiş bulunan Birleşik Arap Cumhuriyeti Ulusal Evlem Yasasında hakli olarak şöyle denilmektedir: «Gerçek ilerleme yolu bilimsel sosyalizmle açılabilir. Başka bir yoldan ilerleme sağlanamaz...»

İkisaden geri kalmış bir ülkenin kapitalist gelişme yolunu seçmesinin o ülkenin, ister istemez, emperyalizm ve yeni sömürgeciliğe bağlanması, başka bir deyişle, bağımlılığının pekişmesi ve gerileyişin sürüp gitmesi demek olduğu bilinci yurtsever aydınları modern bir toplum kurabilmek için bir başka yolu denemiye yöneltmektedir. Bu **tabakanın birçok temsilcisi nin kavradığı bir başka gerçek daha vardır: bu farklı yolda, ilk olarak emperyalizme bağlı gerici güçlerle savaşmak (ki bunun için halka dayanmak ve demokrasiyi yüceltmek şartın); ikinci olarak da köklü devrimler yapmak gerekmektedir.** Bu iki işe birden girişenler devrimci demokrat adını alırlar.

Devrimci demokratlar, halkın da desteğiyle, güçlü ordu kurmuşlar ve devletle orduyu kontrol altına alarak sömürücü sınıfların direncini çökertmeyi başarmışlardır. Birleşik Arap Cumhuriyeti, Suriye, Burma ve Cezayir gibi ülkelerde feodal toprak ağalarının siyasal egemenliğine son verilmiş; top rak reformlarına girişilmiş; sanayileşme yolunda adımlar atılmış ve çalışan halkın hayat seviyesini yükseltme çabalarında başarılı olunmuştur. Hâlâ bazı üretim araçlarını elinde bulundurduğu da, burjuvazinin, bu ülkeler de siyasal kararları etkiliyecek gücü kalmamıştır.

DEMOKRAT DEVRİMCİ SUBAYLAR

Son olarak Üçüncü Dünya'da meydana gelen olayların en önemlileri, Sudan ve Libya'da ki dengeyi değiştirdiği rahat lik bakımından farklı da olsalar, bu iki olayın Arap dünyasında yeni bir durum yaratttığı ve Orta Doğuda ilerici ve gerici güçler arasındaki dengeyi değiştirdiği rahatlıkla söylenebilir.

Sudan ve Libya'daki olaylar, koşulların geçici ve Batı taraftarı rejimleri ayakta tutmaya pek elverişli göründüğü ülkelerde emperyalizmin durumunu ciddî şekilde zayıflattığı anlamını taşımaktadır. Birçok Batılı gözlemci, emperyalizmin Akdeniz'in göbeğinde ani bir tehditle karşılaştığı görüşündedir.

Libya'daki gelişmeler, Üçüncü Dünya'da kökü değişmelerin başladığını göstermektedir. Libya da elden gitikten sonra, emperyalistler egemenliklerini nerede ve hangi uzak köşede emniyette görebilirler?

Mısır ve Suriye örneğinde olduğu gibi, Libya'da da genç subaylar devrimci bir güç olarak harekete geçmişlerdir. Batılı basına, Libya ve Sudan'daki darbeleri yapanlarda, özellikle Sandhurst'ten çoğu Batıdaki askerî okul ki İngiliz Kraliyet Askerî Kolejinde okumuşlardır. Fakat bu tutucu askerî kuruluş bile onları İngiliz modeli saygıdeğer askerî bürokratlar haline getirememiştir. Orgütlü bir sivil muhalefet olmadığından ,devrimci dönüşümlerin ilk aşamamasında ordu yine bir bütün olarak ilerici güçlerin, yanında yer almıştır. Peru'daki askerî yöneticilerin aldıkları tedbirlerden açıkça anlaşılacağı gibi. ordu Latin Amerika'da da gericilerin gü venilir bir dayanağı olmaktan çıkmaktadır.

Vietnam Moratoryumu

Vietnam Milli Kurtuluş Cephesinin, eninde sonunda başarıya ulaşacak kahramanca mücadelesine rağmen, Vietnam Savaşının daha uzun yıllar süreceği düşünülebilirdi. Ancak ABD'deki son büyük gösterilerden sonra, ABD Hükümetinin Güney Doğu Asyadaki kukla müttefiklerinin feryatları arasında, Vietnam savaşına pek yakında son verme ihtimali hayli kuvvetlenmiştir. Gallup anketinin savaş aleyhtarı oranının yüzde 57'yi bulmasından ve son büyük gösterilerden sonra «beni etkilemez» dese de Nixon iyice etkilenecektir. Hattâ «kurulu düzene» mensup birçok yüksek memurun, üniversite yöneticisinin, din adamlarının ve cumhuriyetçi politikacıların Vietnam savaşı aleyhinde ki gösterilere öncülük etmeleri, bazı çevrelerde «güdümlü gösterilere şüphesini uyandırmaktadır. Washington'da ki 300 bin kişilik büyük gösteriye memurlar, geniş ölçüde katılmışlardır. Savunma Bakanlığının özel araştırma kuruluşu sayılabilecek olan Rand Corporation'ın ünlü uzmanları, dûne kadar elektronik beyinlerine savaşın pek yakında kesinlebileceğini söyletirken, şimdi derhal çekilmekten sözetmektedirler. Kurulu düzenin din adamları, savaşta ölenler için özel dualar okumaktadır.

Bütün bunları görenler gösterilerde CİA parmağı aramaktadırlar. Bunlara göre, Nixon, tâlkının komünist olması pahasına, Vietnam'dan çekilmeye karar vermiştir. Amerika içeride asker - sanayici kompleksi, dışarıda da ABD'nin yüklendiği ciddî taahhütler ve geleceklerini ABD'ye bağlamış kukla yönetimler vardır. Bunların güçlü direnmesini kırmak için Nixon, «Mao'nun kültür ihtilâlinden esinlenerek» kitle gösterilerine başvurmaktadır. Bu yorum, tamamen gerçek dışı olabilir. Ama hareketin kurulu düzenin bir takım kudretli çevrelerinden destek gördüğü ve bu sâyede ançak büyük ölçülere ulaştığı muhakkaktır. Bununla birlikte, savaşa karşı ülkede, genç lise öğrencilerini intihara sürükleyecek kadar yaygın ve içten bir muhalefetin varlığı kabul edilmelidir. Vietnam savaşı artık son bulma yolundadır.

TARİH

Zamanın İstanbul Şehremini ve olaylarını görgü tanığı Ebubekir Hazım Tepeyran'ın hatıraları **1**

31 MART OLAYI

SADRAZAM HÜSEYİN HİLMİ PAŞA İLE KONUŞMA

Şehremanetinde işe Mart'ın 11'inde başlamıştım. Kötü maksatlar takip ettikleri pek açık görünce bazı gazetelerin, müfsit, karıştırıcı neşriyata te mayülleri ile İstanbul'un her hâlinde hiç ve müşahede edilen bozukluk dikkatimi çekiyor, bu gidişin akibetinden korkuyorum. İki defa sırasını getirerek Sadrazam Hüseyin Hilmi paşaya bu endişelerimi söyledim.

Birinci defada :

«Ne yapalım» dedi, «matbuat serbesttir. Ahvalı umumiyede endişeyi mucip olacak derecede bir fevkaladelik yoktur.»

İkinci defada ise;

«Memleketle yalnız matbuat değil, herkes serbesttir», de dim, «fakat hürriyetin de bir haddi vardır. Iyi kullanılan serbestliğin hududu yok ise de umumun selâmetini tehdit eden tiplerin hürriyetlerinin hududu tehdide başladıkları anda nihayet bulmak lâzım gelir. Halis olmak, yani şahsî bir maksat takip etmemek şartiyle hükümetin gerektiği yerde hürriyetlerin her nevini aç çok ve muvakkaten tehdit etmesi memleket için hürriyet kadar faydalı bir hizmet ve nimet olur. Birkaç gazetecinin menfaatleri için memleketin selâmetini tehlikeye düşürmek elbette cevaz verilecek şey değildir.»

Hüseyin Hilmi Paşa, «Daima pürsükün yerlerde valilik ettiğiniz için İstanbul'un velvelesi gazetelerin yaygarası zatâlilerini tedhiş ediyor,» dedi.

«Maalesef», dedim, «pürsükün hiç bir vilâyette bulunmadım, Manastır'da zâtı devletlerîyle beraber üç buçuk sene azim bir ihtilâl içinde, bonbalar arasında çalışgımız elbet te unutmadınız.»

«Öyle, fakat ne olsa» dedi, «hiçbir vilâyet merkezi büyük ve dalgalı bir denize benzeyen İstanbul'la mukayese edilemez. Lakin biraz sabreyle, bu gürül tüler geçer, herşey sütliman olur.»

ŞEHREMANETİNDE BİR ZİYARETÇİ

Bu konuşmadan üç gün sonra ehremanetinde tuhaf bir ziyaretçi kabul ettim. Bu adam uzunca sarı sakallı gökgözlü, beyaz külah üzerine ihmalkârane dolaştırılmış kıpkırmızı yeşil sarıklı, kahverenginde ve mutattan hayli kısa cübbeli bir hoca yahut bir derviş boyuntusuydu. Selâm bile vermeyerek pek heyecanlı bir tavırla :

— Zatâliniz, dedi, Şehremini olmakla beraber İstanbul'un valisisiniz, şer'i şerif ahkâmına mugayir ahvali derhal ve şiddetle men etmek vazifeniz dir.

— Evet öyle, dedim, şer'i şerife mügayir ahvali muktedir se her müslim men ile mükelleftir. Lâkin bu ahval nedir ve nerede vaki olmuştur veya oluyor?

— Her semtte, hatta Emanetin yanındaki bakkal dükkanlarında bile Kuran'ı Kerim sayfalarına peynir, sardalya vesaire sarıyorlar da bunlara bir dikkat eden, bu kötülüğü bir men eyleyen bulunuyor.

Emanet memurlarından biri biri çağırarak tahkik ve hakikaten Kuran sayfalarını öyle kullananlar varsa o sayfalarla beraber kendilerini yanıma getirtmek üzere hoca veyahut derviş ile beraber gönderdim.

Beş - on dakika sonra birkaç gazete parçalarıyla döndüler.

— Bunlar, Sabah, Yeni Gazete parçaları, dedim. Hoca mütehevvirane :

— Sabah gazetesi değil, isterse gavur gazetesi olsun, hurıf var mı yok mu? dedi, madem ki o harflerle «Allah, Muhammed» yazılabilir, bunların o suretle istimalleri şeren caiz değildir. Hemen men olunmak lâzım gelir.

YAZILI KAĞITLARI TOPLATMAK

Herifin mutlaka bir mesele çıkarmak istediği anlaşıldığın dan hiddetimi gizleyerek :

— Sizin kadar müdekkik bir zata ilk defa tesadüf ediyorum. Buyurunuz şöyle oturunuz da bir kahve içelim, diyerek karşımdaki koltuğu gösterdim.

Memnun oldu, bir sigara da verdim :

— Elhamdülillâh, dedi, böyle mekruh şeyleri ömrümde kullanmadım.

Şu müracaata nazaran zuhurundan endişe edilen şeyler başlıyor demektı. Kendisini tehdit ile bu türlü hareketlerden men etmek için hocayı Şeyhülislam efendiye gönder meye zihnen karar vererek.

— Bütün dükkânlardaki böyle bir lisan ile yazılı kâğıtları toplamak ve menetmek, dedim, yalnız Şehremanetinin veya İstanbul valisinin takdiriyle yapılabilecek birşey değildir, bu meseleye Şeyhülislâm efendinin teklifi üzerine hükümetçe bir karar verilmek lâzım gelir. Sizi bizim müfettiş beyle beraber bir arabayla Şeyhülislâm efendiye göndereyim. Sizin gibi dindar bir zat ile görüşmekten o da pek memnun olur, dedim.

— Memnuniyetle muvafakat etti.

Güneş batıyordu. bir aralık ziyaretçi kabul ettiğim odaya geçerek telefonla Şeyhülislâm'a malûmât vermek istedim, fakat âlet bozuktu. Müfettiş Kadri beye :

— Bu adam; dedim, bilerek veya iğfal ve tahrik eseri olarak bir mesele çıkarmak istiyor, Şeyhülislâm efendiye söyle meni için her ne yapmak lâzımsa yapsın. Muvaffık görürlerse polis müdüriyetine yolla sın. Herif yolda arabadan ın mek isterse bırakmayınız, mutlaka Meşihat dairesine götürünüz, dedim.

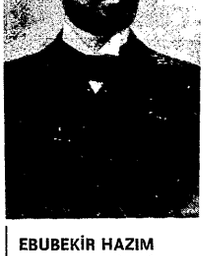

Zaptiye nezaretine ve Polis müdüriyetine de şu hadiseden malumat verip dikkatlerini çektim. O akşam için Ayân'dan Mehmet Galip Bey'le beraber Maliye Nazırı Rifat Bey' in İstanbul'daki konağında yemeğe davetliydik. Galip Bey Emanete geldi. Bizim muavin Adil Bey'i de alarak oraya gitti. Galiba Mansur Bey de oradaydı. Derhal poker oynamaya başladılar. Ben o zaman bu oyunu bilmediğim gibi, bilmem de iştirak etmezdim. Yemek pek geç yendi. Sofrada bugünkü hadiseyi de delil savarak günümüze hadiselerinin neticelerinden endişe edilmek lâzım geldiğini söyledim. Fakat umduğum kadar dikkatle dinlenmedi. Galip Bey'le beraber orada bir odada yattık. Sabah olur olmaz Galip Beye:

— Gece kafalar pek dumanlı olduğu için sözlerimi lüzumu kadar dikkatle dinlemediniz, dedim.

Galip Bey :

— Siz ahvali izçm ediyorsunuz. Fehim Paşa'nın İstanbul da senelerce taarruz etmediği tız ve namus kalmadığı halde bir şikâyet eden bile zuhur etmedi, burada öyle şeyler olmaz, dedi.

— O zaman ile bugünkü şartlar birbirine hiç benzemez, herşey olur ve böyle giderse, yani alenî fesat ve tahrik bu kadar hudutsuz bir serbesti ile devam ederse herşey olur, diye cevap verdim.

Galip bey :

— Farzedelim ki, dedi, Abdülhamit'in ve benden gânmın tertip ve tahrikiyle bir ihtilâl zuhur etti, onu bastırmka vazifesi size değil, hükümete aittir, onlar düşünsünler.

— İşte benim merak ettiğim de hükümetin ahvâli tamamiyle takdir ve ona göre önleyici tedbirler alıp almadığıdır. Ahvalin dün geceki gibi mahmur ve bitap dimağlarla mı şahede ve tetkik ediyorlarsa vay halimize! Hüseyin Hilmi Paşaya iki defa bu endişemi açtım. O pek müsterih duruyor, hatta şimdi buradan doğruca Şişlideki konağına giderek dünkü hadiseyi söyleyip daima müsterih bulunması sebebini anlamaya çalışacağım.

Galip Bey :

Benim de kendisinden rica edilecek bir işim var, birlikte gidelim, dedi.

Hane sahibine yarın sabah yataktan geç kalkacağı anlaşıldığından geceden veda etmiştik.

(Sonu var)

EBUBEKİR HAZIM TEPEYRAN KİMDİR?

1864 de Niğde'de doğdu, 5 Haziran 1947 de İstanbul'da öldü. Niğde rüştiyesini bitirdikten sonra özel olarak Arapça, Fransça ve Fransızca öğrendi. Memuriuk nayatınna hızla yükselerek Abdülhamit devrinde Musul Manastır. Bağdat valiliklerinde, İstanbul Şehreminliğinde: Meşrutiyet devrinde Sivas, Ankara, Hicaz, Beyrut, Bursa valiliklerinde bulundu. Mütareke yıllarında Ali Rıza ve Salih Paşa kabinelerinde Dahiliye Nâzırı olarak çalıştı. Damat Ferit yeniden iktidara dönünce, Bursa valiliği ve Dahiliye Nazırlığı sırasında Kuvva-yi Milliyeye yardım ettiği gerekçesiyle tutuklandı. Kürt Mustafa Divanı Harbine verildi. Dokuz ay süren tutuku nayatından sonra idama mahkûm edildi (1920). Tevfik Paşa kabinesi iktidara gelince hüküm bozuldu, hapisten çıkıp. Ankara'ya kaçtı. Millî Mücadele yılların da Sivas ve Trabzon valiliklerinde bulundu. İkinci dönemde Niğde millet vekili seçildi. İlk Anayasamızı hazırlayan Anayasa Komisyonu başkanlığına getirildi, bir süre sonra seçilen İkinci Anayasa komisyonunda üye olarak bulundu. 1939 dan 1946 ya kadar yeniden Niğde Milletvekili olarak görev gördü.

Türkçe, Fransızca şiir kitapları, hikâyeler, romanlar ,anılar yazmıştır. Edebiyat tarihimizde özel bir yeri olan «Küçük Paşa» adlı romanı ile Anadolu köylerinin gerçeğini ilk kez gözler önüne sermiştir. «Zalimâne Bir İdam Hükmü» (1946) ve altmış yıl süren devlet hizmetlerini hikâye ettiği «Hâtıralarım» adı büyük eserinin ilk cildi olan «Canlı Tarihler» (1947) yakın tarihimizin olaylarına ışık tutan önemli belgelerdir.

Ebubekir Hazım bey'in şimdi okuduğunuz anıları henüz yayınlanmamış «Hâtıralarım» adlı büyük eserinden küçük bir parçadır. 31 Mart olaylarında İstanbul Şehreminliği görevinde bulnan Hazım bey o günlerde yaşadığı, gördüğü olayları usta bir hikâyeci uslûbuyla anlatmak tadır

TAKKE DÜŞTÜ!

(Başı S. 1'de)

karşı, Demirel adına seçim mücadelesi yürütülmüştür. Ne var ki, Bilgiç grubu, Demirel'e rağmen seçimlerde önemli bir başarı sağlamıştır. Mecliste bugün yüz kişiye yakın bir gücü vardır.

Bilgiç - Mehmet Turgut - Bozbeyli grubunu, Türk politika hayatının kuyruklu yıldızlarından olmaya mahkûm sandığımız ölgüsüz Erbakan'dan ayırmak gereklidir. Toplumdaki kuvvet den gesini çok daha iyi hesaplayan bu grup, parti içinde Demirel'e karşı ölçülü ve sabırlı bir mücadele yürütecege benzemektedir. Meclis grubunu ikiye bölme rizikosunu göze almadıkça —ki bu en azından CHP'nin dolaylı iktidarı anlamına gelebilir— Demirel, Bilgiççilerin varlığını her adım atışında hesaba katma durumunda kalacaktır.

Daha önemlisi, ekonomik bakımdan Türkiye güç bir döneme girmektedir. Batı kapitalistlerinin görüşlerini yansıtan Financial Times, «En iyi şartlar altında dahi, Türk parasının devalüas yondan kurtulması artık çok zordur» demektedir. Yeni Gazete'nin yazdığına göre, BBC, 1970 te, «mutlaka bir devalüasyona» gidileceğini dünyaya ilân etmek tedir. Gerçi Demirel, gazetecilerin «devalüasyon yapılacak mı» sorusunu, «yapılmayacak» diye cevaplandırmak zorunda kalmıştır, ama, Türk parasının ağır bir emsiyaya yatırılması artık kaçınılmaz görünmektedir. Demirel'in emsiyatı yaz aylarına kadar geciktirmesi mümkündür, fakat şimdiden Para Fonu ve OFCD tavsiyelerine uygun biçim de, kemer sıkma tedbirlerine yönelme zorundadır.

Milletlerarası kapitalizmin görüşlerini yansıtan bu kuruluşların tavsiyeleri artık klâsikleşmiştir: «Bütçede denklik yaratacaksın. Bir kısım yatırımları azaltacak, vergileri artıracaksın. Kredileri kısacaksın. İktisadî Devlet teşebbüslerinin mal ve hizmet fiyatlarını yükselteceksin. Bunların Merkez Bankasından beslenmesini sınırlayacaksın. İş çi ücret artış taleplerini frenleyecaksın. Tarım ürünleri fiyatlarının devlet desteğiyle yüksek düzeylerde tutulmasında ölçülü davranacaksın. Sona devalüasyon yapacaksın ve dış ticarette imkân ölçüsünde serbestiye gideceksin.»

Her an dış yardımlara muhtaç durumda bulunduğu için, Demirel'in ister istemez kabullene ceği, fakat ciddiyetle uygulamakta güçlük çekeceği bu politika, kalkınma hızının düşürülmesi ve işsizliğin artmasına rıza gösterilmesi anlamına gelmektedir. Batılı dostlar, «Hele sen önce sağlam bir ekonomik zemin kur, sonra sana yardım edeceğiz. Hayvancılığı geliştire ceksin. Orman ürünleri ihracında bir hamle yapabilirsin. Turizmde ümitler büyük. Avrupa'ya işçi ihracın yükselebilir. Yabancı sermaye artan ölçüde Türkiye'nin kalkınmasına yardımcı olur. Hatta dış ülkelere bir miktar sınai mamül dahi satabilirsin» demekte ve «kemer sıkma politikasının» bir an önce yürürlüğe konması için Demirel iktidarına başkı yapmaktadır. Ne var ki bu politikanın içeride çok büyük tepkiler'e karşılanması beklenmelidir. Herşeyden önce kredilerin kısılması, satışların yavaşlaması ve iflâsların artması üzerine, Demirel iktidarının temel dayanağını teşkil eden iş çevrelerinin feryatları yükselecektir. İşçiler geçimin daraldığını ileri sürerek, ücret artışları isteyeceklerdir. Grevler çoğalacaktır. İşsizler çeşitli yollardan hoşnutsuzluklarını belirteceklerdir. Hayat pahalılığı yay gın bir şikâyet konusu olacaktır. Köylü huzursuzlukları genişleyecektir. Memurlar ve öğretmenler seslerini duyurabilme yollarını arayacaklardır. Gençlik hareketleri şiddetlenecektir.

SANDIK DEMOKRASİSİ

Öte yandan son seçimler 27 Mayıs günlerinden beri «zinde güçler» denen aydın çevrelerde, rejime bağlanan ümitlerin azalmasına yol açmıştır. Düzen değişikliğinden yana gözüken TİP ve CHP gibi partilerin beklenen sonuçları elde edemeyişleri, parlâmentoculuk yoluyla düzen değişikliği ve kalkınmanın gerçekleşebileceği ümitlerini çok zayıflatmıştır. Düne kadar, sayın İnönü'nün seçimlerden bir gün önce söylediği şu sözlere inanan zinde güçlerin sayısı hayli kalabalıktı : «1969 seçimleri bana kalırsa, Türkiye'de demokratik rejim içinde alt yapı devrimleri, düzen değişikliği yapılabileceğini açıkça İspatlayan seçimler olacaktır.

Bazıları, Türkiye gibi kalkınmakta olan bir ülkede demokrasi yürümez, yürüse de ekonomik ve sosyal yapıda köklü değişiklik yapacak reformları savunan partiler sandıktan çıkmaz iddiasındadırlar. Devamlı olarak tutucu partiler seçimi kazanır iddiasındadırlar.

Oysa bu seçimlerde sandıktan tutucu AP iktidarı değil, biz çıkacağız.» Ne yazık ki, seçim sonuçları bu iddiayı doğrulamak tan çok uzak kalmıştır. AP, şehirlerde sınırlı sayıda bir sanayi işçisinin dışında geniş kitlenin hayat pahalılığından şikâyetlerinin arttığı. Devlet İstatistik Enstitüsü yayınlarına göre, köylü kitlesinin yaşama düzenin düştüğü ve parti içi hizipleşmelerin yoğunlaştığı bir sırada seçime gidildiği halde, iktidarı rahat bir çoğunlukla tek başına eline geçirebilmiştir. Bu sonucu alabilmek için AP'nin başlıca silâhı «düzen değişikliğine hayır» demek olmuştur. AP toprak reformuna açıkça karşı çıkmıştır. İthalât, ihracat dolaplarına, tefecilik rezaletine, kredi yolsuzluklarına, yabancı sermaye sorununa dokunmaktan dikkatle kaçınmıştır. «Anayasayı değiştireceğim. TRT de solcu yayınları önliyeceğim. Üniversiteyi solcu yuvası olmaktan çıkartacağım. Anarşi yaratan solcu gençliğe haddini bildireceğim. Güçlü hükümet kuracağım» pro pogandasına ağırlık vermiştir. Bütün bunlar, Türkiye'de bozuk düzenin değişmeden sürmesini isteyen varlıklı sınıfların özlemleridir. Demirel bu doğrultuda giderek ve halkın örgütlü işçiler gibi sesini duyurabilen kesimine cılız kaynaklarını imkân verdiği ölçüde ufak tefek tâvizler sağlayarak, seçimleri kazanmıştır. Esasen Türkiye'de sim diye kadar bütün seçimlerde varlıklı sınıflarını düdüğünü en iyi çalan siyasî partiler devamlı sandıktan çıkmışlardır .

CHP'ye gelince, seçime büyük ümitlerle girmiştir. Parti içi hizipleşmeler AP'ye nazaran sınırlı ölçüde kalmıştır. Teşkilât şevkli bir çalışma yapmıştır. Yöneticiler, seçmene demagoji sı nırlarını aşan büyük bir vaatler listesi sunmuşlardır. Dinsel duyguları oksamışlar, alevi oylarını elde tutmak için özel çaba göstermişlerdir. «Halk kızar» diye gençlikten ve «bürokrasi» den uzak durmayı denemişlerdir. CHP'nin eski mirasını ve tek parti dönemini redde çalışarak yeni bir halkçı parti izlenimini seçmende yaratmayı ummuşlardır. CHP ile halk arasında varsayıdıkları «duygu duvarını» yıkma kamacıyla, «eski demokratların» affında öncülük etmişler, «devrim yobazlarına» ateş püskürmüşlerdir.

CHP'yi, DP ve AP gibi kitle gözünde sevimli kılmak için gi rişilen bu çabalara rağmen ilk sonuçlara göre CHP oyu, artmak söyle dursun, bir miktar azalmıştır. Diğer listelerde varlıklı sınıfların bir kısım nüfuzlu temsilcileri yer almasaydı, varlıklı sınırlara ortanın solunun korkulacak bir şey olmadığını anlamak için yoğun çaba gösterilmeseydi, CHP oyu belki de çok daha büyük ölçülerde düşebilecekti. Nitekim CHP çoğunluğu ciddî bir toprak reformuna karşı çıkmaya hazır bir grup ile meclise girmiştir. Ama ne var ki, bir kısım varlıklı sınıfla rın temsilcilerine kucak açmasına rağmen, CHP, tutucu egemen güçlerin önemli bir kesimini karşısında bulmuştur. Tefeci, eracı ve kapkaççı sanayici ile mücadele, toprak reformu gibi sloganlar, varlıklı sınıfları, genellikle AP etrafında kümelenmeye itmiştir.

HENÜZ MİLLET BİLE OLAMADIK

Bu neden böyle oluyor? Ezbere iddiaları bırakıp sorunun cevabını bilimsel açıdan araştırmanın zamanı çoktan gelmiştir. Gerçek lere artık apaçık bakmalıyız : Henüz millet bile olabilmiş değiliz: Aşiret ilişkileri, mezhep bağları, tarikatçilik etrafında şekillenen bölgecilik, feodal kalıntılar dan temizlenememiş azgelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahip bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hayli ağır basmaktadır. Çok partili hayatın oy avcılığı, Atatürk döneminde az çok gartiler gibi görünen bu eğilimleri, yeniden su yüzüne çıkarmıştır. Bugün bir parti, alevilik iddiası ile ortaya çıkarak ve alevi kodamanlarını liste başına oturtarak parlâmentoda dördüncü parti olabilmiştir. Başka bir parti, Doğunun etnik özelliğine dayanarak ve doğulu ağaları liste başı yaparak, az çok bir varlık gösterebilmektedir. Birçok nüfuzlu bağımsız aday, feodalizm kalıntısı benzer bağlardan yararlanarak parlâmentoya girebilmektedir. Örtekî partiler de, aşiret, mezhep, tarikat ilişkilerden, etnik özelliklerden ve bölgecilikten yararlanmakta, bu gruplara mensup varlıkları listelerine alarak, seçimlerde başarı sağlamaktadır. Sanılmasın ki, bu yalnız doğuya özgü bir durumdur. Türkiye'nin batısında da bölgecilik, alevilik, kürtçülük hesapları yapılmakta, parti listeleri buna göre düzenlenmektedir. Zira, Ankara ve İstanbul gecekondularına yerleşmiş ailelerin çoğu hâlâ aşiret, mezhep ve bölgecilik bağlarının etkisi altındadırlar. Gençlik hareketlerinde dahi, Karadenizli olma, doğulu olma küçümsenecek bir rol oynamaktadır.

Öte yandan feodal ilişkilerden sıyrılmış Batı bölgelerinde dahi yeni güvenlik mekanizmaları kurulamadığı için köylü kitlesi, feodal güvenlik fonksiyonunu yüklenen kapitalist aracı ve tefeciye bağımlı durumda bulunmaktadır. Tefeci tüccar ve büyük aracı sahibi sömürücüdür ama aynı zamanda köylü kitlesine borç veren, hastasıya uğraşan koruyucudur. Sosyolog Mübecel Kıray'ın çeşitli araştırmaları bu gerçeği ortaya koymuştur. Prof. Kıray «büyük arazi sahipleriyle küçük kasaba tüccar ve tefecilerinin, sosyal güvenlik sağlayan kurumlar gibi çalıştıkları sürece muazzam kudretlerini devam ettirebilecekleri» yargısına varmaktadır. Bozuk düzeni sürdürmek isteyen bu çevreler, düzen değişikliği sözleri çoğaldıkça, AP etrafında kümelenme eğilimi göstermektedirler.

Bundan başka, Dr. Korkut Boratav'ın önemli gelir dağılımı araştırmasının ortaya koyduğu üzere az gelişmiş kapitalizme sahip Türkiye bir «küçük mülk sahipleri», bir «küçük üreticiler» ülkesidir. Tarımda ve tarım dışı faaliyetlerde küçük mülk sahiplerinin oranı yüzde seksenî bulmaktadır. Şehirlerde işçi sınıfının oranı düşerken, küçük üreticilerin oranı yükselmektedir. Türkiye'de halen kapitalist iş çevreleri ve büyük arazî sahipleri, küçük üreticiler üzerinde geniş ölçüde etkili olabilmektedirler. Düzen değişirse, mülklerini kaybedeceklerî propogandasını yayarak onların mülkiyet duygularını gıdıklamakta ve bunda başarılı olmaktadırlar. Yogun bir politik faaliyet gösteren dinsel irtica güçleri de, esasen muhafazakâr eğilimli olan küçük mülk sahiplerinin, büyük kapitalist çevrelerin yörüngesine girmelerini kolaylaştırıcı önemli bir rol oynamaktadır.

İşte bu nedenlerledir ki, «düzen değişikliğine hayır» diyenler, seçimleri devamlı kazanmaktadırlar. AP iktidardan düşse dahi, parlâmentolarda daha uzun bir süre, düzen değişikliğine karşı olan güçler çoğunlukta kalacaktır.

GÜNÜMÜZDE DEVRİMCİLİĞİN ÖLÇÜSÜ

Türkiye'nin ise kalkınabilmek için, bir an önce köklü bir düzen değişikliğine ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı en bilinçli olarak duyan zinde güçler, bu durumda parlâmentoculuktan ümit lerini kesmekte ve yeni çözüm yolları aramaya yönelmektedir.

Demirel'in ister istemez benimsemek zorunda kalacağı kemer sıkma politikasının şiddetlendirebileceği ekonomik ve toplumsal huzursuzluk, zinde güç lerdeki bu sinirlilik ve sabırsızlıkla birleşince, Türk politika hayatı, önümüzdeki günlerde çalkantılı bir döneme gireceğe benzemektedir. Sanırız ki, Demirel «sosyo — politik bakımdan fevkalâde mühim bir devre» derken, bu durumu belirtmektedir.

Washington'da Türkiye masasına bakan yetkililer, bu muhtemel gelişmelerin çoktan farkına varmışlardır. Daha nisan ayında, Washington'da «Türkiye Politikası üzerinde söz sahibi» bir yetkili, Milliyet temsilcisine şunları söylemiştir: «Türkiye'nin iktisadî durumu umutsuz görünmeğe başlıyor. Yakın gelecekte, hatırı sayılır ölçüde kredi sağlamanıza imkân yok. İthalâtınız çok yüksek seviyede, buna karşılık ihracatınız önemli bir artış göstermiyor. Mevcut kaynaklarınızın birçoğunu verimli olarak işletip. memleket içinde iktisadî canlılık sağlamak ve ihracat hacmini artırmak bakımından hükümetiniz çok başarısız kaldı. Devalüasyondan kaçınmaya imkân yok. Türkiye iktisadî yönden feci durumda. Washington mmelekatiniz hakkında ümitsizlik içinde.»

Bu tablo karşısında, Milliyet temsilcisi Amerikan yetkililerine «iflâsa benzer bir panorama çiziyorsunuz. Bu iktisadî şartlar altında Türkiye'nin yakın gelecekte siyasal durumu değişebilir mi?» sorusunu yöneltmiştir. «1969 Genel seçimlerinde AP'nin hezimete uğraması beklenmez.» diyen Amerikan yetkilisinin bu soruya cevabı «elbette» olmuştur. «Peki, çare» denince, Amerikalı, «AP ile CHP tarafından kurulacak bir koalisyon, belki de Türkiye için en yararlı çözüm yoludur» karşılığını vermiştir.

Demek ki Washington'da rejimin temellerinin zayıflağı ve ve siyasî hayatın çalkantılı bir döneme yöneldiği kanısı hâkimdir. Ne var ki, Washingtonca rejimin teminatı diye anzulanan «büyük koalisyon» gerçekleşme mıştır. Ama «Demokrasiyi koruma» gibi asil bir gerekçeyle böyle bir koalisyonun, buhranlı bir dönemde gerçekleşme ihtimali ortadan kalkmış değildir. Hatta AP tek başına iktidarda kalsa bile, zımni bir siyasî partiler koalisyonu doğabilir. Nitekim Demirel, «çatı çökerse herkes altında kalır» diyerek, böyle bir siyasî partiler koalisyonuna çağrıda bulunmaktadır. Demirel'in AP dışındaki politikacılara çağrısı söyledir: «Demokratik rejimin bütün savunucuları dirsek temasında bulunalımdır. Çatı çökerse herkes altında kalır. Bizim yanımızda olun, bizi savunun demiyorum. Demokrasinin savunuculuğunu sadece bize bırakmayın.»

Bu tip «dirsek temasına» dayanan bir siyasî partiler koalisyonu her an kurulabilir. Belki şimdiden kuruluşmuştur bile. Ne var ki böyle bir partiler koalisyonu, «demokrasiyi koruma» iddialarına rağmen, aslında, egemen sınıfların bozuk düzeninin savunucusu ve AP iktidarının bekçisi olmaya mahkûmdur. Esas dâvanın halktan yana düzen değişikliğini gerçekleştirmeye çalışmak olduğunu görmezlikten gelip, bir siyasal biçime körü körüne bağlanarak, onu herşeyin üstünde tutanlar ve böylece biçimi öze tercih edenler, en ilericî iddialarla da ortaya çıksalar ,bugün Türkiye'nin kalkınmasına en büyük engeli getiren tutucu sosyo - ekonomik güçler koalisyonunun ister istemez tutsağı ve siyasal sözcüsü haline geleceklerdir. 1969 - 73 döneminde, gerçek devrimcilerle, sahte devrimcileri ayıran çizgi bu noktadan geçmektedir.

ABD, ANTLAŞMAYI ONAYLAMALI MI?.

F. P. A.
(Federal Risale Arşivi)
Risale No: 26
Seri 1923 — 24

Görüşmelere Katılanlar : Ekselâns James W. Gerard, Prof. Edward M. Earle, Din adamı Albert W. Staub, Prof. A. D. F. Hamlin, Dr. S. L. Barton, Henry W. Jessup.

5 Nisan 1924

— Dış Politika Birliği —

Mr. James D. Mc Donald (Başkan) — Bugünkü tartışmamızın konusunu, Hükümetimizin kısa bir süre önce Türk Hükümetiyle imzaladığı Lozan Antlaşmasının yararları ve kusurları teşkil edecektir. Sorun şudur : Anlaşma onaylanmalı mıdır? Bu, Amerika açısından, Amerika'lı konuşmacılar tarafından, Amerika'ya özgü bir tartışma olacaktır. Bu noktayı özellikle belirtmem, Yunan, Türk ve Ermeni görüşlerinin bizi ilgilendirmediği kanısını vermek için değil, sorunun bugün bizim için bir Amerikan sorunu olmasındadır. Dışişleri Bakanlığı, Antlaşmayı Senatoya gön derir göndermez hakkında karar alınması gerekecektir. Senato bizden kesin politik bir cevap isteyecektir. Bundan ötürü, — yabancı görüşler bizi nekadar ilgilendirirse ilgilendirsin — bugünkü tartışma, önce Amerika açısından olacaktır.

Benden Lozan Antlaşmasının hikâyesini birkaç dakika içinde anlatmak gibi zor bir işi başarmam istenmiştir. Şayet tamamen tarafsız olmak gibi zorunlu bir buyruk altında olmasaydım, bu kolay olurdu. Türkiye ile ilgili herhangi bir söz, bir grup veya diğeri tarafından yalan yada en azından yanlış olarak tanımlanacaktır. İnsan tarafsız olmadığı suçlamasını nasıl önleyebilir? Belki son on yılın başlıca olaylarının bazılarını çıplak ve süslemeden anlatmak suretiyle başkan olarak bugüne kadar ikelenmemiş tarafsızlık şöhretimi korumayı ümit edebilirim.

(Sonu var)

Amerika'da "Lozan" Tartışmaları

Lozan'da 6 Ağustos 1923'te Türk - Amerikan antlaşması imzalanmıştır. Fakat antlaşma, Amerikan kamuoyunda şiddetli tepkiyle karşılanmış, özellikle Ermeni davasını bir nimsemiş nüfuzlu Amerikalılar, antlaşmanın reddi için yoğun çaba göstermişlerdir. David Hunter Miller başkanlığındaki Amerikan Komitesi, bu yolda kitaplar yayınlamış ve gazetelerde kampanya açmıştır. Bu yazılarda, «Türk haremlerinde esir olma felâketinden kurtarmak için, misyonlar, Hıristiyan kızlarını beş dolara satın almaktadırlar. En azından 30 bin kız esirdir... Kaçarlarsa eski sahiplerine geri verebilmek için, kızların yüzlerine damga vurulmuştur. Antlaşmanın oynaylanması, Türk hükümetinin kadınlara reva gördüğü canavarca muamelenin tas vibi anlamına gelecektir» gibi iddialar yer almaktadır. (Diplomacy in an age of «normalcy», Grew'un hatıraları, S. 675).

Ermeniler ,aslında Türkiye'de kendileri için bir vatan sağlanmıyor diye antlaşmaya karşı çıkmışlar ve Amerikan Senatosu, bu gerekçeyle 19 Ocak 1927'de antlaşmayı onayla mayı reddetmiştir. Senatörlere göre, Wilson Planı gereğince Türkiye'de bağımsız ve özgür bir Ermenistan kurulması gerekliydi. Senato'da antlaşmanın reddinde papaz Mannig, James Gerard, David Hunter Miller, Oscar Straus, Chaun Depew ile Robinson, King ve Swanson gibi senatörler ön planda rol oynamışlardır.

DEVRİM, Senato kararını belir leyen 5 Nisan 1924 tarihli bir komis yon toplatısının tutanaklarını yayın lamaktadır.

AMERİKAN İMPARATOLUĞU

Bütün dünya'daki Amerikan sömürü oyunlarını tüm belgeleriyle ortaya koyan dev kitap. Bütün devrimcilerin, sorumlu aydınların ve özellikle yurt savunmasını yüklenmiş bütün asker lerin görevlerini daha bilinçle yapabilmeleri için mutlaka okumaları gereken bir kitap.

Claude Julien'in 1969'da Fransa'da «Bugün» ödülünü almış, Avrüpa'daki yılın kitabı.

Hitit Yayınları: Bayındır Sok. 27 Yenişehir . Ankara. (Aradığınız tüm kitapları Hitit Kitabevi'nden sağlayabilirsiniz. Ödemeli gönderilir. (Devrim - 001)

SAHNE

İstanbul'da

İLK OYUNLARA BİR BAKIŞ

Tiyatro eleştirmenlerinin bu dönem sık sık kullandıkları bir slogan var: Tiyatro Enflasyonu. İstanbul'da otuz perdenin açılmasını bu enflasyonun belgesi saymaktadırlar. Oysa bu enflasyon yeni değildir. Ayrıca tiyatro sayısının nüfus artışına oransız olarak yükselişi ile de ilgili değildir.

Son yıllarda gerek Ankara'da, gerekse İstanbul'da temsilleri seviye yönünden çok tire verdikleri bir gerçektir. Büyük kadroları bulunan ödenekli tiyatroların prodüksiyonlarında da bu seviye düşüklüğü görülmektedir. Bunun nedenleri, ayrı bir araştırmanın konusu olabilir. Bazı oyuncuların topluluk kurup çevrelerine genç elemanlar toplayıp özgür denemelere girişmelerini bu seviye enflasyonunun tek nedeni diye görmek biraz üstünkörü, düzeyde bir görüş olur. Ayrıca, bazen bu gibi teşebbüsler tiyatro hayatına umulmadık yeni hamleler de getirebilmiştir. Ama nedense bizde âdettir, biri böyle bir klişe atar, öbürleri de tekrarlar, sonunda herkes de inanmaya başlar. Enflasyonun yalnız tiyatro prodüksiyonlarında değil de, eleştirmen yargılarında da kendini göstermesini tabii karşılamak gerekir.

Bu sezon gerçekten otuzu aşan İstanbul tiyatroları acaba ne gibi yenilikler getirecekler? Hep aynı reperutuvar çizgisini sürdüren malûm tiyatro ları bir yana bırakırsak, bu sezon İstanbul bazı yeni topluluklar kazanmış bulunmaktadır.

Bunlardan ilki olan Nisa Serezli — Tolga Aşkın topluluğu Şişli'de Umit Sineması salonun da yaz turnesinin başarılı oyunu Tatlı Kaçık'la perdesini açmaktadır. Topluluğun bundan sonraki oyununun da yine gişeyi kollayan bir duygusal komedi olması beklenir.

Geçen yıl tiyatrosuzluk yüzünden oyunlarını oynayamayan Gülriz Şururi — Engin Cezzar topluluğu Suzan Uztan, Turgut Boralı, Celile Toyon, Aydemir Akbaş, Ali Poyrazoğlu gibi her biri kendi eski toplulukları içinde de tecrübeli birer sanatçı olan kimselerle bir ortaklık kurup en küçük rolü dahi usta oyuncuların oynadığı bir oyun düzenine yönelmiş bulunuyor. Ilk oyun İsrail'li yazar Ephraim Kishon'un Nikâh Kâğıdı adlı bir evlilik komedisi. Bulvar oyunundan birkaç parmak yukarda ancak oyuncuların ve rejimin çabasıyla hafif sosyal ve psikolojik bir yorum kazanabilecek bir oyun. Rejiyi E. Cezzar yapmış.

Topluluk, temsillerini Umit Sinemasının gecelerinde vermektedir. Ilerde oynayacağı oyunlar Tatlı Çarşamba (Muriel Resnik), Düşenin Dostu (John Herbert), Şapka Dolusu Yağmur (Michael Vincento Gazzo), Rehine (Francis Veber), Bir Gecenin Beyliği (Zigfried Geyer), Julia (Burton Graham). Görüldüğü gibi tümü çeviri...

Bir zamanlar yerli yazarları en özenli şekilde sahneye koyup tanıtan topluluğun bu tümden tutum değişikliği dikkat çekicidir.

Bu yıl İstanbul'a yepyeni bir program ve hava ile katılan iki topluluk daha varki, bunlardan biri Genco Erkal'ın — Genç oyuncular topluluğundaki beş arkadaşıyla birlikte kurduğu Dostlar Tiyatrosu'dur.

Şehir Tiyatrolarının Harbiye bölümünde aynı onbeşinde perdesini açacak olan tiyatro, vine eski bir genç oyuncu olan Attila Alpöge'nin yazdığı politik bir müzikli güldürü oynayacak. Reji G. Erkal'ın, müzik Arif Erkin. Öbür yeni topluluk ise Bizim Tiyatro adını taşıyor, Münir Özkul, Aitan Erbulak, Meriç Başaran, Suna Selen, Refik Kemal Erduman, Çetin Ipekkaya gibi sanatçılardan kurulu topluluk, Türk temaşa geleneklerini hareket noktası olarak alacak. LCC salonunda geceleri temsiller verecek olan topluluk ilk olarak Haldun Taner'in yüz yıl önceki Osmanlı Tiyatro kumpanyalarını yansıtan bir oyununu sunacak : Sersem Kocanın Kurnaz Karısı. Oyunun rejisini Çetin Ipekkaya yapıyor.

Geçen yıl Petter Weiss'in Marat — Sade adlı oyununu oynayan LCC deneme sahnesi öğrencileri bu yıl aralarına Avia Algan'ın da katılmasıyla yine LCC salonunda saat altılarda muntazam profesyonel temsiller vermeve başlayacaklar. Geçen yıl perdesini Avrupa'da bu yük ilgi toplamış Marat Sade'la açan topluluk bu sezon yine son yıllarda Amerika'da ve Avrupa'da birden moda olan Living Theatre akımını Turca da deneyecek. Oyunu Bedan Algan sahneye koyuyor. Ora koşullarının bir oluşumu sonucu ortaya çıkan bir oyun tarzının bizde ne tepki yaratacağı meraka değer.

Kenterler perdelerini bu yıl iki yerli oyunla açtılar. Sadık Şendiğ'in İhtilâl Var adlı eseri ile Zeki Oztüranlı'nın Batak Gölü. İhtilâl Var, kaba çizgili bir politik hiciv. Zeki Taram'ın yazdığı, — Mahir Canova'nın sahneye koyduğu Batak Göl ise Anadolu'da bir göçmen ailesinin hayatını yansıtmaktadır. Kenterlerin bu yılki repertuvarında Nevit Özdoğrunun çevirdiği zenci bir yazarın Yaşlı Karalarda Yol Yordamı piyesi ve Kenter kardeşlerin başarılı oyunlarından birinin tekrar var: Sahıncakta Iki Kişi. Bu topluluğun altına girdiği büyük borçlardan bir an önce kurtulma kaygusunun repertuvarı geçen yıl ne kadar tena etkilediğini görmüştük.

Geçen yılın başarılı ekibi Dveckuşu Kabare Tiyatrosu Boris Vina'nın Generallerin Beş Çayı adlı anti — militarist hicivinin provasına geçmiş bulunuyor. Oyunu kabare düzenine Haldun Taner getirmiştir. şarkıları Altan Irtel bestelemiştir. Rejiyi Alasya ile H. Taner müşterek yapmaktadırlar. Haldun Dormen sezona tul ekibi ile ve büyük gürültü ile girmiş bulunuyor. Müziklerin Lüks, Hayat, Uç Saat, Havacıva ve benzeri operetlerin ünbestecisi Cemal Reşit Rey'in bestelediği Yaygara 70'in metninde ekibin ve oyuncuların bütün güldürü yetenekleri zorlanmış, ilk akla gelen en kolay yollara sapılmış. Bu tiyatronun bundan önce oynadıklarına alışan seyircisi, elbet Yaygara 70'i de vadırgamıvacaktır.

Bir bulvar tiyatrosu uzmanı hâline gelen Mücap Ofluoğlu ise çizdiği yolda ilerliyor. Gişe tiyatrosu olup da gişe tiyatrosu olduğunu kabul etmiş tek tiyatro olmak bakımından Küçük Şahne Doğum Yarışı ile düzeyde gülme merakhlarını doyurmaya devam ediyor.

Ulvi Uraz'a gelince, yerli yazarları oynama direncini, hele başka tiyatroların çekindiği yazarları düzeltip sahneye çıkacak hâle getirip oynama hevesini desteklememeye imkân yok. Ama öyle olduğu halde Orhan Kemal'den oyun haline getirip sunduğu Murtaza'nın başarının çok uzağında bulunduğunu görmek için titiz bir eleştirici olmaya hiç de lüzum yoktur.

1969 - 1970 döneminde

Devlet Tiyatrosu

Metin And

Devlet Tiyatrosu yirmi yılını doldurdu. 21. yasına bastı. Yirmi yılda hızla gelişip serpilen Devlet Tiyatrosu yeni mevsimin eşiğinde 7 sahnesinin yedisinin de perdelerini yerli oyunlarla açtı. Geçen mevsimden kalan ve sonradi Bursa ile İzmir sahnelerinde oynayan Cevat Fehmi Başkut'un oyunu ile Ahmet Vefik Paşa'nın Molière uyarlamasını saymazsak, Ankara'da 3 sahnenin beşi de yazarlarımızın yeni eserleriyle açıldı, bu sonuc da Türk tiyatrosunun yüzde yuz kendine yeter bir duzeye eristiğini gosterme sini bakımından sevinç vericidir. Ustelik bunlar Güngör Dilmen, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret Aksal gibi seçkin şair yazarlar, Adalet Ağaoğlu, S. Veyis Örnek gibi tiyatro görgüsü olan usta yazarlar. Ancak yerli yazarlara öncelik tanınması ne denli verinde bir davranışsa, gördüğümüz temsillerden bunların sahne düzeni ve oynanışında Devlet Tiyatrosunun gerekli özeni göstermeyişi de öylesine kınanması gereken bir davranıştır.

Mitolojayı yerince kullanıp mitologya verilerini ustaca şiirleştirip yöreselleştirmekte hakli bir ün yapmış Güngör Dilmen'in Küçük Tiyatroda bu yıl oynanan eseri Midas'ın Altınları, Kral Midas üzerine bir üçlemenin ikinci oyunu. Ilki çeşitli tiyatro topluluklarının oynamış olduğu Midas'ın Kulakları, idi, üçüncüsü ise Midas ve Kördüğüm üzerine olacak. Midas'ın Altınları temasının açık seçikliği bakımından Midas'ın Kulakları'ndan daha başarılı sayılabilir. Burada da üç kutlu bir düzen buluyoruz: Tanrılar - Kral - Halk. Oyunda tiyatronun beş malzemesi olan insan tutkularından para, altın tutkusu ele alınmış. Ancak tutkunun oynuncağı bir kral olunca o tutkunun capı da büyüyor. Bu tutku bir salgın hastalık gibi vurttaşlara da sarıp, toplumu büyük bir yıkıntıya itince tutkunun sucu ve sorumluluğu da öylesine yoğunluk ve ağırlık kazanıyor. Gün gor Dilmen, Hyginus, Plutarch, Ovid, Virgil gibi eski yazar ve sairlerin Midas'ın altınları efsanesi uzerine verdikleri malzemeye ustalıkla ve çağcıl bir anlayışla ce ki düzen vermiş, efsanin özunü bozmadan yeni unsurlar katarak, dilimizin deyimlerini, tekrlemelerini yoğurarak. Türkiye şiir tadımında bir plastik tanıyarak zenginleştirmiş. Ancak bu güzel oyun yazık ki ne sahne düzeni, ne dekor ve giysileri, ne de oynanısı bakımından ortaya çıkabiliyor. Hele silrsel yanını seyirciye hiç ulaştıramıyor.

Altındağ Tiyatrosunda ise şiir, hikâye ve tiyatro alanında ünlu, her bir türde sairliği ağır basan Necati Cumalı'nın Vur Emmi ile Ezik Otlar'ı oynanıyor. Her iki oyunda köy oyunu. Böyle bir tür var mıdır? Toprağa bağlı, ezilmiş, ulaştırma zorlukları yüzünden kentlerden kopmuş bu küçük toplum birimleri kendi katı gelenek ve göreneklerinin zorladığı kendi yasa ve kurallarını sürdürmektedir. Ayrıca gene bu kopmuşluktan gelen bir kültür, dil ayrılığı, üstelik Türkiyemizin bu çok çoğunluğunun koylü olduğu göz önünde tutulursa köy oyunla rının hem ayrı hem de önemli bir tür olduğu anlaşılır. Ancak bu türün sağladığı malzeme cokluğu, seyircisi kentli olan tiyatroda ele alınısı bir takım yazarlara bir uculuk ve kolaylık sağlamış, bu türü en kolay ölcü larile somurmüşlerdir. Necati Cumalı iste bu ucuz piyasada sairce ve sağlam tiyatro anlayısıyla gecirdiği bu iki oyunda bu türün güzelliğini tattırıyor, bu türün taklitleri ni de kalp para gibi bayıyor. Vur Emri içinde yasadığı toplumun dar cemberini aşmak isterken ekonomik sorunlarla suc is ameye itilen bir köylü delikanlının, köyünün kaskatı onur ve namus anlayısıyla, ken di ailesinden bile görmediği sevgi ve anlayış yoksunluğu içinde düstüğü yalnızlığı gösteriyor. Oyun tutumlu inandırıcı, duyguyu dokunaklı olmadan duyurabilen basarılı bir minyatür. Ezik Otlar daha uzun, gene aynı kaskatı namus, onur, kin anlayışıyla iki düsman kesimden birbirini seven iki köy gencinin acı alınyazıları ni isliyor. Köy çevresinde bir Romeo ile Juliet denemesi. Yazar her iki oyunda da derinliğine bir gercekçiliği siirin, sitri de bu gercekciliğin hizmetine ölçülü bir biçimde kosmus. Her iki oyunu da Hasim Heklmoğlu yazara sayguyla, onun ölçülere havasına uygun ka'arak sahneye koymus. Ne var ki, Ezik Otlar'da oyunu daha yoğunlastırıp, akıcı yapmak için rejisörün uzun sözlerde kesinti yapma yetkisini kullanmaması; belki saire duyduğu saygıdan olacak, ancak seyirci Ezik Otlar'da dekor da oyunun akısına yardımcı olmadığı gibi, oynanış da yer yer söylevsi ve patetetik tonlara bürünüyor. Birbirine yakın oyunlar olduğu için her iki oyunun oyuncularının aşağı yukarı aynı olması da gerek oyuncuları, gerek seyirciyi bir hayal darlığına uğratıyor.

Yeni Sahne'de başlayan Sabahattin Kudret Aksal'ın Kral Usumesi soyut, tragedya yansllamasi (parodie), alegori alanına kayan bir şiir denemesi. Burada saray cevresiyle sartlanmis bir kralın halkıyla arasında başın soy lesme, anlasma olağanının, karşıt düşüncesinin yolduğu ve vu rulduktan düzenin karşısında yalnızlığını, bunalımını vermektedir. Kral benliğini bulmak, özgürlüğüne kavusmak icin bir iklem icindedir. Fizik gorunum üsu mek olan bu bunalın döneminde bir secim yapmak bir karar vermek zorundadır. Ya kral rolüne sımsıkı sarılıp samimiyetsiz de olsa bu rolü benimsemek ya da düzenin abestliğinin, sacmalığının bir simgesi olan kral'lığından vazgecmek, düzene meydan okuyarak benliğini bulmasi. Ikinci secim dolaylı olarak ölümu getirse de bu gene bir varoluştur. Ancak bu bunaltı, secim ve karar oyunun hemen başında olur. Oyun boyunca düzenin sürmesini isteyen karşı güçler bir catısma yapabilecek kapıkta değildir Tersine bunlar düzenin abestliğini daha da vurgulayan karikatürler dir. Oyun catısmadan cok kralın kararı üzerinde cesitleme'er, bas kalamalarla gelisir. Sabahattin Kudret Aksal şiirli sözün soyut ve plastik güzelliğine yaslanan bir şair yazar icin essiz bir alan. Aksal Kahvede Şenlik ve Kral Üşümesi ile soyut bir tiyatro ve dilin plastikliğinden alderek yep yeni bir ses getirdi tiyatromuza. Ancak bu yeni sese ve anlayışa hazırlıklı olmayan oyuncularımız henüz bu sesi, bu üslubu duyuramıyorlar. Yalnız bunu ıletebilen bir Refik Eren'in dekorunu övmek isterim.

Oda Tiyatrosunda S. Veyis Örnek'in Pirinçler Yeşerecek ve Adalet Ağaoğlu'nun Tombala adlı iki kısa oyunu oynanıyor. Her iki yazar da önce sahnede seslerini duyurmuşlar Pirinçler Yeşerirken, yazarının tanıtma yazısında da belirttiği gibi savaş denilen büyük oyunun çirkinliğini binler ce özel durumdan birini seçerek gösteriyor. Büyük oyun Kore Savaşıdır. küçük oyun'un kişileriy se yaşayabilmek ve cocuğuna ba kabilmek için etini satan bir Koreli kadınla, suçluluk duygusu, görgüsüzlüğü, dar dünya görüşüyle bir Amerikan askeri. Yazar bu ikisinin söyleşmesinde ve acı sonlarında bize büyük oyunun çirkin yüzünü gösterebiliyor. Oyunu sahneye koyan Haldun Marlalı temiz bir çalışma yapmış, oyunda kadını oynayan genç sanatçı Rümeysa Bozdağ tatlı, tanındırıcı oynayışıyla ilerisi için umut veren bir oyuncu. Adalet Ağaoğlu'nun Tombala'sına gelince bu iki kişilik minik oyun şim diye dek gördüğüm oyunların hepsinden kat kat üstün. Ömürleri boyunca bir ölküsü olmayan, yaşayışlarına bir an'am bulamamış yaşlı bir kadın kocasını oyalamak, vaktı öldürmek için oynadıkları tombala başında yalnız lıkları, anlamsız hıçlıkları gösteriliyor. Kişiler genç de olabilirdi ama durum gene değişmeyecekti. Ağaoğlu'nun çok güçlü bir söyleyiş dili var; bunda Ionesco'ların, Pinter'lerin soyundan. Yaşlı kadında Jale Birsel, yaşlı erkekte Alp Öyken'in oynayışı ve Tarık Leventoğlu'nun yerli yerinde sahne düzeni ve dekoruyla Tombala essiz güzellikte bir temsil.

— o —

A.S.T.'TA ORHAN KEMAL HAFTASI

Bu sezona, geçen yıl sonunda oynadıkları Orhan Kemal'ın «Eskici Dükkânı» ile açılan AST, 22 — 29 Ekim tarihleri arasında tiyatrolarında «Orhan Kemal'e saygı haftası» düzenlemiştir.

AST yöneticisi Güner Sümer bu nedenle, AST tarafından düzenlenen «Orhan Kemal'e saygı haftası»nda, tiyatrolarında matbne ve suarede sazanın «52. Koğuş» ve «Eskisi Dükkânı» isimli oyunlarının oynanacağını, bu oyunlar sırasında Orhan Kemal'in de hazır bulunacağını ve seyircilere tanıtılacağını, bunun yanı sıra tiyatro fuayesinde yazarın bütün eserlerini kapsıyan bir sergi açılacağını, ayrıca, günün çeşitli saatlerinde çeşitli eleştirmen ve edebiyatçıların da katılmasıyla, «Orhan Kemal'in yazarlığı» konusunda açık oturum ve konferanslar düzenlenece ğini söylemiştir .

NOBEL ÖDÜLÜ

1969 Nobel ödüllerinin kimlere verileceğinin tesbitine, 16 Ekimde itibaren başlanmıştır. Ilk olarak tıp ödülü verilmiştir. Dünya kamuoyunda en fazla ilgi uyandıran ödül olan «Nobel Edebiyat Armağanı»nı kazanan ya da kazananların adlarının açıklanacağı tarih ise henüz tespit edilmemiştir. Açıklamanın ekimin son haftasında yapılması beklenmektedir. Bu yıl ödüle aday gösterilenler arasında, André Malraux, Samuell Beckett, Robert Graves, Arthur Koestler, Günther Grass başta gelmektedir.

SİNEMA

Yeşilçam 'Dünkü Çocuk,u çeviriyor

Sİz sinemamızda hangi akımların bulunduğunu biliyor musunuz? «ATÜT» (Asya Tipi Üretim Tarzı) sineması işittiniz mi hiç? Bunun giderek «geliştiğini», halk sineması, ulusal sinema, mili sinema kılıklarına girdiğini duyduz mu? ATÜT sinemasının dalınız

lanıp budaklanıp «Marx'çı - Milli Osmanlı - Türk sinaması», «Marx'çı - Müslüman - Türk sinaması» ve de yalnız «Müslüman - Türk sinaması» kollarına ayrıldığını biliyor musunuz? Sinemamızın «takunyalı biraderler»inden haberiniz var mı? Marx'çı formüllerle işe başlayıp süpermürşitle aynı görüşte birleşen, soluğu, şeiatçı, «Ulu Hakan» ın yayın organlarında alan sinemacıları gördünüz mü siz? Simdi aklınıza takılan soruyu kestirmede güç değil: «Komando sineması, Dokuz Işık sineması da var mı?» diyeceksiniz. Daha onlara sıra gelmedi, ama yakındır. Ama siz önce yukarıdaki soruları cevaplandırın bakalım. «Sinema yazarlarını az biraz izlerim, fakat bunları hiç duymamıştım» mı diyorsunuz? Bir bakıma haklısınız, çünkü bu kuramları, akımları ortaya atanlar sinema yazarları değil, yönetmenlerdir. «Son zamanlarda pek yerli film sey redemedim, seyretseydim belki farkına varırdım» mı dediniz? Bakın işte bunda yanıldınız. Çünkü bir kez bu, «son zamanlar» ın işi değil dört beş yıllık nikâye. Sonra da sey retseniz de hiç bir şeyin farkına varamazdınız, çünkü bu kuramları, akımları ortaya sürenlerin filmlerinde «Yeşilçam» ın geleneksel türünlerinin dışında bir şey yok. «Nasıl olur?» mu dediniz? Oluyor işte. her halde din işi başka dünya işi başka olduğundan. «Peki o halde bu kuram merakı nedir, ne işe yarıyor?» diyeceksiniz

YEŞİLÇAM'IN MÜREKKEP YALAMIŞLARI

Bu kuram merakı, Yeşilçam'a son on yıl içinde mürekkep yalamış bazı yönetmenlerin katılmasından ve bu katılışın az sonra 1960 devrimi ve 1961 Anayasasına rastlamasından doğdu. Devrimin ve Anayasanın, Türkiye'nin «tabu» sa yılan konularının ortaya atılmasına nasıl yardımcı olduğu, bu konuları aydınlatıcı yayınların nasıl bızlandığı, en umulmadık çevrelere ve kişilere kadar nasıl yayıldığı bilinmektedir. Yeşilçam gediklilerinin, her zaman olduğu gibi, buna pek aldırdıkları yoktu. Ama Yeşilçam'ın mürekkep yalamışları bu fırsata can havliyle sarıldılar. Can havliyle sarıldılar, çünkü bu mürekkep yalamışlar, büyük umutlar la girdikleri Yeşilçam'da avuçlarını da yalamışlarcı. Yeşilçam'da sa man alevi gibi parlayıp sönmeler bir olunca, kısa zamanda tükenin ce, Yeşilçam'ı kendilerine göre bi çimlendirmek şöyle dursun, kendile ri Yeşilçam'ın yasalarına boyun eğ mek zorunda kalmışlardı. Başarı sızlığı, yeniliyi kabullenip kendile rine çekidüzen vermektense, bir yandan ilişkilerine kadar Yeşilçam'cı kesilip Yeşilçam filmleri çevirmek ama öte yandan, başarısızlık ve ye niliginin verdiği ezikliği, kuramcı lık, lâf ebeliğiyle unutmak ve unut turmak daha bir işlerine geliyordu. Ve gelsin kuramlar...

AMERİKA'YI YENİDEN BULANLAR

Kuramlar, Yeşilçam'ın film çevirmekteki ünlü hızına yarasır çabuklukla hem de aynı kişilerce, başka başka kılıklarda, ayrı ayrı adlar la ortaya sürüldü, hâlâ da sürülüyor. Ne var ki, 1961 Anayasasının sağladığı özgürlük, Yeşilçam'da bir «Dünkü çocuk»un yeni - çeviriminden başka sonuç vermedi. «Dünkü çocuk» un ağızdan dolma kahramanı gibi, bu kuramcılar da yeni işit tikleri, yeni rastladıkları kahramanları, görüşleri daha iyice sindirmeden yerli yersiz kullanıp, bir karışık dondurma, bir ideoloji kokteyli biçiminde sunmaktadırlar. Üstelik «Dün kü çocuk» un mutlu sonu da ne görünüyor ne de görüneceğe benziyor.

Bunun nedeni, kendilerine kar şı çıkanları batıcılıkla, parılılaşmış lıkla, hatta bazı ajanlığıyla suçlayan bu yönetmenlerin yaladıkları mürek kebin, katıksız yabancı malı olma sıdır. Bu bir kabahat değil. Hattâ denebilir ki, bir ara «halk sinema sı» adı altında ortaya sürdükleri kuramda yer alan «Once Türk halkını, Türkiye'yi tanımak, ondan sonra, buna göre film çevirmek» görüşü, bu yönetmenlerin şimdiye kadar ortaya attıkları görüşlerin en doğrusu, en içteniydi. Çünkü kendi bakımlarından tam bir eksikliği yan sıtmaktayızı: Türkiye üzerindeki il gisizliklerinin, insanı hayretlere dü şüren ölçüye varışıyla kendini beili eden eksikliği... Düşünmeli ki, yüz yılların Karagöz'ünü, Ortaoyununu, tasavvufunu, halk edebiyatını, divan edebiyatını daha yeni yeni duy makdaycı bunlar. Işin tuhaf yanı şu: Türkiye'de bazı şeylerin var ol duğu halde resmi eğitim programlarında yok sayılması olağandı, a ma yukarıda sayılanlar ve benzerleri, müfredat programlarının hem de baş köşesinde yer alan konulardı. Ama bu yönetmenlerin yaladıkları mürekkep öylesine yabancı ma lıymış ki, bunları duydukları vakit ilk kez kendilerinin bulduklarını sa nacak, bilenlere de öğretmeye kalkışacak kadar safça, çocukça davranışlara başvuruyorlar. Yine aynı sonradan görmüşlük ve sindirimsizlik yüzünden, bu kuramcılar, a ğızlarını açtıkları ya da ellerine ka lemi aldıklarında, kavramlar, tarih ler, olaylar birbirine karışmakta, hümanizmadan dalıp batıltaşmadan, hıristiyanlıktan dalıp müslü manlıktan, feodalizmden dalıp bur juvazıden kapitalizmden dahi alh likten, özel toprak mülkiyetinden dalıp mîrî toprak düzeninden... çık maktadırlar.

FİLMSİZ YÖNETMENLER

Herhangi bir sanat dalında çalışan kimselin bununla ilgili görüşler öne sürmesi, kurallar ortaya atması olağan bir davranış. Ne var ki, bir sanatçının ilk işi kuramcılık değil yapıt vermektir. Sonra da bir sanatçının kendine özgü görüşü, kuramı varsa, bunu yapıtlarında uygulaması beklenir. Oysa bizim kuramcı yönetmenlerimizin en bü yük özellikleri, kuramları bakımından filmsiz yönetmen olmaları dır; çünkü kuramlarına uygun, bu ramlarını yansıtan tek yapıt ortaya koyamamışlardır. Kendilerinin bile büyük zorlamalarla göstermeye çalıştıkları bir iki örnek, ya halis muhlis Yeşilçam ürünüdür, ya da «hidayete ermeden önce» çevirdikleri, dolayısiyle evlâdlıkzan reddettikleri eski filmlerinin doğrultusun dadır. Yani kaleme sarılınca halk sineması, ulusal sinema, milli sine ma, «ATÜT» sineması... ama alıcı nın başına geçince Yeşilçam sinemasını... Ortada aksayan, yolunda gitmeyen bir şey olduğu açık: Ya bu kuramlar, görüşler uygulanabilme yeteneğinden yoksun, ya da bu yönetmenler kendi söylediklerini uygulama yeteneğinden. Ister biri ister öteki olsun, önemli olan şu: Bir yönetmen üzerindeki yargıya söylediklerine göre değil, yaptıkla rına göre; yani kuramcılığına göre değil filmlerine bakarak varılır.

Sanırız, bu kuramcıların en bü yük zararı, okumaçan âlim yazma dan kâtip deyimini, film çevirme den yönetmen katkısıyle zenginleş tirmeleri oldu. Çünkü bu kuramcılık merakı, bazı gençlerde, film çe virmeden de, yalnızca sinema üzeri ne lâflar ederek de sinemacılık ya pılabileceği, sinemacı olunabileceği sanısını uyandırdı. Kuramcı yönet melerle birlikte bütün Yeşilçam anlayışına karşı çıkan, be'geci, ger çekçi, devrimci bir sinema yarat mak savında olan «Genç Sinema» akımının, birkaç amatörce film ve hep aynı şeyleri tekrarlayan beş altı sayfalık dergi arasında yitip git mesi de bundandır.

Nijat Özön

NESİN TRT DUVARINI AŞTI!...

Güngör Dilmen

TRT, Türk yazarlarını radyo oyunları yazmıya teşvik için birkaç yıldır olumlu diyebileceğimiz bir girişim içinde. Her yıl özel bir jüri kuruluyor, bir takım yazarlara birer saatlik oyun ısmarlanıyor. Hangi yazarlara oyun ısmarlanacağı gizli oya karara bağlanıyor. Aziz Nesin üst üste iki yıl sandıktan çıktı. İlk yıl yedi kişiye oyun ısmarlanacaktı, Aziz Nesin sıradan dördüncüydü. Jüri sonuçları Yönetim Kurulu'na bildirdi ve görevi orda bitti.

Sonradan hayretle öğrendik ki, o zamanki Yönetim Kurulu «görülen lüzum üzerine» ilk kararından vazgeçmiş, yalnız ilk üç kişiye oyun ısmarlandı. Aziz Nesin'le onu izleyen öbür yazarlar ipi kopmuş dağcılar gibi TRT'nin kaypak listesinden yuvarlanıp gittiler.

Bu yıl Aziz Nesin sandıktan yine çıktı, hem de ilk üç arasında. Artık zorunluluk mu diyelim, TRT'nin iyi niyeti mi diyelim, Aziz Nesin'den oyun istendi. O da yazıp vermiş. Şimdi mesele bu oyunun yayınlanıp yayınlanmamasında. Oyunun konusu da pek masum aslında : «Başarısız bir ozanın dramı.» Ama biz TRT'yi uyarmak isteriz, oyunun radyoda yayınlanması sakıncalıdır. Aziz Nesin'le bitmez ki iş, arkası gelir. TRT'nin «Arka sı Yarın» diye bir programı vardır, bu programda yerli ve yabancı romancıların eserlerinden radyofonik uygulamalar yapılır. Yıllardır bu programın yerli romancılar faslı üç dört yazar arasında dönüp duruyordu, kimsecikler de şikâyetçi değildi. Şimdi bir Orhan Kemal, bir Kemal Tahir, bir Yaşar Kemal, bir Fakir Baykurt, «Biz de roman yazarız!» diye ortaya çıkarlarsa ne olur? Var mı böyle Türk romancıları?

TRT ayrıca Aziz Nesin'le bir röportaj yapmış, evine gelip Türkiye'deki yazar sorunları üstüne uzun uzun konuşturmuşlar. Bu konuşmayı da kesintisiz olarak radyoda dinliyeceğiz herhalde. Öte yandan Ankara televizyonu da Nesin'in bir oyunundan bölümler yayınlamış. Hadi hayırlısı. Nice reklam şirketlerinin, İşporta şarkıcılarının yüz edindiği TRT'de AZİZ NESİN' in yayınlanması TRT için gerçek bir başarıdır. (Aziz Nesin için değil.)

bilgi yayınevi
sunar

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Sodom ve Gomore 10.—
Hükûm Gecesi 10.—
Gençlik ve Edebiyat Hatıraları 12.5
Zoraki Diplomat 10.—
Politikada 45 Yıl 10.—
Nâzım Hikmet
Kuvâyi Milliye 12.5
Kemal Tahir'e Mahpusanelden Mektuplar 15.—
Kemal Tahir
Devlet Ana 20.—
Yorgun Savaşçı 12.5
Kurt Kanunu 15.—
Göl İnsanları 15.—
Aziz Nesin
Memleketin Birinde Hoplirinam 12.5
Namus Gazı 7.5
Pertev Naili Boratav
Az Gittik Uz Gitlik 15.—
Cevdet Kudret
Karagöz -I- 15.—
Karagöz -II- 20.—
Dilleri Var Bizim Dile Benzemez 5.—
Doğan Avcıoğlu
Türkiye'nin Düzeni 30.—
31 Martta Yabancı Parmağı 7.5
Fakir Baykurt
Amerikan Sargısı 15.—
Efendilik Savaşı 7.5
Azra Erhat
Mavi Anadolu 7.5
Haldun Taner
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü 5.—
Güngör Dilmen
Midas'ın Kulakları 4.—
Kurban 6.—

bilgi yayınevi
Sakarya Caddesi, No. 8
Yenişehir Ankara

KİTAPLAR

UMMAN NİNENİN MEKTUPLARI

cevdet kudret

Bu yazımda, Türk okuyucusuna büyük bir köylü yazarı tanıtmak istiyorum. Ne var ki, bu büyük sanatçının okuyup yazması yok. Görgü, duygu ve düşüncelerini sözle bildirmiş, bir okur — yazarımız da olduğu gibi kâğıda geçirmiş. Sanatçımızın adı **Umman Nene** (Ummühan olsa gerek). Denizli'nin Acıpayam ilçesine bağlı Kırca köyünden dışarı adımını atmamış ömrü boyunca, Aramızda, yurdumuzun yetiştirdiği sayılı büyük sanatçılardan birinin varlığını 1964 yılına kadar hiç kimse bilmiyordu, o günden bu yana da farkına varan olmadı pek... Umman Nene'nin ölen kızından kalan bir torunu var: Gara Amat (Kara Ahmet). Günün birinde Ahmet askere gitmiş. Umman Nene, torununa mektuplar yazdırmış köyünün öğretmenine. Öğretmen Mehmet Yılmaz. sezmiş Umman Nene'deki cevheri, mektupların birer kopyasını almış, 1964'te kendi olanaklariyle Denizli'de bastırmış.

Sanatçımız, kılı kırk yaran yaman bir gözlemci. Elimizdeki bu 25 mektubunda ikti sat ve tarımdan eğitime kadar köyün bütün sorunlarını, hem de ilerici bir tutumla, ele almış, eleştirmiş, sırasına göre övmüş, sırasına göre yermiş; çevrenin gelenek ve göreneklerini, günlük hayatın girdisini — çıktısını, kendisinin ve başkalarının duygusal dünyalarını inceden inceye önümüze sermiş. Ben ki mektup, anı, deneme türlerine düşkünümdür; çoktandır bu kadar güzelini okumamıştım. Kitabı bulabileceğinizi sanmıyorum. Onun için, bol parçalar aktararak tanıtmaya çalışacağım.

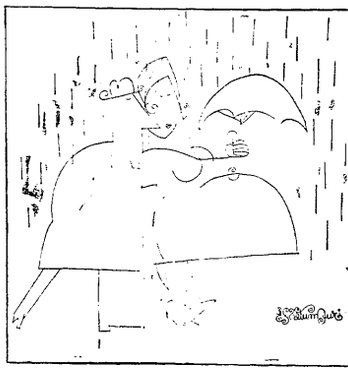

Umman Nene, mektuplarının giriş bölümlerinde, torununa sevgiyle sesleniyor. Biz de ilkin o bölümlerden örnekler verelim :

Ey benim derumi dilden, câni gönülden ,lâlına (lahana) gibi dürülgen, gursağımın incisi, gözümün zencisi, bağrımın dört parmak aşşasında zabah yıldızı gibi parıl parıl parlayan, gök boncuk gibi ışıl ışıl ışıldeyen, çay gibi çağıl çağıl çağıldeyen, gıymatım, çılbağım, garibim, kimsesizim, yavrım, yitimim, aslanım, gaplanım, evranım, gülüm, Gara Amad'ım benim! (s. 5)) Ey benim (...) elimin asası, gönlümün tasası, evlerimin yakışığı, gızların aşığı eli, bıçaklım, beli saçaklım, avlumun harımı, köyümün yarını, kimsesizim, yitimim, gara gevreğim benim! (s. 12)/ Ey benim derumi dilden, câni gönülden pek sevgili mercanım, gülcanım, filcanım, aslanım, gaplanım. tosunum, Gara Amad'ım benim! (s. 27) / Ey benim derumi dilden, câni gönülden pek sevgili aslanım, gara gartalım, akıllım, zeyinnim, goca guşum, datlı yokuşum, inci dişlim, ağır gidişlim, şal guşşaklım, anasızım, yürek sızım, gara guzum, iki gözüm, kimsesizim, ıldızım, gürbüzüm, çılbağım, dilbarım, Gara Amad'ım benim! (s. 31) / Ey benim pek sevgili, gözel Amad'ım, ısıl böğrülce gözlüm, datlı sözlüm, mercanım, fidanım, bi denem, kimsesizim, ağır başlım, galâm gaşlım, sümen burunnum, gara tosunum, evranım, anasızım, gadersizim, yürek sızım, aslanım benim! (s. 34 / Ey benim boku uzunum, gara yosumum, iki gözüm, tosunum, fildir fildirim, sümen burunnum, deve durumu gibi öğsüz Amad'ım benim! (s. 41) / Ey benim bağrı yanığım, uyanığım, bulanığım, gınalım, ayan sınalım, aslan Amad'ım benim! (s. 5)/Ey benim denuni dilden, câni gönülden, pek sevgili zoburum, tokurum, hopur hopurum, evranım, şahbazım, kimsesiz yavrım benim! (s. 65) / Ey benim güz çiçeğim, guduredden gınalım, soyu gözelim, yanağı bezelim, tosun oğlum benim! (s. 69) / Ey benim ışılak ıldızım, bi denecik nazlım, gara gözlüm, kimsesiz yavrım benim! (s. 84) / Ey benim cîgerimiğ köşesi, mahallenin paşası, evlerimin neçesi, gara gözlüm, datlı sözlüm, güler yüzlüm, uzun boylum, yitimim, kimsesizim, gara gevreğim benim! (s. 88)

Seslenişteki bu anlatım kıvraklığı sözcük zenginliği dikkate değer. Bu kıvraklık ve zenginliği alkış (hayır — dua) ve kargış (bed — dua) larda, ayrıca kavga sözlerinde de bulunuyoruz. Ev işlerinde kendisine yardım eden Durgadin'ı (torununun nişanlısı) şöyle övüyor ve alkışlıyor :

Allah ırazı olsun gızcağız iki güne bi gelip, görünen hızmatlarından çalışıveriyo. Hadda dün gine bizim evdeydi de damı bile o kürüyevdi. Ben de. «Ah benim ak topanım, sarışın saşlım, gözel gızım, gövercinim, hopur hopurum, galem gaşlım, işgüzarım, iki gözüm, nazlı güllüm, mor zümbüllüm, al bürgüllüm, bol görgüllüm, yaveşim, günaşım, bülbül sımalım, kek lik gidişlim ırafan (şahban) emişlim güzel görüşlüm; naha Allah seni allı başlı gelinner etsin eyi günner gör, mura dına er, gonca güller der, baş ucun bunar ayağ ucun göl os sun, evlerine sarı buydeyler (buğdaylar) yağsın; naha İ-rahbım sencezi yazmalı Durgadın'ım, gum deye avışladı ğın altın ossun, yokuşun enlş. enişin datlı ossun!» deye de ye vedim gâri. (.. 34 — 35)

(Sonu var)

* * *

Doç. Dr. Türkkaya Ataöv

12,5 Lira
İsteme Adresi:
P. K. 100, Cebeci - ANKARA
(Devrim - 004)

* * *

«AYDINLIK» YİNE TOPLATILDI

«Aydınlık» genç sosyalist aydınların aylık fikir dergisidir. «Fikir suçu olmaz» ilkesi gittikçe güç kazandığı ve Anayasanın «fikir suçu tanımadığı anlaşıldığı halde, bu dergi ısrarlı bir baskı altında tutulmaktadır. Aydınlık'ın 12 nci son sayısı da toplatılmış, vazar Doğu Perinçek ve yazı işleri müdürü Vahap Erdoğlu, Savcılığa çağrılarak, «suç işlemeye tahrik ve teşvik ten ifadeleri alınmıştır.

Böylece Aydınlık'tın her dört sayısından biri toplatılmış olmaktadır.

«Milletlerarası gelişme yarışında Türkiye»

Devlet Planlama Teşkilâtı eski müsteşarı Memduh Aytür'ün «Milletlerarası Gelişme Yarışında Türkiye» adlı, bir incelemesi, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu yayını olarak çıktı. Aytür, kitabının amacını şöyle açıklıyor : «...Milletlerarası gelişme yarışında kalmıştır 1964 rakamlariyle, adam başına düşen gayri saf millî hâsılada Lübnan, Irak, Gana gibi ülkelerin bile gerisinde bulunuyoruz. Meselâ Lübnan'da adam başına düşen gayri safi millî hâsıla 392 dolar iken, Türkiye'de 245 dolardır. Denebilir ki, «Geri kalmışız, ama arayı kapatıyoruz.» Ama gerçek, hiç de öyle değildir. 1953 - 1964 döneminde bizi geçen ülkeler ise, ibret vericidir: Hindistan, Pakistan, Cezayir, İran, Irak, Sudan, Suriye.

Ama bu konuda da denebilir ki, «farklı hesap tarzları dolayısiyle, yukarıdaki rakamlar da gerçeği yansıtmaz.» O zaman bellibaşlı maî ve hizmet üretim ve tüketimi ile üretim endekslerinde kitaptan yararlanarak yaptığımız tablo, uluslararası yarıştaki durumu en iyi şekilde göstererek ve herhalde bu göstergelere kimse itiraz edemiyecektir.

Alan	Bizi geçen bâzı ülkeler
1— Adam başına elektrik üretimi	Irak, Mısır, Formoza, Bulgaristan, İspanya
2— Ham çelik tüketimi	Formoza, Suriye, Irak, Yunanistan,
3— Adam başına çimento üretimi	Formoza, Suriye, Irak, Yunanistan.
4— Kâğıt üretim (gazete kâğıdı hariç)	Mısır, Bulgaristan, Yunanistan, Hindistan.
5— Gübre üretim	Mısır, Brezilya, Formoza, Hindistan.
6— Adam başına pamuk tüketmi	Arjantin, Mısır, Bulgaristan, Yunanistan.
7— Gübre tüketimi	İspanya, Hindistan, Mısır, Meksika, Formoza, Pakistan. Peru, Mısır.
8 — Tarım üretiminde gelişme,	Hong - Kong, Lübnan.
9— Deniz Ticaret Filosu	Gana, Pakistan, Mısır, Tayland.
10— Limanlara boşaltılan mallarda gelişme	Hindistan, Pakistan, İran, Mısır, Formoza.
11— Demiryolu taşımasında gelişme,	Irak, Arjantin, İspanya.
12— Kamyon ve otobüs başına nüfus	Hindistan, Filipinler, Kore, Formoza.
13— İyi vasıflı yol	Mısır, Tayland, Brezilya.
14— İhracat artışı	Mısır, Filipinler, Tayland, Arnavutluk.
15— Adam başına İthalât	Formoza, Pakistan, Mısır, Gana.
16— Dışarıdan gelen mektuplar	Hindistan, Formoza, Brezilya, Kore.
17— Bilimsel ve teknik kitapların yayınlara oranı	Meksika, Mısır, Filipinler, Kore, Formoza, Arnavutluk.
18— Teknik öğretim çabası	Mısır, Gana.
19— Adam başına gazete kâğıdı tüketimi	Birmanya, Tayland, Şili, Kore, Lübnan.
20— Okur - yazar oranı	Endonezya, Formonza, Tayland, Panama.
21— Okur - yazar kadın oranı	Mısır, Hindistan, Gana, Formoza.
22— Yurt içi mektuplaşma	Suriye, Lübnan, İspanya.
23— Proteinli besin alma	Gana, Suriye, Mısır, İran, Hindisten, Arnavutluk.
24— Sinemsya gidiş	

Yukarıdaki tablo, birçoğu yeni kurulmuş Afrika ülkelerinden, darbeler ve savaşlarla yanmış yıkılmış uluslardan bile geri kaldığımızı açıkça ortaya koymakta ve kalkınma edebiyatının gerçekler karşısındaki durumunu anlatmaktadır

Memduh Aytür'ün kısa incelemesi, yeryüzünde hangi noktada bulunduğumuzu, hayallere yer vermeden tesbit ederek, ciddi bir kalkınma çabasına girişmemiz zorunlu luğunu belirtmekte, önemli bir hizmet yapmaktadır.

A.B.K.

Önce SİLÂH VE KALEM

«Silâh konuşunca kalem susar» diye yazmış Hüseyin Cahit bir zamanlar. Sanmışlar ki no zaman bir silâh konuşsa kalemler hep susacak. Yanılmışlar. Silâh sesleri, gözdağları korkutmuyor yazarları artık. Daha da güçlendiriyor, yüreklendiriyor.

Bir genci vurmuşlardı Beyazıt meydanında, neredeyse on yıl olacak. Anısına bir anıt yükseltmek ereckte. Çatlayan bir yumruk havaya uzanmıştır. Baskıya, zorbalığa, haksızlığa karşı direnen gençliğin iç dünyasını bulduruz orada. Öyle şeyler bir daha olmaz sandık. 28 Nisan 1960 dakı aydın gençlik kıyımı bir daha yaşanmayacak. Anayasa, çok partili düzen, herşey herşey önleyecek bunu.

Olmadı biri bile. On yıl geçmeden genç aynı meydanda, hem bu kez adı «Hürriyet» olan bu meydanda, hem de Emeksiz'in anısına dikilmiş yumruğun yanıbaşında çekildı bir silâh, vurdu genç İlğin önde gelen savaşçılarından birini. Emeksiz polis tabancasından çıkan serserî bir kurşunla yıkılmıştı. Ama bu kez öldürmek istediyle sıkılan bir kurşundu Özgür'ün canına kıyan.

Silâhlar konuşuyor. Durmadan hem de. Ama kalemler susmadı, susmayacak. Ahmet Samim'i vuran silâh Hüseyin Cahit'i de susturamamıştı zaten. «Silâh konuşunca kalem susar» derken silâhların patladığı yerde kalem bir yana konur silâha sarılınır demeye getirmişti. Hem de kendi partisinin silâhşörlerini karşısına aldığını bile bile yazmıştı yazısını. Fikri, düşünceyi tabanca gücüyle, bilek gücüyle sindirmek İğrenç bir şeydi onun gözünde. Fikir, fikirle altedilirdi ancak.

Bir de bugüne bakalım. Hürriyet meydanında sivil polis olduğu söylenen biri çekip tabancayı vuruyor genç bir üniversiteliyi. Orda burda başka tabancalar da patlıyor gençleri yere serecek. Ama ne katil ortaya çıkıyor ,ne de iktidarcı gazetelerin yazarlarından Hüseyin Cahit'in o soylu davranışına benzer bir şey görülüyor. Tam tersine «oh oldu, iyi oldu» diye alkış tutan eller, katiflere övgüler düzen kalemler ortada...

Emeksiz'ler, Özgür'ler, daha başkaları işte bunun için ölmezler, ölemezler. Bir anlamı, yitip gitmez birer sembo; olurlar da ondan. Bir toplum yerinde saymayacaksa, ilerleyecekse bağımsız olacaksa, bağımsızlığı için savaşacaksa, bu yolda kurbanlar verecektir. Bir kişi gider ölümsüzlüğe, ama bin kişinin yaşamından yeni bir ışık doğar. Tabancaların gürültüsü karşısında sinmeyen kalemler, özgürlük savaşında, uygarlık savaşında kanlarını döken genç aydınlar Türkiye'nin mutlu yarınlarını hazırlıyanlardır.

Silâh patlayınca herkes siner, susar sananlar aldanırlar. Ne kalemler susar, ne devrimciler bıkar, korkar, savaştan kaçar. Tam tersi olur umulanların. Özgürlük denen değer böyle korunur ancak. Bilone ne demişti «Fontamara» adlı romanında: «Doğruluğuna inandığı şey için savaşan insandır ancak özgür olan. Özgürlük başkalarından alınan bir sadaka değildir. Özgürlük, kişinin kendi gücüyle ulaştığı bir şeydir»

Oktay Akbal

dergiler dünyası

YAKIN günlere kadar «mecmua» denirdi; Arapça «cem» kökünden türetilen —câmi mecmâ mecmaa, mecmu, cemâat, cemâât, mecmâmî, câmia, icmal, icmâ, icmâen, icmâî, icmâlen, tecemmu, tecemmuat, tecemmüm.... baş ka kelimeler de bulunduğu için sözlüğümüzde, herkes bilirdi anlamını: «Cem olunmuş, toplanmış ,bir araya getirilmiş şey, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap - dergi.» Türkçe fiil köklerine — gi eki katılarak yapılan nice güzel ad gibi — yergi, sevgi, savgı, vergi, yaygı, dizgi, sezgi, bilgi... — Türkçe Sözlük'teki karşılığıyla: «Siyaset, edebiyatı, teknik, sanat ve bilimle ilgili konuları gazeteden daha sıkı bir yolda inceleyen ve gündelik olmayan süreli yayın.»

Gazetenin bütün amacı günlük haber hızına yetişmektir. Bu amaç, bir yerde bütün özürleri haklı gösterr ve bütün kullanımlar buna göre değerlendirilir. Olaylar yorumlanır ama o haberin manşet ölçüsünde: gerçekler aranır ama günlük yankının etkisi oranında. Böylece her gazete eskitir bir gün öncekini. Çok meraklısı değilseniz, gazete yırmidört saatlik ömürle vardır sadece. Bütün o örgütlenme, o resimler, o mizanpaj uslatıkları, o haberleşme ağı, bütün bunları allayıp pullayıp sunmaya yarayan eğlencell yazılar, fikir konuları, **bilmeceler**, bulmacalar, derlemeler, resimler... Hepsi bir noktada o günün doğrusu ölçüsünde vardır sâdece. Yılda yalnızca iki defa —Ramazan ve Kurban bayramlarında— tatil yapan basının, yerini zoraki tutmaya çalışan «Bayram Gazete»sinde bu ölçünün iflâsını görmüşsünüzdür sanırım. Her gazete, bayram ertesinde ,yerine getirilmemiş bir görevin özrü gibi çıkmadığı günlerin haber özetleriyle başlar işe.

Onun için günlük olmayan her yayın organı, adı ve sıfatı ne olursa olsun, aslında bir dergi niteliğindedir dalma. Olayları bir haftalık aralıklarla izleme ölçüsü; onları ayıklamayı, özetlemeyi, sınıflamayı, değerlendirme göre ayırmayı, ölçüp biçip asıl etkisiyle sunmayı gerektirir. Gazeteye göre daha doğru bir yankı birimidir bu. Yanısıra haftalık gazetelerin, hazırlanmalarına olanak veren zaman rahatlığı ölçüsünde kültür - sanat olaylarına daha tutarlı bir yer verişleri vardır. Bu anlamda en az gazeteler kadar haftalık gazete - dergilerin etkilerinden söz edilmelidir ülkemizde: Herhalde AKİS'i, KİM'i, MEYDAN'ı, YÖN'ü hatırlayacaksınız.

«Basın İlân Kurumu»nun denetiminden geçerek, yüz ölçümleri, sayfa sayıları, yayın süreleri ve fiilî satışları bakımından uygun görülerek resmî ilân ve reklâmları yayımlamaya hak kazanan gazeteler İstanbul'da 23, Ankara'da 20, İzmir'de 6 tanedir .(En düşük satış 1000, en yüksek sürüm Eylül ayında 656370.)

Dergilere gelince: alışılmış bir birime göre dergiler, siyasî, aktüel. meslekî, spor, mizah, magazin, fikir, - sanat, çocuk, sanat, fikir, siyasî - aktüalite, onbeş günlük ,aylık, birkaç aylık yayın süreleriyle ayrı görevlerle ölçülmektedir.

Bugün Türkiye'de, Basın İlân Kurumunun gözleminden geçerek resmî ilân ve reklâm yayınlamayı hak eden — inanmıyacaksınız— tam 138 aylık dergi vardır; Yukarda saydığımız çeşitli niteliklerde: Sanat, Av, Aydınlık, Ayşe, Banka, Barış Dünyası, Batı Trakya, Belgelerle Türk Tarihi, Bilgi, Bizim Pınar, Basında Geçen Ay, Çağrı, Çiftlik, Çerçeve, Çalışma ve İş Çayeli, Çaba, Derya, Danet, Deniz, Demiryol, Defne, Doğruyol, Demokrasi, Demokrasi Milletleri ve Türkiye, Dış Âlemi, Devrek, Elektrik Mühendis Emre, Esnaf ve Sanatkâr, Flâtun, Fenerbahçe, Fen Dergisi. Günün Kadını, Güney, Güvercin, Genç Adam, Geçen Olaylar, Hisar, Hareket, Halk Evleri Dergisi. İlgaz, İller ve Belediye, İller Bankası Dergisi, İmece, İstanbul Sanayi Odası Dergisi, İktisadî Yürüyüş İktisad Dergisi, İktisadi Yükseliş, İktisad ve Maliye, İstanbul, İstanbul ve Hilâl, İşveren, İzmir Ticaret Odası Dergisi, İslâm Medeniyeti, İş ve Sigorta, Kadın, Kalkınan Köylü, Karma Ekonomi, Karınca Kooperatif, Kemalizm, Köy Postası, Kalkınan Türk Sanayii, Köylünün Sesi, Kalkınan Dünya, Karadeniz, Kemalist Ülkü, Kavaklı Milliye, Kültür, Kemalist Gençlik, May, Mimarlık, Millî Ekonomi ve Ziraat, Musikî, Millî Hareket, Millî Işık, Mühendis ve Makina, Mensucat Meslek, Millî Cephe, Modern Hayvancılık ve Ekonomi, Modern Türkiye, Orkestra, Orta - Doğu. Ön - Asya, Oto Magazin, Orman Mühendisliği, Polis Dergisi, Polis Magazin, Pîlânlı Köye Doğru, Pancar, Papirüs, Pirelli, Ruh ve Madde,Sigorta Dünyası, Sevgi Dünyası, Sanat Dünyası, Standart, Sanayilinin Sesi, Sevk ve İdare, Soyut, Sohbetler, Sağlık ve Kadın Dünyası, Türk Birliği, Türk Dili, Türkiye Anglo - Amerikan, Turizm, Türkiye Harp Malûlleri Gazileri, Türkiye Folklor Araştırmaları, Türk Ticaret Almanağı, Türkiye Mühendislik Haberleri, Tıp Dünyası, Türkiye ve Dünyada Turizm, Türk Kadını, Türkiye ve Dünyada Tarım, Türkiye İmar ve Turizm Sanayi Derneği, Tarım İşçisinin Sesi, Türkiye Tribün, Türkiye İthalat - İhracat Postası, Türk Basın Birliği, Tomurcuk, Trafik Dünyası, Ülkemiz, Ülkücü Öğretmen, Veteriner Hekimleri, Varlık, Yacht, Yeni İnsan, Yeni Sanayi, Yeditepe, Yelken, Yeşilay, Yeni Dergi. Yeni Ufuklar, Yeni Yayınlar, Yapı ve İmar Bülteni, Yeni Sağlık Âlemi, Yeni Halk Ansiklopedisi, Zerbank - San., Çalışma Hayatımız ...

Onbeş günlük kararlarla çıkan yedi dergiyi bir yana bırakabilirsek bugün haftalık sürelerle yayınlanan dergiler, üçü İzmir, ötekileri Ankara ve İstanbul'da olmak üzere tam 37 tanedir: Ant, ABC, Akbaba, Durum, Devlet, Dost, Ekonomi ve Politika, Foto - Spor, Geçit, Gençlikte Hamle, Gözlem, Hayat, Hız, Hüryol, Hafta Sonu, İstanbul Ticaret, İttihat, Kadın Sesi, Meydan, Mavi Kırlangıç, Out Look, Pardon, Papağan, Resimli Roman ,Rumeli ve Anadolu Postası, Ses, Sobe, Şık, Politika, Türk Solu, Tutum, Turizmsan, Türkiye İktisat Gazetesi, Yarın, Yeni Beşiktaş, Yeşil Bilecik, Tempo...

Yukardaki ayrıntılı sınıflamayı burada tekrar analım; şüphesiz bu dergilerin amaçlarına, niyetlerine, özlerine, ilkelerine, yöntemlerine göre değişen toplam niteliklerî birbirinden ayrıdır.

«Türkiye İçin Devrim», işte bu kalabalık kargaşalık içine doğ maktadır. Siyasî «haftalık, yazı»te» görevi ve kültür - sanat olaylarını izleme - **yorumlama sorumluluğuyla «Devrim»**. Türk okuyucusunun adlarını bile bilmediği bu yüzlerce aylık - onbeş günlük - haftalık dergiler arasına hem bir gazete olmak görevi, hem bir dergi değeriyle bilinçlo gelmektedir. Türk okuyucusuna, adını ve değerini belletme, onaylatma isteğinin iradesiyle. Emeğinin yankısı, okuyucusunun kişiliyle değerlenecek: çıkışının nedeni, getirdiği görüş ve yorum özgünlüğüyle belirlenecek. Bu arada «Devrim», öteki dergilerin getirdiği her güzel şeyi yansıtıp yankılatmayı da doğal bir görev bilecek.

Rauf Mutluay

IRGATIN TÜRKÜSÜ

Doğan Hızlan

Irgat'ın Türküsü (şiirler), Cahit Irgat, Kapak:Ersal Yavi, Ağaoğlu Yaynevi, 160 Sayfa, 7,5 lira.

Türk toplumcu şiir çizgisinin nereden başlayıp nereye vardığını, nasıl bir gelişme gösterdiğini bilmek öğrenmek gerek. Özellikle bu şiir anlayışına ağırlık tanıdığımdan değil şiir dünyasının bü tününü anlamak isteyen her kesin bu şiir anlayışımızı da bilmesini istediğimdendir. Bir şairin bütün şiir kitaplarını bir ciltte toplaması okuyucu için büyük kolaylıktır. O bir ciltte şairin nereden çıkıp nereye vardığını, onun şiir serüvenini izlemek ola nağını bulacaktır.

Cahit Irgat'ın ilkönce «Ortalık» ın tanıdığım ben, o kitaptaki şiirler beni sanat çının diğer şiirlerini de tanımaya iteledi. Cahit Irgat'ın kitabı, toplumcu şiir üze rine açılan tartışmalara örnek gösterilecek önem taşıyor. Nedense 1960'tan bu yana bu şiir çizgisini övenler diğer şiir türünü inkâra kalktılar. Evet nice şairin hakkı yenmiştir, niceleri yazmadan yoksun bırakılmıştır ama salt bu açıdan yapılacak değerlendirmeler, onların sanatlarına şiirlerine hakaret olur ve eserlerinin edebiyat dışı ölçütlerle değerlendirilmesi gibi yakışıksız bir durum doğurur.

1945 yıllarının ve yakın sonralarının şairleri bugün birkaç şiiriyle de olsa dergilerde, antolojilerde gözüküyor. Tabii ki biz bu şiirleri 1969'un şiir ölçütleriyle değil o yılların koşulları ve edebi yat dünyası içinde değerlendiriyoruz.

Biz Irgat'ın bu kitabını çözümlemeye çalışmakla 1945'ler ortamının da havasını - genel çizgileriyle ve çok yüzeyde de olsa - verebileceğimizi sanıyoruz.

Cahit Irgat bu tek ciltlik kitabında **Bu Şehrin Çocukları'** ndan bu yana yazdıklarını biraraya getirmiştir.

Evet, toplumcu ve toplumsal tema'lar ağır basıyor, ama bu özün işlenişi hiç de gerçekçi poetikanın biçimsel özünü taşımıyor. Acımalar yakınmalar, dirençler belirmiş, billurlaşmış bir dünya görüşünün ürünleri olarak değil, günlük yaşayışın esinlerliyle belli ediyor kendini. Bu romantizmin boyunduruğundaki toplumsallık, üstelik ölçünün uyağın emrindedir. **«Ben muzaffer bir milletin - Kahramanlar kahramanı - şimdi önünde mendil - parsasını topluyorum - büyük zaferin»**

Irgat'ın şiiri vurucu bir hava taşır, bu hava biçim gücünden değil söylevişindeki tavrından doğar. 1945 şiirinin toplumcularında Garip'çilerinde de bu özellik baskındır. Şiir okunmaktan çok söylenince insanı vuran ancak erkekçe okunan bir türdür. Irgat bunun en ilgi çekici örneğidir. Ölçülü uyaklı bir şiir dili ona daha da yardımcı olur. Okuyanı kamçılayan bu şiirler kaıamsar bir dünyanın tablosunu çizer. Evet kendi omuzbaşlarından biraz farklı olarak Irgat'ta umut belirtileri görülür, kapılar kapalı yollar çıkmazdadır. **Harp Meydanı** ve **Nafile** şiirleri bu kanımızı destekler. İnsanoğlu için yaptığı bütün çabaları **Nafile** bulur bir yerde öyle bir şiir iskeleti vardır ki, onun içine mutluluk sızmaz, bahar girmez, girse de başarılı bir şiir çıkmaz ortaya. **Bizim Mahallede Bahar** örnektir söylediklerimize.

Irgat ezilen insanı dile getirir, ama Nâzım Hikmet'te, A. Kadir'de olduğu gibi ezilen insanın yaşama sevincini, umudunu hiç ele almaz. Yalnızca ona acır, kendi kendine kahreder. Bu yüzden de insana sevgisi de, somutluktan çıkıp soyut ve evrensel bir hümanizmaya dönüşür.

Rüzgârların konuşuyor (1947) de Irgat romantizm' den uzaklaşmış, gerçekçi özün biçimini bulmaya çalışmıştır. Burada «İnsanlığın şarkısı» nı dile getirir

«Önce ekmekler bozulduğu sonra herşey,» Oktay Akbal bir kitabına böyle başlar, İkinci Dünya Savaşının yurdumuza sızmasını anlatan özet bir tanımdır bu. Bunca insanın canına kıyıldığı, kırımların, kıtlıkların kol gezdiği bu yıllar Irgat'ta yansır, artık imaj yapılarına dikkat etmiş, Garipçi'lerin poetikalarından da kendine gerekli olanı seçmiştir. 1945 ortamının sanatçılarının yaşamasını, bütün yaşam öykülerini Rüzgârlarım konuşuyor'da buluruz: «Harpte şehit - Sulhte şehit». Şair artık bu söyleyişlerini şiirin kurallarına göre değil de düzyazının rahatlığına ve açıklığına uyarak yazar.

Bu kitapta en dikkate değer şiir XXI. bölümdür, Irgat'ın mutluluk taşan sayılı şiirlerinden biridir toplumcu ve romantik gerçekçiliğini de ölçülü bir senteze ulaştırdığı çalışmalarının başında gelir. gül be toprak, gül. **Op egül be toprak gül yüzüne. Op elini çiftinin-Gül be güneş saz benize — Gül de güller açılsın.» «Kahvede kâğıt açan avare - Şu duvarcı, arabacı, amele - Bel bağlamış yedi karış ömüre.»**

İlk kitabından bu yana Irgat'ın çok kullanılan bir sözcüğü ile karşılaşacaksınız: RÜZGAR. Şair bu kullandığı sözcüğe büyük anlamlar yüklemiş, esmelerin, esintilerin, fırtınaların sesini, şiirinde söyleyiş, okunuş tavrı olarak benimsemiştir.

Ortalık (1952) ta artık Irgat nasıl söyleyeceğini ustaca bilen bir kişilikle çıkar okuyucunun karşısına. Onceki şiirlerinde görülen dağınıklık, fazlalık ortadan kalkmış, bir yoğunlaşmaya gitmiştir.

Artık Irgat, şiirin uyak ve ölçülerinden kurtulmuş ama toplumculuğundan da bazı fireler vermiştir. Bunca kâ**Son şiirlerinde şiir dili en üs**sonudur. Bireysel özgünlüklerini topluma yükleyen bir kişi olarak çıkar ortaya. Oğlu Mustafa'ya tanıtığı dünyanın yaşanılacak yanı yoktur. İnsanları bile taşlaşmış tır onun dünyasının.

Irgat son bölümlerde, birey olarak çöken, güvenini yitiren bir kişi olarak karşımıza çıkar. Artık o meydan okuyan, rüzgârlar estiren kişi şiir imajlarının ardındadır. Savaşı terkeder ve bayrağı genç kuşağa bırakır. Artık yaptıklarının bir yankısı, bir yararı olmadığını anlamış başkalarının şiir yerine umutsuzluk tema'sını işlemiştir.

Kitaba adını veren **«Irgatın Türküsü»** yalnız Irgat'ın değil bütün 1945 omuzbaşlarının ruh halini ortaya koyar. Son şiirlerinde şiir dili en üstün düzeye varınış, gerçekçiliğin biçimsel gereklerini rahatça kullanmaya başlamış romantizminden bütün bütüne sıyrılmıştır.

Bugünün genç kuşak okuyucusu onu değerlendirirken bazı düşüncelerı neden şiirle iletmiş olduğunu, bildirilerini neden bu yolla göndermek gereğini duyduğunu sorarlar. Ama 1945'leri yaşayanlar , bazı şeylerin ancak imge ve görüntü sığınağının arkasında söylenebileceğini bilirler. O zamanın şiiri, işleyiniı (fonksiyon) böyle yapabiliyordu.

Irgat'ın türküsü'ne kulaklarını kapamayın gerçekçiliğe şiirleriyle katkıda bulunmuş, içten yürekten bir şairin söylediklerini öğrenin. İyi mısralar, iyi şiirlerden çok iyi bir yüreğin ürünleri de ilgilendirsin isterim sizi.

DEVRİM

KARANLIK BİR GİDİŞ

Seçimlerden sonra Türkiye yine aynı Türkiye'dir ve hiçbir şey değişmemiştir. Oysa Türkiye, mutlaka değişmesi gereken bir ülkedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, bütün güçlüklere rağmen, iyimserdik. Çok geçmeden tam bağımsız bir Türkiye kuracağımıza ve çağdaş uygarlığa ulaşmış bir millet olacağımıza inanıyorduk.

Cumhuriyet, simdi «ellinci» yılına yaklaşmış bir Türkiye'nin manzarası karanlıktır.

Kemalizmin yoktan varettiği Laik Türk Devleti, mezhep, aşiret ve tarikat kavgaları içinde, çözülmekte, çökmekte ve için için erimektedir. Bölücü akımlar kuvvetlenmektedir. Oy uğruna en kutsal değerleri satışa çıkarmakta pervasız politikacılar milleti taprip eden, mezhep, aşiret ve tarikat kavgalarını sorumsuzca körüklemektedir.

Milletlerarası petrol şirketleri ve emperyalizmin hizmetindeki çağdışı devletler, Atatürk Türkiyesini petrol, dolar ve sterlin kokan şeriatçılığın aşınıp yeniden düşünmesi amacıyla, içerideki şer kuvvetlerini seferber etmişlerdir. Oy kaygusuyla şer kuvvetlerine yaranmaya çalışan, hiç değilse onların hışmından kaçınmayı marifet sayan politikacılar Abdülhamit ve Vahdettin şeriatçılığını hortlatmaktan istiyenlerin, dolaylı, ya da dolaysız yoldan suç ortaklığını yapmaktadır. Böylece kanlı bir kardeş kavgasının tohumları ekilmektedir.

En ileri görüşlü siyasi partiler dahi, siyaset borsasında çuval dolusu oy satan seyh, ağa, aşiret reisi ve tefecilerden medet umnmakta, feodalizm ve kalıntılarından, mezhep ayrılıklarından ve etnik özelliklerden yararlanmaktadır. Milli irade, milli irade satıcılarının elinde, halkın ezilmesine, milletin çözülmesine ve uydulaşmasına yol açmaktadır.

EKONOMİK ÇIKMAZ

Çağımız, hızlı kalkınma çağıdır. Azgelişmiş bir ülkenin 20 - 25 yıl içinde azgelişmişlik çemberini kırması ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması mümkündür bugün. Düne kadar Türk Devletinin birer eyaleti olan ülkeler, 18 - 20 yıl içinde kalkınmayı başarmışlardır. Ufak Bulgaristan'ın adam başına ihracatı, Türkiye'nin ihracatının on katını aşmaktadır. Cumhuriyetin elinci yılına doğru traktör imâli için hâlâ Batı firmalarının montaj tesislerine sığınırken, küçümsediğimiz Bulgaristan, Hindistan'da traktör fabrikaları kurmaktadır. Üçüncü Dünya ülkeleri, «fabrika yapan fabrikalar» kurarak ekonomik bağımsızlığa kavuşma ve hızla kalkınma yarışı içindedir. Türkiye bu yarışta gittikce geride kalmaktadır.

Cumhuriyetten beri elli yıla yakın bir çabadan sonra ve ancak makinası, ham maddesi, yedek parçası ve teknik bilgisiyle dışarıya bağlı bir «montaj» ve «ambalaj» sanayii kurulabilmiştir. Genellikle, yüksek gelir gruplarının lüks tüketim ihtiyacını karşılaşmaya yönelmiş, aşırı tekel kârlarıyla çalışan böyle bir sanayi, ekonomik bağımsızlığı sağlamak şöyle dursun, dışarıya bağımlılığı artırmıştır. Toplam ihracat gelirimiz 4,5 milyar lira, yalnız ithalât sanayiinin ithalât ihtiyacı ise 6 milyar liranın çok üstündedir. Bu büyük açık, devamlı borç dilenmeleriyle kapatılmaya çalışılmaktadır.

Feodal, ya da yarı feodal kalıntıları sürdüren tarım, modernleşmiş olmaktan çok uzaktır. İşletmelerin yüzde 80'ine yakını, sefalet şartları içinde ilkel tarım yapan cüce işletmelerdir. Ortaçağ kurumu tefecilik, bütün şiddetiyle yaşamaktadır. Köylü kendisi için değil, tefeci, aracı ve ağa için çalışmaktadır. Toprak ve orman serveti, insafsızca tahrip edilmektedir. Erozyon topraklarımızı kemirmektedir. Sulanan topraklar çoraklaşmaktadır. Yeryüzünün bellibaşlı buğday ihracatçısı olacağı ilân edilen Türkiyemiz, 1958'den bu yana dışarıdan devamlı buğday satın almaktadır. «Tarım Ülkesi» Türkiye, aç kalmamak için kıt döviz kaynaklarını, tarımsal ürün ithaline harcama durumundadır.

TOPLUMSAL ÇIKMAZ

Geri tarıma ve gecekondu sanayiie dayanan bir ekonomide, toplumsal sorunlar, çözülme yolunda olmak şöyle dursun, gittikçe ağırlaşmaktadır. Toprağın besliyemediği insanlar şehirlere akmakta, fakat bunlara iş ve mesken sağlanamamaktadır. Gecekondu sayısı, 1960 yılında 240 bin iken, 1967 yılında 465 bine çıkmıştır ve artan bir hızla çoğalmaya devam etmektedir. Resmî tahminlere göre, 15

Devrimin kanunu, mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça, başladığımız devrim, bir an bile durmayacaktır. Bizden sonraki devirlerde de böyle olacaktır.

Gazi Mustafa Kemal

yıl sonra Türkiye nüfusu 55 milyona ulaşacak ve nüfusun yarısı şehirlerde yaşıyacaktır. Bugünkü gidişle bunun anlamı, büyük şehirlerin gecekondulaşması, lüks zenginlerin mahalle'erinin gecekondu dev'i elinde adacıklar meydana getirmesi demektir.

Şehirlerde işsizlik bugün yarım milyonun üstündedir. Nüfusun 30 milyona yakın kısmı şehirlerde yaşamaya başlayınca, sanayi'in en az 4 - 5 milyon insana iş sağlaması gerekecektir. Sıfırdan bir gelişme ile bile bu kadar cok sanayiin 15 yıl içinde 4 - 5 milyon insana iş sağlaması boş bir hayaldir. Bugünkü gidişle yarım bir gelecekte, milyonlarca işsiz'in sefil bir dolanması beklenmelidir. İlgililerin bu konu... dış ülkelere çok sayıda işçi ihraç etmeyi önerdiğini, Türkiye'yi ortak sömürge yapmağına dair ipuçlarını gördüğümüz gibi, Ortak Pazar'a girmek ve böylece sanayileşmeden ve kalkınmadan vazgeçmekten başka çıkar yol bulmuş değildir.

EĞİTİM VE SAĞLIKTA ÇIKMAZ

Cehaletle kurtuluş savaşı, çözülemiyen olmaktan çok uzaktır bugün. Beş Yıllık Kalkınma Planlarına göre önümüzdeki yıllarda okuma yazma bilmiyenlerin sayısı artacaktır. Okuma yazma bilmiyen nüfus sayısı 1937'de 11,5 milyondan 1972'de 14 milyona ve 1977'de 18 milyona yükselecektir. Bu eğilim çıkmazına rağmen Atatürkçü öğretmen eğitmekte, teknik ve tarım okullarından çok imam-hatip okullarına önem verilmekte, fakir köylü çocuklarına imam - hatip okullarından başka okuma yolu bırakılmamaktadır. İzinsiz kur'an kurslarının çığ gibi büyümesine ve hatta Doğu'da medreselerin faaliyet göstermesine göz yumulmaktadır. Özel yüksek okulların yeryüzünde eşi görülmemiş bir skandal olarak gelişmesine seyirci kalınmaktadır.

Eğitim gibi, sağlık işleri de perişandır. Nüfusun pek az bir kısmı sağlık hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Sosyalizasyon uygulaması beklenmemektedir. Çok sayıda doktor, dış ülkelerde, hiç değilse büyük şehirlerde bulunmayı, Anadolu'da çalışmaya tercih etmektedir. Avrupa ve Amerikaya beyin göcü devam etmekte, çağdaş uygarlığa ulaşmak için Türkiye'ye gerekli en değerli bilim adamlarımız milli kalkınmanın itici gücü olacak yerde dışarıya gitmektedirler. Halkın sağlığını hileli bir ticaret konusu yapan ilâç sanayii skandalı surmekte, vatandaş hasta döseğinde sömürülmektedir.

ZENGİN - FAKİR UÇURUMU

Gelir dağılışındaki adaletsizlik, şimdiden çok büyüktür. Toprak ağası, aracısı, tefecisi, montajcı sanayicisi ve kompradoruyla birlikte, ufak bir zümre, milli gelirin üçte birine yakın bir kısmını almaktadır. Geniş kitlenin fakirliği ve bir mutlu azınlığın lüks ve israfı arasındaki uçurumun hızla genişlemektedir. Devlet Planlama Teşkilâtının Gelir Dağılımı Araştırmasına göre, bugünkü gidişle «gelecek on yıllık devrede, Türkiye'de gelir dağılımı şimdikinden daha gayrı adil bir şekli» olacaktır. Mutlu azınlığın gelirleri oranında vergilendirilebilmesi ve Devlet Planlama Teşkilâtı hesaplarına göre, en milyarları asan vergi kayıtının önlenebilmesi gerçekleştirilememektedir.

«ULUSAL ORDU» ÖZLEMİ

Yatırım - tasarruf, ithalât - ihracat dengesizlikleri dolayısiyle, Türkiye, uzun yıllardar kendi o anaklarının üstünde yaşamaktadır. Bu durum, gittikçe artan ölçüde ağır şartlar ile borçlanarak sürdürülebilmektedir. Türk dış politikası, devamlı borç bulma ilkesine göre yürütülmektedir. Amerikan Yardımının şartlarından biri ise, — «Barış için Gıda Kanunu»-nda açıkça yazıldığı üzere — «ABD'nin dış politikasını desteklemek» tir. Bu nedenle ağır borçlar ve her an borç arama durumu, Türkiye'nin bağımsız bir dış politika izliyebilme olanaklarını, değişen dünya şartlarına rağmen, iyice sınırlamaktadır.

Ekonomik ve askeri yardımlarla dışa bağımlılık, yardım veren ülkenin çıkarlarıyla ulusal çıkarlar bağdaşmadığı ölçüde, ulusal savunma stratejisinden fedakârlığı gerektirmektedir.

Askeri yardımlar, bunu yapan devletin elinde daima müdahaleci bir baskı aracı olmaktadır. Kıbrıs olayları ikmâl kaynaklarıyla dışa bağlı bulunmanın sakıncalarını acı biçimde göstermiştir.

Ekonomik ve askeri bakımdan dış kaynaklara aşırı bağımlılık, ulusal çıkarlarımıza uygun düşmediğini bile bile, kanat devletlerinin güvenliğini açıkta bırakan yeni NATO Stratejisini Aralık 1967'de kabule bizi zorlamıştır. Ulusal güvenliği sağlamak endişesiyle, Batı ve ABD. çıkarlarını koruma açısından büyük ve belki de gereksiz rizikolar yüklenmiş bulunuyoruz. Buna karşılık, yeni stratejiyle, Kuzeyden gelen bir tehdide karşı NATO ve ABD'nin Türkiye'yi koruması, eskisinden çok daha şüpheli hale gelmiştir. NATO ve ABD. ancak kendi çıkarları gerektirdiği ölçüde ve çok sınırlı biçimde Türkiye'yi koruyacaktır. Bu gerçek, siyasî - asker yetkililerce bütün açıklığıyla bilindiği halde, dış yardımlara aşırı bağımlılık yüzünden, ittifaklar çerçevesinde, ulusal çıkarlara öncelik tanıyan bir dış politika ve savunma stratejisi dahi yürürlüğe konulamamaktadır. Atomik üslerin barınağı Türkiye'nin trademizin üstündeki çıkar çatışmalarında milli menfaatlerimizin gerektirmediği rizikolara sürüklenebileceği görmezlikten gelinmektedir.

Bu şartlar altında bağımsızlık hayli biçimsel kalmakta, en azından Atatürk'ün «istiklâl» tam» ifâdesine büyük ölçüde aykırı düşmektedir. Gençliğin istemlerinin başına «tek bağımsız Türkiye» dileğini almasi, bu durumda. Atatürk geleneğine uygun yerinde bir tepkidir. Cumhuriyet, iç politikasında da, dış politikasında da Kemalist yoldan uzaklaştırılmıştır. Türkiyemizin sürüklenmekte olduğu tarihî varlığını yitirme tehlikesinden, tek kurtuluş gerçeği olarak bir ulusal ordu özlemi fışkırmıştır.

NEDEN KALKINAMADIK?

Devrimcilerin baş görevi, bugünkü utanç verici durumdan en kısa sürede kurtulmak, Kemalizm'in bağımsız ve kalkınmış Türkiye hedefini biran önce gerçekleştirmektir.

Herkesi memnun edelim dersek, mümkün olsun, hepsi memnun olsun, ama biz maksadı temin etmiş olmayız. İdare-i maslahatçılar asıl inkılâp yapamaz. Bugünkü sefalet ve rezalet içinde esasen kimseyi memnun etmeye imkân yoktur. Memleket mâmur, millet zengin olduğu zaman herkes memnun olur.

Gazi Mustafa Kemal

Türkiye bugün geri kalmış ülkeler arasında bulunuyorsa, ekonomik planda bunun temel nedeni, kaynakların kötü dağılması ve kötü kullanılmasıdır: milli gelirin üçte birine yakın kısmına, toprak ağası, büyük aracı ve tefeci, «montajcı» sanayici ve komprador v.b. gibi 34 milyonu geçen Türkiye nüfusu içinde 300 bini bulmayan ufak bir zümre, kitlenin sefaleti pahasına el koymaktadır. Eğer bu küçük zümre, milli gelirden aldığı payın önemli bir kısmını verimli yatırımlara kullansaydı, kötü kaynak dağılışının sakıncaları, bir ölçüde giderilebilirdi. Ne var ki, basının «mutlu azınlık» adını taktığı bu ufak zümre, el koyduğu kaynakların pek az bir kısmını, yatırımlara ayırmaktadır. Milli gelirin yüzde 30'undan fazlasını aldığı halde, milli gelirin ancak yüzde 5 ila 6'sı oranında yatırım yapmaktadır. Bu yatırımların büyük kısmı da, lüks mesken inşaatına ve benzeri işlere yönelmektedir. Gerçek bir sanayileşmeye giden pay son derece azdır. Mutlu azınlık, gelirinin çok büyük bir kısmını yurt içinde ve yurt dışında israf etmektedir. Çeşitli yollardan yurt dışına kaçırılan dövizler, Avrupa'da villalar satın alma ve Batılı milyonerlerin hayatını taklit etme yolunda kullanılmaktadır. Mutlu azınlık yurda yatırmayı reddettiği fonları, Avrupaya yatırmaktadır.

Yurt içinde de, yaygın bir lüks hizmetler sektörü, bu ufak zümrenin harcamalarına göre biçimlenmektedir: Lüks oteller, lüks lokantalar, klüp kişileri kumarhaneler, gece klüpleri, sosyete meyhaneleri, güzellik enstitüleri, modaevleri, sosyete klinikleri, sosyete özel okulları, sosyete berberleri v.b. gibi hızla gelişen lüks hizmet sektörü, mutlu azınlığın el koyduğu kaynaklarla beslenmektedir. Milyoniuk köşk, villâ ve apartmanlar, deniz motörleri, lüks otomobiller, bol sayıda hizmetçi, gösteriş partileri mutlu azınlığın israfçı tüketiminin başka bir biçimidir. Bağımlı ve cılız sanayimizin önemli bir kanadı, bu zümrenin harcamalarına göre, bir lüks tüketim sanayii olarak gelişmiştir. Böylece, fakir ülkemiz ağır sanayi, elektronik sanayii, kimya sanayii kurmakta kullanılacak fonları bir mutlu azınlık eliyle lüks villâlara, gece klüplerine, pahalı otomobillere v.b. yatırmaktadır

NASIL KALKINIRIZ?

Türkiye'nin hızla kalkınması ve gittikçe ağırlaşan toplumsal sorunlarını çözmesi, israf edilen kaynakların topluma maledilmesiyle mümkündür. Milli gelirin mutlu azınlıkça el konulan yüzde 30'u aşkın bölümünden önemli bir miktar, toplum eliyle yatırımlara kaydırılabilirse, kalkınma hızı, yüzde 10'un üstüne hatta yüzde 15'e çıkabilir. Yüzde 10 bir kalkınma hızı, milli gelirin 20 yılda 6.5 kat, yüzde 15, bir 16 kat artırılması ve kalkınmanın kısa sayılabilecek bir sürede gerçekleştirilmesi demektir.

Bugün millî çıkarlara aykırı yollarda israf edilen kaynaklar ancak nakiki sahibi olan topluma maledilirse kalkınma ve halkın refahı için en verimli biçimde kullanılabilir. Yatırımlar gerçek bir plân disiplini içinde, lüks mesken ve montajcı sanayi yerine temel sanayie yöneltilebilir.

Günümüzde kullandığı maknalari kendi yapamayan bir ülkenin sanayileşmesinden söz edilemez. Temel sanayie yönelmedikçe bir ülke modern teknolojiye sahip olamaz ve dışa bağımlılıktan kurtulamaz. Temel sanayi, kalkınma kadar, ekonomik ve teknolojik bağımsızlığın gereğidir. Öteyandan Anayasa'mızın bugün kağıt üzerinde kalan çalışma, dinlenme, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık haklarıyla ilgili hükümleri, lüks hizmetlere giden kaynakların halkın ihtiyaçlarına yöneltilmesiyle hızlı bir kalkınma ortamında hayata geçirilebilecektir.

İsraf olunan kaynakların hızlı kalkınma ve sosyal adalet için kullanılması, mutlu azınlığın belli başlı gelir kaynaklarını teşkil eden alanların toplumca maledilmesini gerektirir. Banka, sigorta, dış ticaret ve montajcı sanayiin millileştirilmesi ve büyük kooperatif girişimler kurulmasına yönelmiş köklü bir toprak reformunun yapılması; herşeyden önce, yatırılabilir kaynakların artırılması ve uyulması zorunlu bir plân çerçevesinde toplum yararına en verimli biçimde kullanılması için şarttır. Böylece ekonomik plânda, kaynakların rasyonel dağılım ve kullanımını sağlayarak, **kalkınma, sosyal adalet ve tam bağımsızlık yolunda bir düzen değişikliği** gerçekleştirilmiş olacaktır.

KEMALİST DEVRİM YARIDA BIRAKILMIŞTIR

Düzen değişikliği, Kemalist doğrultuda bir devrimdir. Bugünkü antikemalist gidişin unutturmak istediği Kemalist tez kısaca şudur: Bağımsızlık içinde, devrimler yoluyla çağdaş uygarlığa ulaşmak Kurtuluş Savaşından sonra, bağımsız kalkınma ola nağı elde edilince, Atatürk. Çağdaş uygarlığa ulaşmanın, Tanzimat yıllarındaki gibi, Batı uydusu olmakla değil, içeride devrimlerle, ortaçağ kurumlarını tasfiye edilerek, bir düzen değişikliğinin gerçekleşmesiyle sağlanacağını görmüştür. Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, akla ve bilime dayanan laik düşüncenin bütün kurumlara egemen kılınması, yeni bir düzen kurma yolunda girişilen üst yapı devrimleridir. Atatürk üst yapı devrimleriyle yetinmeyip devlet eliyle sanayileşme ve bir toprak reformuyla düzen değişikliğini temele indirmeye yönelmiştir. Ne var ki, 1945 yılına kadar süren toprak reformunu gerçekleştirme çabaları, toprak ağaları ve müttefiklerinin mukavemetiyle bir türlü başarıya ulaştırılamamıştır. İlk adımların, atan devietçilik, 1945'den sonra dejenere edilmiştir. Böylece Kemalist devrim, yarıda kalmıştır. Bugünün Kemalistlerine düşen görev, antikemalist gidişe son vererek, Kemalist devrimi sürdürmek, alt yapı devrimleriyle temele indirmek ve Türkiyemizi en kısa sürede, çağdaş uygarlığa ve Atatürk'ün tüm hayatına yön vermiş bulunan tam bağımsızlık amacına ulaştırmaktır.

TUTUCU GÜÇLER KAOLİSYONU

Düzen değişikliği, bugün de yürürlükteki düzenden yararlananların güçlü direnişleriyle karşılaşmaktadır. Batıda burjuvazi, yükselme çağında köylu kitlesine dayanarak, feodal ilişkileri bir toprak reformuyla tasfiye ettiği halde, Türkiye'de burjuvazi toprak bey ve ağaları gibi en gerici sınıflarla kolkola dır. Batıda burjuvazi ülkesinin ekonomik bağımsızlığını güçlendirirken, Türkiye'deki burjuvazi, yabancı sermayenin komisyonculuğuna yönelmiştir. Bekasını bağımsızlıkta değil, yabancı sermayeye ve ileri kapitalist ülkelere bağımlılıkta görmektedir.

Böylece Türkiye'nin tam bağımsızlığı ve çağdaş uygarlığa ulaşmasını engelleyen bugünkü düzeni sürdürmek için toprak bey ve ağaları ile tefeci ve aracıdan başlayıp montajcı sanayici ile komprador lara kadar uzanan bir Tutucu Güçler Koalisyonu doğmuştur. Bu koalisyon, Türkiye'yi, kapitalizmin dünya sistemi içinde, politik, ekonomik ve askeri nedenlerle bağımlı durumda tutmak için, dış kuvvetler tarafından desteklenmekte ve güçlendirilmeye çalışılmaktadır.

SANDIK DEMOKRASİSİ

Çok partili hayata geçiş ve genel oy, büyük kitleyi söz sahibi yaparak tutucu güçler koalisyonunu zayıflatacağı ve feodal kalıntıları yok edeceği yerde, 23 yıldan beri tersine işlemiş, tutucular ittifakının iktidarını sağlamıştır. Hayatlarını alın teriyle kazanan kitle değil, tutucu güçler koalisyonu sürekli olarak sandıktan çıkmıştır. Yalnız bir politik özgürlük değil, aynı zamanda bir toplumsal iterleme aracı diye benimsenen genel oy ve çok partili hayat, geçmişin kalıntılarının tasfiyesini geciktirici bir rol oynamış, gayri milli ilişkiler içinde bulunan güçlerin iktidarını meşruiaştırmıştır. Milli irade, bir mutlu azınlığın tracesi hâline getirilmiş, Kemalizm sandık yoluyla tasfiye edilmiştir. Kemalizmin sindirdiği, fakat alt yapı devrimleri gerçekleştirilemediği için kökünü kurutamadığı irtica. Batı politik sistemi içinde, gelişme ve yayılma olanağını bulmuştur. Dinsel irtica güçleri kitlelere gerçek çıkarlarını unutturmak ve tutucu güçler iktidarını perçinlemek için seferberdir. Gerek petrol şirketleri ve emperyalizm, gerekse tutucu güçler koalisyonu, dinsel irtica güçlerini tabii müttefikleri saymışlardır. Böylece nalık iktidarı demek olan demokrasi, Türkiye'de gerici güçlerin ve emperyalizmin ik tidarına dönüşmüştür.

Batı politik sistemi, yalnız Türkiye'de değil, benzer toplumsal yapılara sahip bütün azgelişmiş ülkelerde, aynı sonuçları vermiştir. Batı politik kurumları, tutucu güçlerin iktidarlarını kuvvetlendirmiştir. Geniş kitleler, toprak mülkgalibesi ile tefeci ve aracıların ekonomik ve ideolojik egemenliği altında bulunmaktadır. Fakat bu ortaçağ kurumları, aynı zamanda, aşırı sömürme pahasına da olsa, geniş kitleye, az çok bir toplumsal güvenlik sağlamaktadır. Şehirde işsiz olan, ya da paraya muhtaç bulunan köylü, ağa ve tefeciye başvurmaktadır. Bu güvenlik mekanizması, kitle oyunu, genellikle bey, ağa, tefeci ve aracılara bağımlı kılmaktadır. Dinsel irtica güçleri, tutucular koalisyonunun kitle üzerindeki ekonomik egemenliğini ideolojik plânda tamamlamaktadır. Bu negatifleri ile birlikte, Türkiye'de seçimler, devamlı olarak, tutucu güçler koalisyonunu iktidara getirmiştir ve getirmektedir. 1969 **seçimleri, bunun yeni bir örneğidir .**

KAÇIŞIN ÇIKMAZI

Düzen değişikliği iddiasıyla ortaya çıkan siyasi partiler dahi, seçimlerde az - çok bir başarı sağ-

layabilmek için, tutucu güçler koalisyonuna devamlı tâviz'er vermeye durumunda kalmaktadır. Bu partiler, etnik özellikler ve mezhep ayrılıklarından yararlanmaya çalışmakta, oy getireceği ümidiyle, şeyh dede, ağa, aracı ve tefeci ailelerinden adayları seçimlerde liste başlarına oturtmaktadırlar. Böylece düzen değişikliğinden yana görünen siyasi partiler bile, daha muhalefet yıllarında az - çok yozlaşmaktadır. Tutucu güçler koalisyonunun içte ve dışta kudretli müttefikine sahip bulunduğu hesaba katılırsa, daha muhalefet yıllarında başlayan bu yozlaşma, yeryüzünde pek çok örneği görüldüğü üzere, düzen değişikliği iddiasındaki partileri, iktidara gelebilseler dahi etkisizliğe ve tutucular koalisyonu ile uzlaşmaya mahkûm etmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, Batı politik sistemini uygulamayı ilk kez denemişti. Karabekir, Cebesoy, Dorday gibi Kurtuluş Savaş liderlerinin eliyle gerçekleştirilen ilk çok partili hayat denemesi, genç Cumhuriyeti çok geçmeden iki yol ağzına getirmişti: Ya Batı politik kurumları reddedilecekti, ya da devrimler yoluyla modern bir Türkiye kurma ülküsünden vazgeçerek hilâfete ve yabancı sermaye egemenliğine yeniden rıza gösterilecekti. Atatürk'ün güvendiği yakın arkadaşları eliyle başlattığı Serbest Fırka denemesi de kısa sürede sonuç vermemiştir. 1945'den sonraki üçüncü deneme aynı biçimde antikemalist bir doğrultuda gelişmiş ve zaman geçtikçe dönülmesi güç bir sürüklenişe düşülmüştür.

KEMALİSTLERİN TARİHİ ÖDEVİ

Bağımsızlık içinde devrimler yoluyla bir an önce çağdaş uygarlığa ulaşmak ülkesinin biçimsel demokrasi kurumlarına değişmiyen Atatürk, biçimden çok öze önem veren tek partili demokrasi denemesine girişmiş, tek partı eliyle, feodal kurumların tasfiyesine, bağımsızlığın güçlendirilmesine, eğitim seferberliğine yönelmişti. Bu açıdan, Atatürk'ün liberal olmayan tek parti rejimi, feodalite artıklarını ön plâna geçiren ve yabancı hegemonyasını geri getiren bugünkü liberal görüntüdeki çok partili rejimden, daha demokratiktir. Ne var ki, Atatürk'ün çağdaş uygarlık yolunda gerekli düzen değişikliğini başarıya ulaştıracak bir araç olarak düşündüğü tek parti, Kurtuluş Savaşımızın, eşrafa dayanan özel tarihsel şartları yüzünden, tam bir devrimci parti olamamıştır. Eşraf ve tutucu bürokrat egemenliğindeki parti, feodalizmi ve bütün kalıntılarını tasfiyeye yönsimiş köklü bir toprak reformunu gerçekleştirememiştir. Toprak reformuna el atılınca, parti içinden yeni bir parti doğmuş; eski parti de kendi başlattığı toprak reformu ve Köy Enstitüleri gibi demokratik devrimleri inkâr ederek devrimci niteliğini büsbütün yitirmiştir.

Bugün ancak, hayatını alın teriyle kazanan büyük kitlenin bilinçli ve örgütlü desteğine ve itici gücüne dayanmayı şart sayan devrimci bir parti, tutucu güçler koalisyonunun kitle üzerinde kurduğu, ekonomik, politik ve ideolojik hegemonyayı yıkarak ve köklü dönüşümleri başararak, yarıda kalan Kemalist devrimi hedeflerine ulaştırabilir, tam bağımsız, uygar ve gerçekten demokratik Türkiye'yi kurabilir. Türkiye'de demokrasinin kurulması için tek yol budur.

Halktan kopuk bir kadronun, güçlü halk desteği olmadan, köklü dönüşümleri gerçekleştirebileceğine inanan devrimciler ülkemizde de eksik değildir. Yalnız bütün örnekler, halkın itici gücünü seferber etmeye ve gerçek bir halk iktidarı kurmaya yönelmedikçe, bu tip denemelerin yarı yolda kaldığını ve eninde sonunda tutucular koalisyonu ile kudretli dış müttefiklerinin avucuna düştüğünü göstermektedir.

«Halka rağmen, halk için» değil, «halkla beraber halk için devrim» gerçek devrimcinin parolasıdır. Günümüzün devrimcisi, bugünkü antikemalist tersine gidişe «dur» diyerek, halkla elele uygar, bağımsız ve demokratik Türkiye'yi kurma görevindedir. Bu görevden kaçınan, Milli Kurtuluş Savaşımızın mirasına ve devrimci sıfatına lâyık olamaz. Gelecek kuşaklara Milli Kurtuluş Savaşına yakışır bir Türkiye devretmek kuşağımızın tarihî ödevidir.

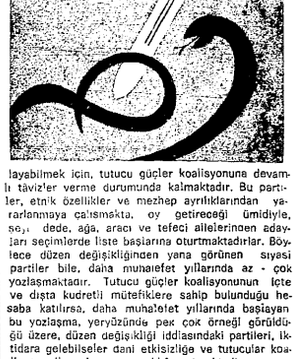

Devrimlerin asıl amacı, ülkeyi çağdaş uygar düzeye yükseltmektir. Bu gerçeği kabul edemeyen kafaları tarumar etmek zorunludur.

Gazi Mustafa Kemal

"Halka rağmen, halk için" değil, halkla beraber, halk için DEVRİM